

**”VÄHINTÄÄN KERRAN VIIKOSSA KÄY JOKU KONSER-
TOIMASSA” – PALVELUTALOJEN JA HOIVAKOTIEN JOH-
TAJIEN SEKÄ KULTTUURIVASTAAVIEN KÄSITYKSIÄ YK-
SIKÖIDEN MUSIIKKI- JA KULTTUURITOIMINNASTA**

Juulia Ahonen
Maisterintutkielma
Musiikkitiede
Musiikin, taiteen ja kulttuurin
tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Ahonen Juulia	
Työn nimi "Vähintään kerran viikossa käy joku konsertoimassa" – Palvelutalojen ja hoivakotien johtajien sekä kulttuurivastaavien käsityksiä yksiköiden musiikki- ja kulttuuritoiminnasta	
Oppiaine Musiikkitiede	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Kevät 2023	Sivumäärä 49 + liitteet
Tiivistelmä <p>Tämän maisterintutkielman tarkoituksena on tarjota ajankohtaista ja yhteiskunnallisesti hyödyllistä tietoa taiteen ja kulttuurin hyödyntämisestä ikäihmisten hyvinvoinnin tukena sosiaali- ja terveyspalveluissa. Tutkielma käsittelee yksitysten palvelutalojen ja hoivakotien johtajien sekä kulttuuritoiminnasta vastaavien henkilöiden käsityksiä ulkopuolisten tahojen toteuttamasta ikäihmisten musiikki- ja kulttuuritoiminnasta. Samalla selvitetään yksikön johtajan tai kulttuurivastaavan oman harrastuneisuuden mahdollista yhteyttä yksikössä järjestettävän toiminnan määrään ja säännöllisyyteen. Tarkastelun kohteena on myös toiminnan järjestämisen rahoittaminen yksiköissä.</p> <p>Lukuisissa aiemmissa tutkimuksissa on saatu tuloksia taide- ja kulttuuritoiminnan positiivisista vaikutuksista ikääntyneiden hyvinvointiin. Tässä tutkimuksessa selvitetäänkin, näkyykö tutkimustieto palvelutalojen ja hoivakotien arjessa. Taide- ja kulttuuritoiminta ei tavoita läheskään kaikkia ikääntyneitä, jotka kuuluvat palveluasumisen piiriin. Tämän tutkimuksen tavoitteena onkin nostaa esiin laitoksissa asuvien ikäihmisten kohtaama epätasa-arvo taide- ja kulttuuritoiminnan saavutettavuudessa sekä tukea toiminnan kehittämistä.</p> <p>Suurten ikäluokkien eläköityessä ikääntyneiden määrä kasvaa ja samaan aikaan eliniän odote nousee. Taide ja kulttuuri ovat laitoksissakin elävien ikäihmisten perusoikeuksia, jotka edistävät hyvinvointia, ylläpitävät toimintakykyä sekä tarjoavat kokemuksia elämän merkityksellisyydestä ja mielekkyydestä. Aikaisemman tutkimuksen mukaan toimintaa tukevalla hoivakodin johdolla on keskeinen merkitys kulttuurin ja luovien aktiviteettien toteuttamisen näkökulmasta. Tämän tutkielman teoreettisessa viitekehityksessä käsitellään ikääntyneiden taiteen opiskelua ja oppimista elämänlaadun parantajana muun muassa musiikkiharrastuksen näkökulmasta, kuntoutusta ja dementiaa musiikkiterapiatutkimukseen nojaten sekä taide- ja kulttuuritoiminnan rahoitusta.</p> <p>Tutkimus on empiirinen ja aineiston hankinta- ja analyysimetodit pohjaavat laadulliseen tutkimukseen. Tutkimuksessa hyödynnetäänkin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Aineiston analysointi etenee koodauksesta kategorisointiin ja lopulta teemoitteluun. Verkkolomakkeella toteutetussa aineistonkeruussa sovelletaan löyhästi myös määrällisen tutkimuksen periaatteita. Lomakkeen kysymykset ovat sekä avoimia että strukturoituja. Kyselytutkimuksen runkona on kysymyksiä osallistujien työstä ja taustatiedoista, joilla selvitetään osallistujien perustietojen lisäksi heidän musiikki-, taide- ja kulttuuriharrastuneisuuttaan. Kyselytutkimukseen osallistui yhteensä 24 henkilöä, jotka ovat joko yksiköiden johtajia tai kulttuurivastaavia.</p> <p>Tutkimusaineistosta ilmenee, että kolmasosassa tutkimukseen osallistuneista yksiköistä on säännöllisesti sekä musiikkitoimintaa että muuta taide- ja kulttuuritoimintaa. Tutkimusaineiston perusteella ei voida kuitenkaan todeta suoraa yhteyttä johtajan tai kulttuurivastaavan musiikki- tai muun taide- ja kulttuuriharrastuneisuuden ja yksikössä järjestettävän toiminnan määrän ja säännöllisyyden välille. Tutkimusaineistosta ilmeni, että kulttuurivastaavien oma harrastuneisuus ja ammatillinen osaaminen näkyvät siinä, millaista toimintaa he järjestävät päivittäin tai viikoittain. Myös johtajien harrastuneisuus todennäköisesti näkyy taloissa sitä vastaavana toimintana. Kulttuurivastaavat kuvasivat yksiköissä toteutettavaa toimintaa johtajia perusteellisemmin. Yksiköiden vuosibudjetti nousi aineistossa musiikkitoiminnan sekä taide- ja kulttuuritoiminnan keskeiseksi rahoitustavaksi. Palkatut muusikot käyvät kaikissa aktiivisesti musiikkia harrastaneiden yksiköissä ja lähes kaikissa muissakin yksiköissä, mutta käyntien säännöllisyydessä on huomattavaa vaihtelua. Aineistosta paljastui, että musiikkiterapia ei tavoita ikäihmisiä ainoassakaan tutkimukseen osallistuneista yksiköistä.</p>	
Asiasanat kulttuurinen vanhustyö, taide- ja kulttuuritoiminta vanhustyössä, kulttuuripolitiikka, kulttuurihyvinvointi, musiikkiterapia, kuntoutus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

KUVIOT

KUVIO 1 Yksikön johtajan tai kulttuurivastaavan oma musiikkiharrastuneisuus suhteessa talossa järjestettävään säännölliseen musiikkitoimintaan.	30
KUVIO 2 Yksikön johtajan tai kulttuurivastaavan oman taide- ja kulttuuriharrastuneisuuden yhteys talossa järjestettävään taide- ja kulttuuritoimintaan.....	33
KUVIO 3 Musiikkitoiminnan ja muun taide- ja kulttuuritoiminnan rahoitus....	35
KUVIO 4 Tiedonlähde musiikin positiivisista vaikutuksista ikääntyneisiin.	36

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Kyselytutkimuksen vastaanottaneiden yksiköiden määrät kunnittain.	21
TAULUKKO 2 Osallistujien taustatietoja.	22
TAULUKKO 3 Musiikkitoimintaa toteuttavat tahot ja musiikkitoiminnan määrä yksiköissä.....	26

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TAIDE- JA KULTTUURITOIMINNAN VAIKUTUKSET IKÄÄNTYNEIDEN HYVINVOINTIIN	5
2.1	Taiteen opiskelu ja oppiminen elämänlaadun parantajana	7
2.1.1	Musiikki ikääntyneen harrastuksena	8
2.2	Ikääntyneiden suhde kulttuuriin	9
2.3	Kuntoutuminen ja dementia	9
2.4	Taide- ja kulttuuritoiminnan rahoitus	12
2.5	Yhteenveto	14
3	TUTKIMUSASETELMA.....	16
3.1	Tutkimuskysymykset.....	17
3.2	Aineiston hankinta	17
3.3	Aineiston analysointimetodi	19
3.4	Tutkimuksen osallistujat.....	21
3.5	Eettisyys ja luotettavuus	23
4	TULOKSET.....	25
4.1	Palvelutalojen ja hoivakotien musiikkitoiminta.....	25
4.1.1	Johtajien ja kulttuurivastaavien musiikkiharrastuneisuuden yhteys yksiköissä järjestettävään musiikkitoimintaan.....	26
4.2	Palvelutalojen ja hoivakotien muu taide- ja kulttuuritoiminta.....	31
4.2.1	Johtajien ja kulttuurivastaavien muun taide- ja kulttuuriharrastuneisuuden yhteys yksiköissä järjestettävään taide- ja kulttuuritoimintaan.....	32
4.3	Rahoitus	34
4.3.1	Rahoituksen rooli musiikki-, taide- ja kulttuuritoiminnan säännöllisyydessä	37
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	39
	LÄHTEET	45
	LIITTEET.....	50
	LIITE 1: Saatekirje	
	LIITE 2: Tiedote tutkimuksesta	
	LIITE 3: Tietosuojailmoitus	
	LIITE 4: Kysely palvelutalojen musiikkitoiminnasta	
	LIITE 5: Esimerkki kyselytutkimuksen vastausten analysoinnista	

1 JOHDANTO

Ikääntyneiden elämänlaadun, hyvinvoinnin ja itsenäisen kotona asumisen edistäminen ovat keskeisiä tavoitteita suomalaisessa yhteiskunta- ja vanhuspolitiikassa (Pikkarainen, Pyöriä & Savikko 2016). Ikääntyneiden määrä kasvaa jatkuvasti suurten ikäluokkien eläköityessä. Myös eliniän odote on monissa maissa noussut huomattavasti viime vuosina, joten tärkeämmäksi kuin koskaan aiemmin on noussut ikääntyneiden hyvinvoinnin takaaminen. Taiteeseen perustuvat interventiot ovat osoittautuneet lupaaviksi tässä suhteessa ja kirjallisuudessa ehdotetaan, että musiikilliset aktiviteetit voivat edistää itsevarmuutta ja kokemuksia saavutuksista sekä vähentää ahdistuneisuutta ja eristäytyneisyyttä. (Paolantonio ym. 2020, 1.)

Taiteen, kulttuurin ja luovuuden ottamista osaksi vanhustyön kehittämistä kutsutaan *kulttuuriseksi vanhustyöksi* (Rosenlöf 2016, 7). Tähti (2022, 2) kertoo, että hoivatyön ja asumispalveluiden käytäntöjen uudistamisen lisäksi kulttuurisen vanhustyön toimijat vaikuttavat musiikki-, kulttuuri- ja taidetoiminnalla arkisiin vuorovaikutustilanteisiin ja kokemuksiin. Merkitykselliseen ja omannäköiseen elämään kuuluvat ikäihmisen kulttuuriset oikeudet, jotka tunnustetaan kulttuurisessa vanhustyössä (Rosenlöf 2016, 7).

Tutkimukseni käsittelee palvelutalojen ja hoivakotien musiikki- ja kulttuuritoimintaa. Myös laitoksissa elävillä ihmisillä on oikeus ihmisarvoiseen elämään, johon kuuluvia perusoikeuksia ovat kansalaisuuteenkin kytkeytyvät taide ja kulttuuri (Aholainen ym. 2021). Tammela ja muut (2022) toteavat, että kulttuurioikeuksien toteutuminen on haasteena sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa, sillä musiikkielämysten saatavuus jakautuu epätasaisesti.

Useat yli 65-vuotiaat ikäihmiset elävät kolmannen iän vaihetta, jossa korostuu itsenäinen ja aktiivinen tekeminen. Ikääntyneen toimintakyvyn heikkeneminen ja ulkopuolisen avun tarve ovat merkkejä neljännen iän alkamisesta, jossa toimintarajoitteet lisääntyvät asteittain. Viidennessä iässä henkilö ei enää selviydy itsenäisesti omassa kodissaan tai hän tarvitsee lähes ympärivuotisesti kotihoitoa eli eläminen on muiden avun varassa. Usein kohdenneet palvelut tai tukitoimet ovat edellytys neljäs- ja viidesikäisten kulttuuriin osallistumiseen. Pysyviä toimintamalleja kulttuuriin

osallistumiseen ei kuitenkaan ole montaa, eikä niiden levittäminen laajemmin kehitettäväksi ja kokeiltavaksi ole toteutunut. (Rosenlöf 2016, 10.)

Ikääntyneiden asumispalveluita järjestävät kuntayhtymät ja yksityiset palveluntuottajat. Kunnallisella puolella sijoittaminen palvelutaloon tapahtuu vasta, kun ikääntyneen kotona yksin asuminen ei onnistu lukuisista tukimuodoista huolimatta. Asumispalvelut ikääntyneille sisältävät lyhytaikaisen asumisen, laitoshoidon, palveluasumisen ja tehostetun palveluasumisen. Kaksi viimeisimpänä mainittua ovat tämän tutkimuksen näkökulmasta keskeisiä. *Palveluasumisessa* henkilö saa soveltuvan asunnon sekä hoivaa ja huolenpitoa, jota hän ei kuitenkaan tarvitse runsaasti ympärivuorokautisesti. Puolestaan *tehostetussa palveluasumisessa* huolenpidon ja hoidon tarve on ympärivuorokautista. Aukkaan tulisi kuitenkin voida kokea elämänsä arvokkaaksi, merkitykselliseksi ja mielekkääksi, joten hänelle tarjotaan mahdollisuus hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä ylläpitävään ja edistävään mielekkääseen toimintaan. (Kymsote 2022.)

Koen, että palvelutaloissa asuvat ikäihmiset usein unohdetaan yhteiskunnassamme ja heille järjestettävä musiikkitoiminta voi olla varsin yksipuolista. Edesmennyt mummini asui hoivakodissa Alzheimerin tautiin sairastumisen jälkeen. Hoivakodissa kävi esiintymässä satunnaisesti harmonikan soittaja ja muu musiikkitoiminta oli seurakunnan järjestämää. Pohdinkin jo silloin, eikö olisi syytä tarjota musiikkitoimintaa myös niille hoivakodin asukkaille, jotka eivät ole uskonnollisesti orientoituneita ja nauttivat erilaisista musiikkityyleistä aina klassisesta rock-musiikkiin saakka. Erityisen tärkeäksi koen ikäihmisiä aktivoivan ja osallistavan toiminnan, jossa soitetaan tai lauletaan yhdessä.

Osallistuvilla taiteilla viitataan taiteen tekemiseen sen observoinnin sijaan. Osallistuvaa taidetta kuvaavat tutkimukset voidaan jakaa *hyvinvointi- ja hoitotutkimuksiin*. Hyvinvointitutkimukset koskevat ei-dementoituneita päivittäisestä elämästä selviytyviä iäkkäitä aikuisia, joiden kohdalla tutkimuksissa keskitytään emotionaalisen, kognitiivisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden edistämiseen. (Noice, Noice & Kramer 2014, 741.) Noice ja muut (2014, 741) jatkavat kertoen, että America Art Therapy Associationin (2012) mukaan hoitotutkimuksissa keskitytään esimerkiksi sairauden tai muiden elämän haasteiden parissa kamppailevien ihmisten terapeuttiseen taiteiden tekemiseen.

Taide ja hyvinvointi ovat keskustelua herättäneitä ja kiisteltyjä käsitteitä, eikä niistä ole olemassa tai ylipäätään edes mahdollista tuottaa yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Hyvinvointi on ilmiönä tilanteinen, kokemuksellinen ja monimutkainen. (Laitinen 2017, 19–20.) Hyvinvoinnin kulttuurisuus tarkoittaa sitä, että hyvinvointikäsitteen merkitys on sidoksissa arvoihin ja normeihin sekä käsite on sosiaalisesti ja kulttuurisesti sitoutunut. Kulttuurihyvinvoinnilla ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksilla tarkoitetaan kulttuurin välinearvoa hyvinvoinnin aikaansaajana. Tässä korostuukin muun muassa kulttuurin ja taiteen vaikutusten mittausta sosiaali- ja terveydenhuollon piirissä. *Hyvinvointidiskurssi* tarkoittaa tapaa perustella kulttuurin ja taiteen merkitystä juuri niiden aikaansaamalla hyvinvoinnilla. Kulttuuripoliittisissa keskusteluissa kyseinen puhetapa on nykyään yksi

olennaisimmista. (Aholainen ym. 2021.) Taiteen ensisijainen arvo ei ole rahallinen, joten sen välineellisillä vaikutuksilla perustellaan enenevässä määrin taiteen yhteiskunnallista asemaa (Suomen Kulttuurirahasto 2015, 40–41). Luovuuden, moninaisuuden ja osallisuuden edistäminen ovat kulttuuripolitiikan tehtäviä ja tavoitteita yhteiskunnassa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 15). Kaikin osin kulttuurin ja kulttuuripolitiikan arvostuksessa ei kuitenkaan näy sen merkityksen kasvu, jota todentaa huomattava määrä tietoa kulttuurin ja sen osa-alueiden sosiaalisesta, sivistyksellisestä ja taloudellisesta merkityksestä (Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017, 19).

Cutler (2022, 5) toteaa Englannissa toteutetusta tutkimuksesta, että asukkaiden oikeus kulttuuriin ja luoviin aktiviteetteihin toteutuu pääasissa niissä hoivakodeissa, joiden hoivakodin johtaja tai henkilökunnan jäsen suhtautuu intohimoisesti kulttuuriin ja luoviin aktiviteetteihin tai omaa niihin liittyviä taitoja. Kaikista tärkeimmäksi yksittäiseksi tekijäksi luoville hoivakodeille onkin osoittautunut toimintaa tukeva johto (Cutler 2022, 17). Cutler (2022, 5) jatkaa tiivistäen, että hyvän tuurin sijaan sosiaalihuollon ja taidejärjestelmien tulisi tukea kulttuuria ja luovia aktiviteetteja edistävää työtä kaikissa hoivakodeissa.

Selvitän yksityisten palvelutalojen johtajien ja kulttuurivastaavien käsityksiä ulkopuolisten tahojen toteuttamasta musiikki- ja kulttuuritoiminnasta verkkolomakkeena toteutetulla kyselytutkimuksella, jolla kerään ensisijaisesti laadullista aineistoa (ks. Liite 4). Taustalla on pyrkimys hankkia tietoa siitä, arvostetaanko musiikki- ja kulttuuritoimintaa palvelutaloissa. Kyselytutkimuksessa selvitetään, johtuuko aktiivinen musiikki- ja kulttuuritoiminnan järjestäminen yksikön johtajan positiivisesta suhtautumisesta toimintaa kohtaan ja vaikuttaako sen taustalla hänen oma harrastuneisuutensa. Sen pohjalta voidaan tulkita, onko harrastuneen johtajan yksikössä muita taloja monipuolisempaa toimintaa.

Tutkijana taustaoletuksenani on, että johtajan tai kulttuurivastaavan harrastuneisuus sekä mielenkiinto taidetta ja kulttuuria kohtaan heijastuu yksikössä toteutettavaan toimintaan. Oletan, että musiikkia aktiivisesti harrastaneiden johtajien ja kulttuurivastaavien yksiköissä musiikkitoiminnasta vastaavat ensisijaisesti palkatut muusikot ja ylipäättään musiikkitoimintaa on tarjolla monipuolisesti ja säännöllisesti.

Taide- ja kulttuuritoiminnan rahoitusmäärät ovat vähäisiä sosiaali- ja terveyssektorilla ja kyseisen toiminnan toteuttaminen nojaakin pitkälti avustuksiin. Tässä tutkielmassa selvitänkin, miten yksiköissä rahoitetaan niin musiikkitoimintaa kuin muuta taide- ja kulttuuritoimintaa.

Aiempien muusikon ja musiikkipedagogin koulutusteni sekä nykyisten musiikkiteiden ja musiikkiterapian opintojeni vuoksi olen kiinnostunut erityisesti musiikkiterapiasta sekä musiikkioppilaitosten ja palkattujen muusikoiden toteuttamasta musiikkitoiminnasta hoivakodeissa ja palvelutaloissa. Musiikkiterapia on hoito- ja kuntoutusmuoto, jossa musiikkia käytetään välineenä asiakkaan yksilöllisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Musiikkiterapiassa käyminen ei edellytä asiakkaalta musiikkiharrastuneisuutta tai aiempaa musiikillista osaamista. Musiikkiterapiatutkimuksia on tehty paljon kuntoutuksen saralla ja musiikin on havaittu vaikuttavan positiivisesti muun

muassa muistisairaiden käytösoireisiin. Tämän tutkielman kyselytutkimuksessa kysytään, käykö vastaajan palvelutalossa musiikkiterapeuttia ja mikäli käy, tekeekö hän kuntoutustyötä yksilöasiakkaiden kanssa vai ryhmämuotoisena musiikkiterapiana. Onkin kiinnostava tietää, onko joihinkin yksiköihin palkattu vakituinen musiikkiterapeutti toteuttamaan kuntoutustyötä vai maksavatko palvelutalon asukkaat musiikkiterapiastaan itse.

Lukuisissa tutkimuksissa on saatu tuloksia taide- ja kulttuuritoiminnan positiivisista vaikutuksista ikääntyneiden hyvinvointiin. Tämän tutkielman kyselytutkimuksessa selvitän, ovatko nämä tiedot tavoittaneet palvelutalojen johtajia ja kulttuuritoiminnasta vastaavia henkilöitä ja mikäli ovat, tutkimuksesta selviää myös heidän tiedonlähteitään. Mielestäni tämä on erityisen tärkeää siksi, että tutkimustieto ei välttämättä aina saavuta käytännön työssä toimivia henkilöitä. Vastausten perusteella voidaan kohdentaa tiedotusta tutkimustuloksista oikeisiin paikkoihin, jotta ne tavoittaisivat mahdollisimman monia ihmisiä myös johtoportaisissa. Tammela (2023) vahvistaa, että helposti saatavilla olevia kansantajuisia julkaisuja tulisi tuottaa tutkimusjulkaisujen lisäksi, jotta myös ei-akateeminen lukijakunta kykenisi sisäistämään tietoa ilman vaikeaselkoisten tekstien ja taulukoiden tulkintaa.

Tutkimuksessani korostuu nimenomaan ulkopuolisten tahojen toteuttama musiikkitoiminta. Ulkopuolisilla tahoilla tarkoitan esimerkiksi taiteilijoita, taidepedagogeja, musiikkiopistojen oppilaita, koululaisia, vapaaehtoisia sekä kuntoutuksen saralla musiikkiterapeutteja. Tutkimuksen ulkopuolelle on rajattu hoitohenkilökunnan mahdollisesti toteuttama kulttuuritoiminta arjen hoitotyössä sekä heidän kouluttamisensa. Aholaisen ja kollegoiden (2021) mukaan taiteen hyvinvointivaikutuksia pohdittaessa olennaista on keskustella siltojen luomisesta ulkopuoliseen taide- ja kulttuurimaailmaan myös hoidon ja kuntoutuksen saralla.

Tietyvästi vastaavaa kartoitusta ei ole tehty aiemmin, joten tutkielman aihe on myös yhteiskunnallisesti hyödyllinen, jotta voidaan kehittää kulttuuri- ja musiikki-palveluja. Taide- ja kulttuuritoiminta ei tavoita läheskään kaikkia palveluasumisen piiriin kuuluvia ikääntyneitä. Tämän tutkielman tavoitteena onkin tarjota ajankoh-taista ja yhteiskunnallisesti hyödyllistä tietoa taiteen ja kulttuurin hyödyntämisestä ikäihmisten hyvinvoinnin tukena sosiaali- ja terveyspalveluissa. Samaan aikaan tutkielma nostaa esiin laitoksissa asuvien ikäihmisten kohtaaman epätasa-arvon musiikki- ja kulttuuritoiminnan saavutettavuudessa. Kartoitus antaa tietoa, joka voidaan parhaassa tapauksessa yleistää laajemminkin Suomeen.

2 TAIDE- JA KULTTUURITOIMINNAN VAIKUTUKSET IKÄÄNTYNEIDEN HYVINVOINTIIN

Tutkimustieto taiteen vaikutuksista hyvinvointiin ja terveyteen on lisääntynyt huomattavasti 2000-luvun alusta lähtien (Fancourt & Finn 2019, 2). Fancourt ja Finn (2019, 7) hakivat vuosilta 2000-2019 taidetta ja terveyttä käsittelevää kirjallisuutta ja identifioivat yli 900 akateemista julkaisua. Kirjallisuushaut tehtiin englanniksi ja venäjäksi, sillä ne ovat kaksi pääkieltä Maailman terveysjärjestön (*WHO, World Health Organization*) Euroopan alueella (Fancourt & Finn 2019, 51). Tutkimustuloksissa havaittiin, että taiteella on potentiaalisia vaikutuksia niin mielenterveyteen kuin fyysiseen terveyteenkin. Taide voi muun muassa rohkaista ihmisiä terveyttä edistävään käyttäytymiseen ja toisaalta taidetta voidaan hyödyntää tukena esimerkiksi saattohoidossa. (Fancourt & Finn 2019, 7-8.) Suuren todistusaineiston valossa Fancourt ja Finn (2019, 57) nostavat esiin poliittisia näkökohtia Maailman terveysjärjestön Euroopan alueen jäsenille pitkän aikavälin käytänteiden luomiseksi. Niiden avulla voidaan tukea yhteistyön kehittämistä terveys- ja taidesektoreiden välille ja täten auttaa ymmärtämään taiteen potentiaali maailman laajuisen terveyden edistämiseksi.

Muusikoiden toteuttamat musiikkiaktiviteetit ovat vasta vähän tutkittuja. Ne kuitenkin helpottavat ikääntyneiden pääsyä käsiksi taiteellisiin tuotteisiin ja prosesseihin, ilman erityisiä terapeuttisia tavoitteita. (Paolantonio ym. 2020, 2.) Myös Noice ja kollegat (2014, 741) vahvistavat, että tutkimukset terveen ikääntymisen edistämisestä taiteeseen osallistumisen kautta ovat melko tuoreita, toisin kuin taiteiden käytöllä kuntoutuksessa on pitkä historia. Paolantonio ja muut (2020, 2) kertovat, että Finn ja Fancourt (2018) paljastavat musiikkiterapian kentällä olevan rikasta kirjallisuutta hoivakodeissa tehdyistä tutkimuksista, joissa käsitellään musiikillisten aktiviteettien vaikutusta. Cutler (2022, 9) puolestaan toteaa, että luovuuden vaikutuksista yksinomaan hoivakodeissa on vain vähän tutkimusta. Hän jatkaa kertoen, että sen sijaan huomattavasti olennaista tietoa löytyy taiteellisen aktiivisuuden vaikutuksista ikäihmisiin, jota voidaan hyödyntää hoivakodeissa tapahtuvassa työssä.

Paolantonio ja kollegat (2020, 10) toteavat, että on tärkeää investoida musiikin koulutusohjelmiin, joissa muusikot saavuttavat korkeat taidot niin musiikin ohjaajina kuin esittäjinäkin. Esimerkiksi ikääntyneiden laulamiseen, musiikin kuunteluun ja keskusteluun perustuvan muisteluryhmän vetäjällä tulisi Tammelan (2022, 256) mukaan olla ymmärrystä ja osaamista ikääntyneiden kohtaamisesta, ryhmän vetämisestä sekä soveltuva koulutus. Esilaulajan roolissa toimivan vetäjän tulisikin osata kappaleiden säestykset ja melodiat vaivattomasti, pohtia soveltuva sävellaji yhteistyössä ikääntyneiden osallistujien kanssa, huomioida lauluissa osallistujilla lapsuusvuosina käytössä olleet sanat sekä johdatella keskustelu lauluista esiin nouseviin aiheisiin (Tammela 2022, 256). Malmivirta (2017, 56) vahvistaa, että olennaista on se, että koulutettu ammattihenkilö ohjaa ikäihmisten taidetoimintaa. Hoivakodeissa työskentelevien taiteilijoiden on tärkeä virittäytyä instituutioiden toimintaan, jolloin he voivat nähdä asiat sekä hoivakodin että asukkaan näkökulmista ja käyttää heille tuttua kieltä (Cutler 2022, 24).

Ikääntyneet asukkaat hyötyvät heidän aistejaan stimuloivasta aktiivisuudesta ja heidän reaktionsa antavat suuntaa musiikin ja taiteen universaalien kielen hyödyntämiselle osana vanhainkodin rutiinotoimintaa (Grant 2005, 12). Särkämö ja kollegat (2011, 40) toteavat, että muistisairaiden hoito- ja palveluyksiköissä saatetaan soittaa taustamusiikkia ja järjestää viikoittaisia laulutuokioita ryhmässä, mutta muistisairaana kanssa kahdenkeskeistä vuorovaikutusta musiikin parissa tai henkilökohtaisen musiikkitaustan ja -mieltymykset huomioivaa yksilölähtöistä musiikin käyttöä esiintyy harvoin.

Tammela ja kollegat (2022) kertovat, että musiikkitahton merkitys korostuu erityisesti muistisairauksien kohdalla, mutta musiikkitahtosta voi olla hyötyä muutenkin elämän varrella. Musiikkitamentti ja musiikkitahto ovat synonyymeja, joilla tarkoitetaan henkilökohtaista tahdonilmaisua toivotusta musiikisista silloinkin, kun ihmisen toimintakyky on pysyvästi tai väliaikaisesti rajoittunut siten, että se ei mahdollista valintojen tai aloitteiden tekemistä musiikkiin liittyvien toimintojen, kuten musiikin kuuntelun tai laulamisen suhteen. Musiikkitahtosta tulisi ilmetä tärkeän ja epämieluisan musiikin lisäksi tiettyihin tilanteisiin ja tunnetiloihin sopivat musiikit sekä hiljaisuutta edellyttävät tilanteet. Myös soitto- tai tanssiharrastuneisuus olisi hyvä kirjata musiikkitahtoon. (Tammela ym. 2022.)

Musiikkitahton tulee olla henkilön arjesta ja elämänlaadusta vastaavien ihmisten saatavilla joko käsin kirjoitettuna, sähköisesti tallennettuna tai soittolistana. Toteutuakseen musiikkitahto edellyttää myös moniammatillista yhteistyötä, sillä sitä voivat hyödyntää muun muassa ympärivuorokautisen hoidon työntekijät, omaiset, päivätoiminnan ohjaajat ja saattohoitotyöntekijät. (Tammela ym. 2022.)

2.1 Taiteen opiskelu ja oppiminen elämänlaadun parantajana

Onnistumisen elämyksiä ja hyvinvoinnin lisääntymistä seuraa uusien asioiden opiskelusta ja oppimisesta, kuten myös helppoudesta rakentaa sosiaalisia suhteita kansaopiskelijoihin (Nurmi ym. 2021, 249). Malmivirta (2017, 56) toteaa, että merkityksellisenä sosiaalisena kontekstina koetaan helppo osallistuminen lähiyhteisössä. Täysin uusien asioiden edessä pelon ja ahdistuksen tunteet hidastavat iäkkäiden oppimista, mutta oppimisen ollessa kiireetöntä ja rauhallista kielteiset tunteet jäävät sivuun jo muutaman opetuskerran jälkeen (Nurmi ym. 2021, 250).

Kvalitatiivisissa raporteissaan Cohen ja kollegat (2006, 727–728) ovat havainneet, että taideohjelmiin osallistuneet ikääntyneet kertovat innostuksesta ja tyytyväisyydestä heidän performanssinsa ylittäessä omat odotukset ja jalostuessa entisestään. Myös Nurmi ja kollegat (2021, 263) toteavat, että yksilöiden psyykkistä hyvinvointia lisää henkilökohtaisten suoritusodotusten ylittäminen, johon monet yksilöt kykenevät osallistuvissa taideaktiiviteeteissa. Cohenin ja muiden (2006, 727–728) mukaan menestyminen lisääkin motivaatiota sekä halua jatkaa osallistumista ja myös korkea itsetunto sekä mieliala lisääntyvät. Kun joku kokee yhdellä alueella mestaruuden tunnetta, siitä seuraa yleinen reflektio mahdollisista muistakin alueista, joissa henkilö voisi olla tietämättään hyvä (Cohen ym. 2006, 732).

Cohen ja muut (2006, 728) tiivistävät, että taideohjelmat ovat merkityksellisiä tuotteliasuudessaan sekä kauneudessaan, sillä ne edistävät osallistujien sitoutumista toimintaan viikko toisensa jälkeen ja osallistujat havaitsevat itsekkin saavutettuja positiivisia vaikutuksia. Yhä neljännessäkin iässä oppiminen lisää mahdollisuuksia osallistua erilaisiin toimintoihin, hyvinvointia elämään sekä vahvistaa elämänhalua ja elämän tarkoituksen tunnetta (Nurmi ym. 2021, 251). Huhtinen-Hildén ja kollegat (2017, 25) kertovat Laesin (2015) toteavankin, että ikääntyminen ei automaattisesti edellytä taiteen soveltavaa käyttöä tai taiteen soveltamista kulttuuripalveluiden tai taiteen kokemisen näkökulmasta, vaan voidaan puhua myös oppimisesta.

Ikääntyneiden merkityksellisen arjen rakentumisen ja toimijuuden tukemisen mahdollistaa yhteisöllisyyden, yhteistoimijuuden ja erilaisuuden hyväksymisen. Lisäksi korostuvat läsnäolo, luovuus sekä tunnevuorovaikutuksen mahdollistava toimintakulttuuri. (Huhtinen-Hildén ym. 2017, 96.) Luovuutta koskevat arvot ja asenteet liittyvätkin keskeisesti työyhteisössä ja organisaatiossa vallitsevaan toimintakulttuuriin. Konkreettisen arjen toiminnan sekä erilaisten käytänteiden taustalla vaikuttaa luovuutta ja kulttuuria arvostava näkökulma eli kulttuurinen vanhustyö. (Huhtinen-Hildén ym. 2017, 21.)

2.1.1 Musiikki ikääntyneen harrastuksena

Reifinger (2016, 211) toteaa, että musiikillista kehitystä voi ilmetä missä tahansa kohdassa elämänkaarta. Vanhuudessakin musiikillisia taitoja voidaan ylläpitää tai niitä voidaan kehittää.

Ikääntyneiden soittaminen tai laulaminen liittyy heidän parempaan suorituskykyynsä kognitiivisten toimintojen osalta. Musiikin tekeminen on luultavasti yksi haastavimmista ikääntyneiden vapaa-ajan toiminnoista, koska sekä soittamisen opetteleminen että musiikin tekeminen ovat erittäin monimutkaisia tehtäviä, joihin liittyy useiden modaaliteettien ja korkeamman asteen kognitiivisten toimintojen vuorovaikutusta. Sen takia musiikin tekeminen voi olla yksi hedelmällisimmistä interventioista kognitiivisen heikkenemisen ehkäisemiseksi. Musiikkia tehneiden henkilöiden prosessointinopeus, kirjainten sujuvuus ja kiteytynyt älykkyys osoittautui muita ikääntyneitä korkeammaksi. Kiteytynyt älykkyys viittaa myös pidempään säilyviin korkeamman kognitiivisen toiminnan tasoihin. (Mansens, Deeg & Comijs 2018, 973–975.)

Särkämö ja kollegat (2011, 41) ovat havainneet laulamisen positiiviset vaikutukset kielelliseen ja omaelämäkerralliseen muistiin. Laulamisella, eri instrumenttien soittamisella ja tanssimisella on myönteisiä vaikutuksia psyykkisen toimintakyvyn lisäksi fyysiseenkin hyvinvointiin. Kyseiset harrastukset parantavat ikäihmisten edellytyksiä osallistua päivittäisiin toimintoihin. (Nurmi ym. 2021, 263.) Ikääntyneiden hyvinvointia tukeekin musiikillisesti vivahteikas sitoutuminen jokapäiväiseen elämään. Erityisesti musiikin oppiminen vahvistaa ikääntyneiden terveyttä edistäviä käyttäytymismalleja. (Perkins & Williamon 2014, 550.)

Itsetyytyväisyys kasvaa musiikin oppimisessa tapahtuvan edistyksen kautta, josta seuraavat subjektiiviset nautintokokemukset voivat lisätä ikääntyneen hyvinvointia (Perkins & Williamon 2014, 550). Reifinger (2016, 217) toteaa, että myöhempinä elinvuosina musiikin opiskelulla tavoitellaankin usein virkistystä ja nautintoa.

Perkins ja Williamon (2014, 550) kertovat, että musiikin oppimisen aikana lisääntynyt sosiaalinen vuorovaikutus edistää ikääntyneiden subjektiivista hyvinvointia. Cohenin ja kollegoiden (2006, 726) tutkimuksessa verrattiin yli 65-vuotiaiden interventioryhmää eli kuoroa tavanomaisia aktiviteetteja toteuttaneeseen kontrolliryhmään. Kuororyhmään osallistuneet arvioivat oman terveytensä aiempaa paremmaksi, heidän aktiivisuutensa lisääntyi vuoden aikana suhteessa heidän perustasoonsa ja myös kaatumiset vähenivät. Kontrolliryhmällä puolestaan tapahtui samoissa asioissa muutoksia huonompaan suuntaan. Lisäksi kuororyhmän käynnit lääkärissä sekä reseptivapaiden lääkkeiden käyttö vähenivät. (Cohen ym. 2006, 728–729).

Mansens ja kollegat (2018, 975–976) paljastavat, että erityisesti musiikki-instrumentin soittaminen vähintään kerran kahdessa viikossa kytkeytyy ikääntyneiden parempaan episodiseen muistiin, tarkkaavaisuuteen ja toiminnanohjaukseen. Kaikkia edellä mainituista käytetäänkin jatkuvasti musiikkia tehtäessä. Samalla säilyy kyky tehdä musiikkia sekä musiikillisen kunnianhimon toteuttaminen mahdollistuu, joista molemmat lisäävät Perkinsin ja Williamonin (2014, 550) mukaan ikääntyneiden

subjektiivista hyvinvointia. Mansens ja muut (2018, 973) havaitsivat tutkimuksessaan musiikin tekemisen liittyvän merkittävästi myös parempaan oppimiskykyyn.

2.2 Ikääntyneiden suhde kulttuuriin

Perustan yksilöiden elinikäiselle suhteelle taiteeseen ja kulttuuriin luovat taide- ja kulttuurikasvatus varhaiskasvatuksessa, lastenkulttuuri, taide- ja taitoaineiden opetus kouluissa ja oppilaitoksissa sekä taiteen perusopetus (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 19). Huhtinen-Hildén ja kollegat (2017, 25) jatkavat todeten, että luovuuden ja taiteen merkityksellisyys määrittyy aina ihmisen elämänkokonaisuuden pohjalta, eikä taiteen ja luovuuden kokemiseen vaadita erityistä kykyä, taitoa tai kapasiteettia.

Rosenlöf (2016, 10) toteaa, että hyvä kulttuuritahto eli kiinnostus kulttuuriin edistää ikääntyneen osallistumista taide- ja kulttuuritilaisuuksiin tai harrastuksiin. Buchalterin (2011, 14) mukaan monilla ikääntyneillä on epäonnistuneita kokemuksia peruskoulun ja/tai lukion taideaineiden opettajista ja he ovatkin voineet aikanaan päättää, etteivät esimerkiksi enää koskaan piirrä. Sama pätee myös musiikkiin ja esimerkiksi negatiiviset kokemukset laulukokeista voivat yhä painaa ikääntyneiden mieltä ja estää laulamiseen osallistumisen. Laitinen (2017, 9) vahvistaa, että aiemmat kokemukset ja henkilökohtainen taidesuhde määrittävät taiteen vaikutuksia.

Myös yksilöiden tarpeet ja valmiudet taiteen vastaanottamiseen vaikuttavat taiteen vaikuttavuuteen (Aholainen ym. 2021). He jatkavat kertoen, että taidetoiminta voi parhaimmillaan vähentää lääkityksen tarvetta, edistää fyysistä kuntoa, parantaa mielialaa, vahvistaa sosiaalisia suhteita ja täten parantaa elämänlaatua ylipäätään. Myös Rosenlöf (2016, 11) painottaa, että monissa tutkimuksissa on havaittu, että kulttuuri- ja taidetoimintaan osallistuvat ikäihmiset ovat kokeneet sekä terveytensä että elämänlaatunsa paremmaksi.

2.3 Kuntoutuminen ja dementia

Hoito- ja kuntoutustyössä keskeistä on ammattilaisten kuntouttava ja voimavaralähtöinen ote. Kuntoutustarpeen arvioinnissa olennaista on kuntoutuksen oikea-aikaisuus ja eri toimijoiden yhteistyön avulla mahdollisimman hyvän kuntoutuskokonaisuuden muodostaminen asiakkaan tarpeisiin. Ikääntyvien kuntoutuksen piiriin kuuluvat kotikuntoutus, omaishoitajien palvelut, työkykyä ylläpitävä kuntoutus ja lääkinnällinen kuntoutus. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020, 63-64.) Konkreettisten sairauksien ja toimintakyvyn rajoitteista kuntoutumisen lisäksi ikääntyneiden kuntoutuminen on myös yleistä elämänkulun ja vanhuuden elämänvaiheen käsittelyä. Kyseessä onkin kahden tason kuntoutumisprosessi, joka edistää tavoitteellista ja vaikuttavaa kuntoututusta. (Pikkarainen ym. 2016.)

Poikkihallinnollinen ikäohjelma kuului Marinin hallitusohjelmaan, kuten myös siitä syntyvä *elintapaohjauksen toimintamalli*. Kyseisellä mallilla pyrittiin iäkkäiden toimintakyvyn parantamiseen, ylläpitoon sekä muistisairauksien ja muiden kansantautien ennaltaehkäisyyn. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020, 65.)

Iäkäs henkilö ohjataan järjestöjen tai seurakuntien toimintaan tai muihin kunnan palveluihin, kuten liikunta- ja kulttuuripalveluihin, mikäli hän ei tarvitse sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020, 63). Kuntoutuksen uudistamisen toimintasuunnitelmassa vuosille 2020–2022 on ehdotettu, että kunnat voisivat tarjota ikääntyneille toimintakykyä tukevan palvelupaketin, jonka seurauksena myös palvelujen ulkopuolella olevat iäkkäät voisivat hyödyntää esimerkiksi Smartum-korttijärjestelmän avulla kulttuuriin, ravitsemukseen ja liikuntaan liittyviä palveluita (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020, 65). Myös Taiteen edistämiskeskuksen (2021–2022) koordinoimalla Ikäohjelman yhteishankkeella ”Kulttuurihyvinvointia ikäihmisille” edistettiin Kaikukortti-toiminnan avulla yhdenvertaista kulttuuriin osallistumista ja kulttuurihyvinvointia tiukassa taloudellisessa tilanteessa olevien ikäihmisten kohdalla. Hankkeen pyrkimyksenä oli tunnistaa ja madaltaa ikäihmisten esteitä kulttuuriosallistumiseen (Taiteen edistämiskeskus 2021–2022).

Muistiliitto ry:n (2022) mukaan Alzheimerin tauti on yleisin etenevä muistisairaus, joka edetessään aiheuttaa dementiaoireyhtymän. Dementia on muistisairauden vaikean vaiheen oirekuva, joka kattaa laaja-alaisen tiedonkäsittelyn, muistin ja itsenäisen selviytymisen huomattavan heikkenemisen (Muistiliitto ry, 2022). Käypä hoito -suosituksessa (2021) kerrotaan, että eri muistisairauksissa ilmenee käytösoireita jossakin vaiheessa 90:llä prosentilla potilaista. Useimpien käytösoireiden hoidossa ensisijaisia ovat lääkkeettömät keinot, joista tutkimuksissa on todettu tehokkaiksi muun muassa musiikkiterapia ja ryhmätoiminta. (Käypä hoito -suositus 2021.) Kuitenkaan Kela (2022) ei myönnä musiikkiterapiaa kuntoutuspsykoterapiana muille kuin 16-25-vuotiaille ja vaativana lääkinnällisenä kuntoutuksena vain alle 65-vuotiaille. Ikäihmiset jäävätkin Kelan järjestelmän ulkopuolelle, jolloin he voivat päästä musiikkiterapiaan lähinnä itse maksavina asiakkaina. Musiikin lisäksi muita käytösoireiden lääkkeettömiä ja luovia hoitomahdollisuuksia ovat tanssi, kuvataide ja kädentaitojen harjoittaminen (Käypä hoito -suositus 2021). Taideterapian kontekstissa on tuotettu kliinisesti todennettavissa olevaa tietoa hoidon tuloksista, tehokkuudesta ja tehosta (Laitinen 2017, 40).

Särkämön, Pitkäniemen ja Siponkosken (2022, 591) mukaan laulamista olisi hyvä hyödyntää muistisairauden alkuvaiheissa, joihin sen kognitiivinen hyöty esimerkiksi muistin toiminnan näkökulmasta rajoittuu. Särkämö ja kollegat (2014, 646) kertovat, että intensiivinen kiinnittyminen tuttuihin lauluihin ryhmässä voi olla muun muassa keskittymistä ja valppautta lisäävää. Myös muistisairaana ja tukihenkilön yhteisten musiikkiaktiviteettien, kuten tutun ja emotionaalisesti merkityksellisen musiikin kuuntelemisen ja laulamisen, on todettu voivan kohentaa muistisairaana viireystilaa, mielialaa ja orientoitumista ympäristöön (Särkämö ym. 2011, 41–43).

Särkämö ja muut (2022, 589) toteavat, että muistisairauden edetessä musiikki säilyttää verrattain hyvin kognitiiviset ja emotionaaliset vaikutuksensa. Malmivirta (2013, 28) vahvistaa, että monet musiikin ulottuvuudet aktivoivat aivoissa tunteita ja luovuutta. Merkityksellisten laulujen kuunteleminen ja laulaminen on tie dementoituneen asiakkaan muistoihin. Terapiassa hyödylliseksi onkin osoittautunut asiakkaan elämän aktiivisimman ja tapahtumarikkaimman ajan laulujen tarttumapinta. (Taipale 1998, 71–72.)

Tapaustutkimukset osoittavat, että musiikki saa dementoituneet henkilöt hahtumaan omasta maailmastaan. Kontos (2014, 107) kuvailee pyörätuolissa kädet ristissä istuvaa puhumatonta Henryä, joka alkaa heiluttaa käsiään ja jalkojaan lempimusiikkiaan kuullessaan ja muuttuu koko olemukseltaan eloisaksi sekä ilmeikkääksi. Henry alkaa kertoa vuolaasti lempimusiikistaan nuorena, kun häneltä kysytään siitä. Henry on oiva tapausesimerkki harvinaisesta ilmiöstä eli musiikkikykyjen säilyttämisestä pitkälle edenneessäkin dementiaassa. (Kontos 2014, 107.)

Grantin (2005, 11) tapausesimerkissä uninen ja hädin tuskin puhuva dementoitunut asukas alkoi trumpetin ääneen kuullessaan kertoa muille soittaneensa trumpettia ja muuttui täysin valppaaksi. Valtava ilo huokui asukkaasta, kun hän soitti trumpettilla muutamia säveliä ja samalla näytti muille, millainen hän oli ollut ennen dementiaa. (Grant 2005, 11.)

Odell-Miller (2002, 153) huomasi tapaustutkimuksessaan, että dementiaan sairastuneen musiikkialalla työskennelleen asiakkaan kanssa saattaa ilmetä pelkoa soitotaidon menettämisestä. Hänen tapaustutkimuksessaan improvisoinnin ja säveltämisen parissa työskennellyt 50-vuotias mies kuitenkin pääsi eroon pelostaan. Keskustelun ylläpitämisen taidon kadottuakin asiakas kykeni merkitykselliseen itseilmaisuuksiin improvisaation kautta, joka edusti alueena hänen asiantuntijuuttaan ja itsevarmuuttaan. (Odell-Miller 2002, 153.) Myös Kontos (2014, 108) kertoo tapausesimerkin musiikkialan ammattilaisesta. Pianisti ja säveltäjä Malcolm on vakavasti dementoitunut, mutta hän kykenee improvisoimaan erilaisilla saundeilla free jazzille ominaisia monimutkaisia rytmejä rumpalipoikansa kanssa ruokapöydässä useita minutteja sormet rumpukapuloinaan, antamatta yhtään periksi tarkasta pulssista. (Kontos 2014, 108.)

Chon (2018, 9) tutkimus toteutettiin pitkäaikaishoidon yksikössä olevien 67–99-vuotiaiden dementoituneiden henkilöiden parissa ja siinä verrattiin musiikkiterapia-lauluryhmän, musiikin kuunteluryhmän ja tv:n katseluryhmän vaikutuksia heidän elämänlaatuunsa lyhytaikaisesti. Tutkimustuloksissa ilmeni, että musiikin kuuntelun ja TV:n katseluryhmän muutokset eivät olleet merkittäviä, mutta siitä huolimatta kaikissa ryhmissä havaittiin parannusta elämänlaadussa intervention päätteeksi. Aktiivisuutta ei vaadittu edellä mainituissa ryhmissä vastaavasti kuin musiikkiterapia-lauluryhmässä, mutta niidenkin osallistujat saattoivat kokea korkeampaa osallistumisen tasoa jokapäiväisiin rutiineihinsa verrattuna. Tutkimus osoittaaakin omissa asuinympäristöissä tapahtuvan osallistumisen tärkeyden dementoituneiden henkilöiden kohdalla. (Cho 2018, 9.)

Taiteilijan on valmistauduttava muokkaamaan luovat aktiviteetit dementoituneille sopiviksi. Kasvava huoli vallitsee siitä, kuinka haavoittuvaisten ihmisten kanssa työskenteleviä taiteilijoita voitaisiin tukea parhaiten. (Cutler 2022, 24–25.)

Sosiaali- ja terveysministeriö (2020) painottaa iäkkäiden toimintakyvyn parantamisen ja ylläpidon tärkeyttä kuntoutuksen uudistamista käsittelevässä toimintasuunnitelmassaan. Useissa tutkimuksissa (Callego-Mellado ym. 2021; Cho 2018; Särkämö ym. 2014) on osoitettu musiikki-interventioiden positiivisia vaikutuksia muun muassa dementoituneiden henkilöiden käytökseen, kognitioon, mielialaan, elämänlaatuun, orientaatioon ja episodiseen muistiin. Kaikki näistä vaikuttavat positiivisesti toimintakyvyn ylläpitämiseen ja kehittämiseen.

Keskivaikean tai vaikean dementian kohdalla on havaittu aktiivisen musiikki-intervention edistävän kognitiota, käytöstä ja toiminnallista tilaa tavallista hoitoa ja reseptiivistä musiikki-interventiota enemmän (Callego-Mellado ym. 2021, 1). Paolantonion ja kollegoiden (2020, 1) mukaan hoivakodin asukkaat arvostavat musiikkia ja siihen perustuvilla interventioilla on suora rooli heidän hyvinvointinsa edistämisessä.

2.4 Taide- ja kulttuuritoiminnan rahoitus

Taideyhteisö, poliittinen päätöksenteko ja markkinat ovat kolme valtapiiiriä, jotka ohjaavat taiteen rahavirtoja pyrkien samalla vaikutusvaltansa kasvattamiseen (Suomen kulttuurirahasto 2015, 42). Taiteen ja talouden maailmat ovat erilaiset ja niillä on puutteellinen ymmärrys toistensa toimintalogiikasta, mutta ne kohtaavat taiderahoituksessa. Kuilun ylittäminen kyseisten maailmojen välillä edellyttää kulttuuripolitiikkaa, joka mahdollistaa rahoitusjärjestelmän tavoitteellisen kehittämisen. (Suomen kulttuurirahasto 2015, 34.)

Ikäihmisten kulttuuripalvelusuunnitelmat vakiinnuttavat taidetta ja kulttuuria osaksi sosiaali- ja terveyspalveluja (Malmivirta 2013, 21). Kulttuuripalvelujen toteuttaminen on helpottunut huomattavasti kunnissa, joissa kulttuuripalvelujen ja sosiaali- ja terveydenhuollon välille on luotu välittäjätaho. Esimerkiksi Helsingissä vanhus-työn kulttuurisuunnittelija on kulttuurikeskuksen ja sosiaali- ja terveysviraston yhteinen työntekijä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, 10.) Kulttuuripalveluihin ja kulttuurin rooliin paikallisessa elinvoimaisuudessa voidaan kiinnittää enemmän huomiota SOTE-alueiden aloittaessa sosiaali- ja terveyspalveluiden hoitamisen, mutta kulttuurin asema kunnissa voi myös heiketä, mikäli taloudelliset voimavarat ehtyvät (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 29).

Hyvinvoinnista sekä taiteen ja kulttuurin vaikuttavuudesta vaaditaan eri tieteidenalojen välistä ymmärrystä, jotta kulttuuritoimijoita palkattaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon ympäristöihin ja *kulttuuriresepti* otettaisiin Suomessa laajemmin käyttöön. Kulttuurireseptillä tarkoitetaan esimerkiksi yksinäisyydestä tai lievistä mielen-terveydenongelmista kärsivän potilaan ohjaamista ryhmämuotoisen taide- ja

kulttuuritoiminnan pariin lääkäriltä tai sosiaalipalveluista saatavalla läheteellä. (Tammela 2023.)

Taiteen ammattilaisten tuottamat palvelut laitoksissa ovat pitkälti kiinni siitä, hakevatko ja saavatko yksiköt ja taitelijat avustuksia vai eivät. Julkisorganisaatiot on rajattu monien tahojen esimerkiksi säätiöiden ja RAY:n toimesta avustusten ulkopuolelle, jolloin ainoastaan taiteilija voi tuoda toiminnan järjestämiseen vaadittavan rahoituksen mukanaan. Puolestaan taiteilijan näkökulmasta haastavaksi rahoituksen saamisen tekee se, että uutta hakemusta arvioitaessa edellisenä vuonna saatu avustus vaikuttaa kielteisesti. (Rosenlöf 2016, 48–49.) Ylipäätään yksittäisen taiteilijan mahdollisuus saada apuraha ikäihmisten taide- ja kulttuuritoiminnan tukemiseen Helsingissä on heikko, sillä tuet myönnetään pääasiassa erilaisille taideyhteisöille, kuten rekisteröidyille yhdistyksille ja järjestöille (Rosenlöf 2016, 41).

Muu yksityinen rahoitus kulttuuriin ei ole lisääntynyt säätiöiden rahoitusta lukuun ottamatta, jonka lisäksi joukkorahoituksen kaltaisten rahoitustahojen merkitys kasvaa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 22). Yksityiset säätiöt usein tukevat taiteen soveltavaa käyttöä, yhteisötaideprojekteja sekä taiteen viemistä uusiin toimintaympäristöihin, mutta Suomessa vain muutamilta säätiöiltä (Taiteen edistämiskeskuksen työskentely- tai kohdeapuraha ja Helsingin kaupungilta kohde- tai taiteilijapurahana) voi hakea rahoitusta kulttuurisen vanhustyön tai ikäihmisten taide- ja kulttuuripalveluihin (Rosenlöf 2016, 41). Avo- ja laitoshoidossa oleville ikäihmisille suunnatun taide- ja kulttuuritoiminnan rahoitus on sattumanvaraista Helsingissä, sillä sille ei ole osoitettu erikseen omaa rahoitusta ja kaiken kaikkiaan rahoitusmäärät ovat vähäisiä. Vain pieni joukko ihmisiä pääsee osaksi toimintaa muutamissa rahoitusta saavissa aktiivisissa yksiköissä. (Rosenlöf 2016, 48.)

Henkilökohtaisten työskentelyapurahojen kustannuksella kasvaa hankerahoitusten suhteellinen osuus, jotka ovat sidottuja ennalta määriteltäviin tavoitteisiin (Suomen kulttuurirahasto 2015, 40–41). Toisaalta Sosiaali- ja terveysministeriön (2015, 10) raportin mukaan taiteilijoiden työskentely pienissä kunnissa on mahdollistunut valtakunnallisten hankkeiden myötä. Kulttuurisen vanhustyön toimijoista onkin koottu valtakunnallinen verkosto, jonka pyrkimyksenä on vahvistaa kuntien välistä yhteistyötä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, 11).

Taide- ja kulttuuritoiminta sosiaali- ja terveyssektorilla ei saa tukea valtion rahoitusinstrumenteilta. Valtionosuuksia tulisikin nostaa siten, että kuntarahoituksen piirissä olisi taide- ja kulttuuritoiminnan toteuttaminen. Avustuksia tulisi vakiinnuttaa ja suunata toimintaan useammiksi vuosiksi, jotta tuloksellisuuden arviointi mahdollistuisi. (Rosenlöf 2016, 50.) Sosiaali- ja terveysministeriön (2015, 10) raportissa todetaan, että työtä on edelleen jäljellä taiteen ja kulttuurin hyvinvointipalvelujen saamiseksi itsestään selväksi osaksi rakenteita, mutta projektimaisesta toteutuksesta on jo siirrytty vakiintunutta toimintaa kohti.

2.5 Yhteenveto

Kulttuurilla on välinearvo hyvinvoinnin aikaansaajana (Aholainen ym. 2021). Suomessa korostetaan ikääntyneiden hyvinvoinnin, elämänlaadun ja itsenäisen kotona asumisen edistämistä. Muun muassa oppiminen ja opiskelu lisäävät ikääntyneiden hyvinvointia ja tarjoavat onnistumisen kokemuksia. Elämän tarkoituksen tunne ja elämänhalu lisääntyvät oppimisen myötä.

Soitto-, laulu- ja tanssiharrastus vaikuttavat positiivisesti ikääntyneiden elämänlaatuun, suorituskykyyn, mielialaan ja kognitiiviseen toimintakykyyn. Nämä lisäävät myös edellytyksiä osallistua päivittäiseen toimintaan. Mikäli ikääntynyt soittaa instrumenttia vähintään kerran kahdessa viikossa, tarkkaavaisuus, toiminnanohjaus ja episodinen muisti ovat ikätovereita paremmat (Mansens ym. 2018, 975–976). Cohenin ja kollegoiden (2006, 731–32) tutkimuksessa havaittiin ikääntyneiden kuorolaulun lisäävän aktiivisuutta suhteessa osallistujien perustasoon, oma terveys arvioitiin aiempaa paremmaksi ja kaatumiset vähenivät. Ikäihmisten taidetoiminnan ohjaajana tulisi olla yksikön käytännöt tunteva koulutettu ammattilainen (Cutler 2022, 24).

Kuntoutuksessa keskeistä on kuntoutuksen oikea-aikaisuus sekä kuntouttava ja voimavaralähtöinen ote. Dementoituneiden kanssa heidän elämänsä aktiivisimman ajan mielimusiikki on hyödyllistä palkitsevuudessaan, vahvojen tunteiden sekä muistojen herättäjänä. Alzheimerin tautia sairastavien henkilöiden kohdalla tulisi suosia aktiivista musiikki-interventiota reseptiivisen musiikki-intervention sijaan aina sen ollessa mahdollista (Callego-Mellado ym. 2021, 9). Särkämön ja muiden (2014, 649) tutkimustulokset rohkaisevat hyödyntämään musiikin kuuntelua ja laulamista hyödyllisinä vapaa-ajan aktiviteetteina sekä dementoituneille että heidän hoitajilleen.

Keskeisenä haasteena dementiatutkimuksessa on ollut pieni tutkittavien joukko (Baird, Brancatisano & Thompson 2019; Chang ym. 2018; Cho 2018; Snaedal & Svansdottir 2006). Tutkimuksen alkaessa osallistujia on voinut olla suurikin joukko, mutta keskeyttäminen on yleisempää korkean iän vuoksi, josta johtuen vointi voi esimerkiksi huonontua merkittävästi. Esimerkiksi Chon (2018, 10) tutkimuksessa soveltuvia osallistujia olisi ollut 89, mutta heistä ainoastaan 52 halusi osallistua tutkimukseen ja lopulta jäljellä oli vain 37 osallistujaa. Grant (2005, 11) on havainnut, että hoivakodin asukkaat, joilla oli ennestään rajoittuneet kokemukset musiikista ja taiteesta, oli vaikea saada sitoutumaan niitä koskevaan tutkimukseen.

Särkämön (2022) mukaan tulevaisuudessa tarvitaan monitasoista tulostutkimusta täyden kuvan muodostamiseksi siitä, miten ja miksi musiikilla kuntouttaminen toimii. Hän kuuluttaakiin subjektiivisten eli kvalitatiivisten ja objektiivisten eli kvantitatiivisten mittareiden yhdistelmien perään tutkimuksissa. Myös tietämys yksilöllisistä tekijöistä, kuten musiikillisesta taitotasosta ja musiikkitaustasta, on Särkämön (2022) mukaan tärkeää musiikin kuntoutuksellisia vaikutuksia tutkittaessa.

Taiteen hyvinvointivaikutuksia käsittelevissä tutkimuksissa haasteena on muun muassa käsityksen muodostaminen vaikutus-käsitteen syy-seuraussuhteesta sekä eri tieteenalojen ja tutkimusperinteiden toisistaan poikkeava ymmärrys siitä, millaista tietoa taiteen ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä on ylipäättään saatavissa. Myös näkemykset tiedon relevanttiudesta ja luotettavuudesta eroavat toisistaan. (Laitinen 2017, 19.) Tammela (2023) vahvistaa, että vaikka taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksista on runsaasti näyttöä, keskustelu vaikuttavuudesta suuntautuu lähes poikkeuksetta hyvinvoinnin määrittelyyn ja mittaukseen. Taiteen ja hyvinvoinnin tutkimuskenttä on heterogeeninen ja monimutkainen (Laitinen 2017, 39).

Monissa maissa taiteen mahdollisuuksia terveyden ja hyvinvoinnin tukena ei ole vielä hyödynnetty ja käytänteet siihen puuttuvat (Fancourt & Finn 2019, 57). Cutler (2022, 31) ehdottaa, että kulttuurin ja luovuuden tulisi olla hoivakodeissa osa jokaisen uuden asukkaan hoitosuunnitelmaa ja sen toteutumista on seurattava.

Kuten teoreettisesta viitekehuksesta ilmenee, musiikilla ja ylipäättään taiteella ja kulttuurilla on lukuisia positiivisia vaikutuksia ikääntyneisiin. Honkasalo (2015, 36) tiivistääkin, että muun muassa taideterapioista ja yhteisölähtöisistä taidemenetelmistä on vahvaa tutkimusnäyttöä, eikä tutkimustiedon määräkään ole ongelma. Hän jatkaa kertoen, että ongelmana on esittää tulokset päättäjille heidän kielellään, jossa kvantitatiivisilla, kausaalisilla asetelmilla ja mittareilla on yhä vankkumaton asema Suomessa. Kuitenkin ikääntyneille suunnatun taiteen ja kulttuurin yhteydessä esiintyy toistuvasti tutkimustuloksiin perustuen hyvinvoinnin käsite, joka viittaa mitattavaan terveyteen ja täten kiinnittyminen pysyviin sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteisiin vahvistuu (Aholainen 2019, 184).

Näkykö tutkimustiedon runsaus ja lisääntynyt tietämys taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksista palvelutalojen musiikki- ja kulttuuritoiminnan järjestämisessä? Pyrin kartoittamaan tätä kenttää strukturoituja ja avoimia kysymyksiä sisältävällä kyselytutkimuksellani.

3 TUTKIMUSASETELMA

Kyseessä on empiirinen tutkimus, jonka aineiston hankinta ja -analyysimetodit nojautuvat *laadulliseen eli kvalitatiiviseen tutkimukseen*. Empirismissä korostuu kokemusperäinen ajattelu ja induktiivinen päättelyn logiikka. Kyselylomakkeella toteutettavassa aineistonkeruussa sovelletaan löyhästi myös määrällisen tutkimuksen periaatteita. Kyselytutkimus edustaa formaalia ja strukturoitua tutkimusasetelmaa, jossa tutkittavat ovat kohteena ulkoapäin tulevissa toimenpiteissä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 194).

Tässä tutkielmassa laajempänä tarkastelunäkökulmana koko tutkimusaineistoon on *hermeneuttinen fenomenografia*. Fenomenografinen tutkimus pyrkii laadulliselle tutkimusstrategialle tyypillisesti ymmärtämään ihmisen *käsityksiä* jostakin ilmiöstä (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 26). Fenomenografiassa keskeistä onkin ihmisten toisistaan poikkeavien käsitysten tarkastelu tutkittavasta asiasta (ks. Rissanen 2006). Tutkielman tavoitteena onkin selvittää palvelutalojen johtajien ja kulttuuritoiminnasta vastaavien henkilöiden käsityksiä musiikki-, taide- ja kulttuuritoiminnasta. Hermeneuttisesti orientoituneena tutkijana ainutkertaisuus kiinnostaa minua ja pyrinkin tutkielmassani ymmärtämään yksittäisten ihmisten ja yhteisöjen merkitysmaailmaa universaalien käsitysten sijaan. Tutkittavat kuuluvatkin johonkin yhteisöön, jolloin yksilöitä tutkimalla saadaan selville myös jotain yleistä. Hermeneutiikassa on kyse ymmärtämisen ja tulkinnan teoriasta, joka näkyy tutkijana pyrkimyksessäni osallistujien ilmaisujen mahdollisimman oikeaan tulkintaan. (Ks. Laine 2015, 32–33.) Tutkittavalle ja tulkitsijalle yhteiset asiat eli yhteisöllinen perinne muodostaakin lähtökohdan merkitysten ymmärtämiselle (Laine 2015, 34–35).

Tutkijana suhtaudun laadulliseen aineistoon *faktanäkökulmaan* nojaten, koska oletan kyselyyn osallistuvien kertovan avoimesti ja rehellisesti näkemyksistään sekä tietämyksestään tutkittavasta ilmiöstä (ks. Alasuutari 2011, 91). Kyselyyn vastaaminen on anonymia ja tapahtuu itsenäisesti, jolloin yksittäiset vastaajat voivat kertoa avoimesti ajatuksistaan, sillä heidän henkilöllisyyttään ei voida päätellä.

3.1 Tutkimuskysymykset

Ensisijaisena tutkimuskysymyksenä on: ”Millaisia käsityksiä yksityisten palvelutalojen johtajilla ja kulttuuritoiminnasta vastaavilla henkilöillä on ulkopuolisten tahojen toteuttamasta ikäihmisten musiikki- ja kulttuuritoiminnasta?”

Lisäksi tarkastelen alakysymyksenä: ”Onko yksikön johtajan tai kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön omalla harrastuneisuudella yhteyttä yksikössä järjestettävän toiminnan määrään ja säännöllisyyteen?” Toisena alakysymyksenä selvitän: ”Miten musiikki- ja kulttuuritoiminnan järjestäminen yksiköissä rahoitetaan?”

Esitin edellä mainitut kysymykset vastatakseni tutkimusongelmaan, joka on palveluasumisen piiriin kuuluvien ikääntyneiden kohtaama epätasa-arvo musiikki-, taide- ja kulttuuritoiminnan saavutettavuudessa. Tämän tutkielman tavoitteena onkin auttaa sosiaali- ja terveyspalveluita kehittämään musiikki-, taide- ja kulttuuritoimintaansa ja tarjota ajankohtaista ja yhteiskunnallisestikin hyödyllistä tietoa aiheesta. Tavoitteena on myös antaa lisää tietoa yksiköissä jo työskenteleville taidekentän toimijoille sekä tulevaisuudessa toiminnan toteuttamisesta haaveileville. Musiikki- ja kulttuuritoiminta on osoitettu aiemmissa tutkimuksissa ikääntyneiden hyvinvointia tukeviksi, joten on olennaista nostaa tarkastelunkohteeksi, onko tutkimustieto tavoittanut yksiköiden johtajia ja kulttuurivastaavia.

3.2 Aineiston hankinta

Aineistonkeruu tapahtui Webropolin sähköisellä kyselylomakkeella, joka toimitettiin osallistujille sähköpostin välityksellä eli kohdistettuna suoraan tutkimuksen perusjoukkoon kuuluville koehenkilöille. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 122) toteavat, että kyselyn perusideana on ihmisen ajattelun ja toiminnan selvittäminen. Valli ja Perkkilä (2018, 123) kertovat, että Webropol auttaa vastaajia johdonmukaisuudessa ja kokonaisuuden hahmottamisessa, kun heillä on mahdollisuus vertailla vastauksiaan ja edellinen kysymys voi vaikuttaa seuraavaan vastaukseen.

Kyselytutkimuksen vastaukset kerättiin vastaajilta lyhyen ajanjakson aikana kyselytutkimuksen ollessa kerrallaan auki 2 viikkoa. Vastaajia myös muistutettiin kyselyyn vastaamisesta, jolloin vastausaikaa jatkettiin ja lomake avattiin uudelleen kahdeksi viikoksi.

Sähköinen kyselylomake mahdollisti kyselyn lähettämisen laajalle joukolle. Tavoitteena oli kerätä tietoa Uudenmaan yksityisistä palvelutaloista ja saada valikoitu näyte, joka edustaa kokonaisjoukkoa riittävän hyvin ja mahdollistaa tiedon yleistämisen muuallekin Suomeen eli laajaan populaatioon. Valli ja Perkkilä (2018, 117) toteavat, että viime vuosikymmenten aikana vastausinto verkkokyselyihin on parantunut, kun taas postikyselyjen vastausprosentit ovat pienentyneet. Verkkokyselyjen etuina

ovat lukuisat visuaaliset mahdollisuudet sekä niiden nopea toimitettavuus ja vastausten palautettavuus (Valli & Perkkilä 2018, 117–118).

Kyselytutkimuksessa tutkija on ulkopuolinen havainnoitsija ja etäällä suhteessa tutkittaviinsa. Kyseessä onkin *realistinen tai pragmaattinen tutkimusote*, sillä pyrkimyksenä on tallentaa reaali maailma sellaisena kuin se esiintyy ja kerätä totuudenmukainen aineisto tutkittavasta ilmiöstä (ks. Aaltola 2001, 19).

Tutkittavia informoitiin henkilötietojen käsittelystä, säilyttämisestä ja tuhoamisesta tietosuojailmoituksessa ja tiedotteessa tutkimuksesta tutkittaville (ks. Liitteet 2 & 3). Kyselylomakkeen ensimmäisellä sivulla tutkittavat vahvistivat lukeneensa molemmat upotettuna linkkinä olevat tiedostot. He myös vahvistivat suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn. Ilman rastia ruudussa näissä kohdissa, he eivät päässeet lomakkeella eteenpäin.

Kyselylomakkeen kysymykset muotoiltiin mahdollisimman yksiselitteisesti, jotta tilaa ei jäisi väärinymmärtämiselle. Aineiston kerääminen oli standardoitua, sillä kysymykset esitettiin jokaiselle tutkittavalle täsmälleen samalla tavalla (ks. Hirsjärvi ym. 2009, 193). Tutkittavilta kysyttiin taustatietoina muun muassa ikäryhmää, koulutusta, aiempia työtehtäviä, ammattinimikettä, nykyisessä työtehtävässä toimimism vuosia sekä musiikkiharrastuneisuutta. Tunnistetiedot ovat laadultaan *epäsuoria*. Valli (2018, 94) toteaa, että tutkittavaa ominaisuutta tarkastellaan yleensä suhteessa taustakysymyksiin, joita voidaan pitää *selittävinä muuttujina*. Esimerkiksi voidaan selvittää, onko henkilön aiemmillä työtehtävillä ja käsityksillä musiikki- ja kulttuuritoiminnasta yhteyttä. Alasuutari (2011, 100) puolestaan toteaa, että vastaajilta voidaan kysyä esimerkiksi ikää ja harrastuksia, jolloin niiden väliset tilastolliset suhteet voivat osoittaa teorian oikeaksi tai vääräksi. Alasuutari jatkaakin todeten, että kyselytutkimuksessa vastaajien vastaukset voidaan nähdä indikaattoreina.

Kyselylomake sisälsi avoimia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä ja niiden välimuotoja, jotka mahdollistivat valmiiden vastausvaihtoehtojen jälkeisen avoimen vastauksen. Avoimet kysymykset mahdollistivat vastaajille täysin vapaan kerronnan aihepiiristä, jolloin heidän ajattelunsa ja tietämyksensä aiheesta välittyi tutkijalle. Hirsjärvi ja kollegat (2009, 201) kertovat, että avoimet vastaukset myös kertovat vastaajien viitekehystä sekä motivaatiosta. He jatkavat, että niiden avulla voidaan myös tulkita poikkeavia vastauksia monivalintakysymysten kohdalla.

Monivalintakysymysten vastausvaihtoehdot oli annettu valmiiksi ja numeroitu, jotta analysointi ja vastausten vertailu olisi helpompaa. Valli (2018, 113) toteaa, että valmiit vastausvaihtoehdot edellyttävät, että tutkijalla on ennakkomielikuva koehenkilöiden vastauksista kysymyksiin. Hirsjärvi ja muut (2009, 201) paljastavat, että monivalintakysymysten etuna onkin se, että vastaajaa autetaan asian tunnistamisessa, eikä hänen tarvitse itse muistaa sitä. Tällöin vastaaminen onnistuu paremmin myös sellaisesta aihepiiristä, joka ei välttämättä ole osallistujille kovin tuttu.

Monissa kyselyn monivalintakysymyksissä on avoin vastausvaihtoehto ”jokin muu, mikä?”. Avoin kenttä mahdollistaakin tutkittavan oman näkökulman kertomisen, jota tutkija ei ole välttämättä tullut ajatelleeksi. Hirsjärvi ja kollegat (2009, 199) toteavat, että kyseessä on välimuoto strukturoidusta ja avoimesta kysymyksestä, kun

avoin kysymys esitetään valmiiden vastausvaihtoehtojen jälkeen. Kyselylomakkeen lopussa on helposti vastattavia kysymyksiä jäähdyttelyvaiheelle tyypillisesti.

Aineiston luotettavuus paranee, kun syöttö- tai litterointivaiheen lyöntivirheet jäävät pois aineiston ollessa valmiiksi sähköisessä muodossa ja täsmälleen samassa muodossa kuin vastaajat ovat itse siihen vastanneet. Toisaalta vastausprosentti voi jäädä sähköpostilla välitettävässä kyselyssä pienemmäksi kuin tutkijan ollessa paikalla aineistonkeruutilanteessa. (Valli & Perkkilä 2018, 118–119.)

3.3 Aineiston analysointimetodi

Tuomi ja Sarajärvi (2018, 108) kertovat, että aineiston kerääminen ja analyysi muodostavat laadullisessa tutkimuksessa toisistaan erottamattoman kokonaisuuden. Tutkimuksen tavoitteet ohjaavat aineiston analysointia, jossa keskeisenä pyrkimyksenä on nostaa esiin olennainen aineistosta (Puusa 2020, 154).

Kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä voidaan hyödyntää sisällönanalyysia perusanalyysimenetelmänä (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 151). Sisällönanalyysissa tavoitteena on dokumentin sisällön sanallinen kuvaaminen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 216). Sisällönanalyysilla analyysimenetelmänä tavoitellaan tutkittavan ilmiön jäsentymistä tiivistettyyn ja yleiseen muotoon ilman aineiston informaation kadottamista (Tuomi & Sarajärvi 2018, 235). Puusa (2020, 149) vahvistaakin, että sisällönanalyysin avulla empiirinen aineisto jäsentyy tulkintaa varten.

Analyysin kolmen pääluokan eli aineistolähtöisen, teorialähtöisen ja teoriaohjauksen keskeisenä erona on analyysin päättelyprosessin muoto (Tuomi & Sarajärvi 2018, 202). Tutkielmani edustaa aineistolähtöistä, sillä aineiston merkitys korostuu ja siitä tehdään tulkintoja. Tutkimuksessa käytetään *induktiivista analyysia*, jossa päättelyn loogikka etenee yksittäisestä yleiseen (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 186). Aineiston yksityiskohtainen ja monitahoinen tarkastelu onkin induktiiviselle analyysille tyypillistä teorian tai hypoteesin testaamisen sijaan (Hirsjärvi ym. 2009, 164).

Induktiivisessa analyysissa korostuu tutkijan rooli vastauksien tulkitsijana ja johtopäätösten tekijänä (Juuti & Puusa 2020, 143). Tutkimukseni aihepiiri on minulle tutkijana entuudestaan tuttu muun muassa senioritalossa toteutuneen musiikkiterapiaharjoitteluni kautta ja siten saavutettu esituttuus auttaa tutkittavien merkityksensä ilman ymmärtämisessä (ks. Laine 2015, 34). Aihepiirin tuttuus tutkijalle voikin olla tutkimuksen etu tutkittavien ymmärtämisen kannalta, mutta myös haitta, mikäli tutkija antaa omien tiedostamattomien taustaoletustensa ohjata analyysia. Tutkijana tiedostinkin omista asenteistani ja uskomuksistani kumpuavat taustaoletukseni, mutta pyrin tarkastelemaan tutkittavaa ilmiötä mahdollisimman objektiivisesti (ks. Saaren-Kauppinen & Puusniekka 2006). Hirsjärvi ja kollegat (2009, 134) toteavatkin, että ilmiötä pyritään selittämään, kuvailemaan ja vertailemaan kerätyn aineiston pohjalta. Tutkijan kyky ymmärtää ja tulkita tutkimaansa ilmiötä määrittääkin aineiston analyysin laadun (Juuti & Puusa 2020, 143). Alasuutari (2011, 39) esittää analytyttisen

erottelun toisiinsa nivoutuvista laadullisen analyysin vaiheista, jotka ovat havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen.

Aloitin aineiston analyysin tarkistamalla mahdolliset puuttuvat tiedot ja virheelisyydet sekä pohdin, olisiko joitakin lomakkeita hylättävä esimerkiksi vastaajan epähuolellisuuden vuoksi (ks. Hirsjärvi ym. 2009). Tutustuin aineistoon perusteellisesti avoimin mielin useilla lukukerroilla ja muistiinpanoja tehden. Koostin myös kaikki kysymykset vastauksineen Excel-taulukkoon. Sen avulla muodostin kokonaiskuvan aineistosta ja aloitin yksittäisten vastaajaprofiilien tarkastelun ja vertailun. Nimesin osallistujat aakkosjärjestyksen mukaan kirjaimin.

Seuraavaksi hajotin aineiston osiin ja ryhdyin pelkistämään sen sisältämiä alkuperäisilmaisuja. Ryhmittelyssä hyödynsin apuna koodausta, jonka toteutin hyödyntämällä värejä. Yksityiskohtainen koodaus mahdollisti laajoista kokonaisuuksista ala- ja yläluokkien muodostamisen, jotka toimivat teemoittelun pohjana (ks. Liite 5). Tuomi ja Sarajärvi (2018, 155) vahvistavat, että *teemoittelussa* aineisto pilkotaan ja ryhmitellään siitä esiin nousevien aihepiirien perusteella. Teemat tulee käydä läpi useita kertoja, jotta teemojen sisäinen rakenne, suhde toisiinsa ja ylipäätään niiden tärkeys varmistuvat tutkijalle (Puusa 2020, 153). Vertailin teemoja keskenään, suhteessa aineistoon sekä teoreettiseen viitekehykseen.

Pyrin tekemään analyysin avulla saaduista tutkimustuloksista *synteesejä*, jotka kokoavat pääseikat, vastaavat kirkkaasti asetettuihin tutkimusongelmiin sekä toimivat perustana johtopäätöksille (ks. Hirsjärvi ym. 2009, 230). Hirsjärvi ja muut (2009, 193) tiivistävät, että tutkimuksen ydinasioita ovat analyysi, tulkinta ja johtopäätösten tekeminen. Abstrahoinnissa tutkija tekee yleisemmällä tasolla johtopäätöksiä kooten aineiston yksittäistapaukset abstraktitason toteamukseksi (Puusa 2020, 148).

Monivalintakysymysten analyysimenetelmänä hyödynsin *luokittelua*. Luokittelun päämääränä on etsiä aineistossa piilevä systemaattinen rakenne (ks. Routio 2006, 78). Monivalintakysymykset tukevat laadullisen aineiston tulkintaa ja niillä pyritään ennen kaikkea ilmiöiden välisten yhteyksien selvittämiseen. Monivalintakysymyksillä selvitetäänkin esimerkiksi taustatietojen yhteyttä yksiköissä järjestettävään musiikki- ja kulttuuritoimintaan.

Luokittelussa muodostin ryhmiä toisistaan muistuttavista tapauksista tai yksilöistä. Kun kustakin yksilöstä tai tapauksesta on rekisteröity kaksi tai useampia ominaisuuksia, on mahdollista selvittää, onko niiden välillä assosiaatiota eli seuraavatko ominaisuuksien vaihtelut toisiaan. Ristiintaulukointi mahdollistaa kahden ominaisuuden yhteyden tutkimisen. Aineisto esitetään ristiintaulukoinnissa riveinä ja sarakkeina. (Ks. Routio 2006, 76–77.) Esimerkki aineiston analyysistä löytyy liitteestä 5.

Kysymysten vastauksista muodostan graafisia esityksiä, kuten ympyräkaavioita, taulukoita ja pylväsdiagrammeja. Niiden tärkeimpänä tehtävänä on havainnollistaa ja jäsentää aineistoa.

3.4 Tutkimuksen osallistujat

Kysely lähetettiin kymmeneen (n=70) yksityisiin palvelutaloihin ja hoivakoteihin Uudenmaan alueella. Kysely toimitettiin kahdentoista kaupunkimaisen kunnan, viiden taajaan asutun kunnan sekä kahden maaseutumaisen kunnan yksityisiin palvelutaloihin ja hoivakoteihin. (Ks. Taulukko 1.) Kyselytutkimukseen vastanneiden (n=24) paikkakuntia ei kysytty verkkolomakkeella, eikä vastanneiden paikkakuntia eritellä myöskään tutkielmassa. Määrällinen esiintyvyys aineistossa ilmaistaan n-kirjaimella. Ryhmäkoteja rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle, mikäli niiden nettisivuilta ei ilmennyt selkeästi ikäihmisen asiakasryhmänä.

TAULUKKO 1 Kyselytutkimuksen vastaanottaneiden yksiköiden määrät kunnittain.

Kaupungit	Yksiköiden määrä
Kaupunkimaiset kunnat	
Helsinki	15
Espoo	11
Lohja	7
Vantaa	6
Hyvinkää	5
Kerava	4
Kirkkonummi	3
Nurmijärvi	2
Porvoo	2
Järvenpää	1
Tuusula	1
Hanko	1
Taajaan asutut kunnat	
Loviisa	3
Mäntsälä	2
Raasepori	2
Vihti	2
Karkkila	1
Maaseutumaiset kunnat	
Pornainen	1
Siuntio	1

Taulukosta 2 ilmenee, että kyselytutkimukseen vastanneet (n=24) sijoittuvat yksittäistä poikkeusta lukuun ottamatta ikähaitarilla 31-vuotiaista yli 56-vuotiaisiin. Nykyiseltä ammattinimikkeeltään kyselyyn vastasi huomattavasti eniten palvelutalojen johtajia (n=17). Kulttuurivastaavia, kuten vapaa-ajan ohjaajia ja virikeohjaajia, vastasi huomattavasti vähemmän (n=4) ja muita vastaajia olivat fysioterapeutti (n=1) ja lähihoitajat (n=2). Huolimatta fysioterapeutin ja lähihoitajien muista vastaajista poikkeavista ammattinimikkeistä, otin heidän vastauksensa aineistoon mukaan, koska fysioterapeutti on toiminut aiemmin virikeohjaajana ja myös lähihoitajien vastauksista ilmenee tietämys kyselyn aihepiiristä, vaikka heidän kohdallaan aiempien

työtehtävien perusteella ei pysty päättelemään yhteyttä joko johtajan tai kulttuurivas-
taavan nykyisiin työtehtäviin.

Vastaajat ovat melko uusia nykyisessä työtehtävässään, sillä heistä suurin osa (n=17) on toiminut nykyisessä työtehtävässään 0–4 vuotta. Suurimmalla joukolla eli puolilla vastaajista on korkeimpana suoritettuna koulutusasteenaan alempi korkea-asteen tutkinto. Toiseksi eniten on lukion, ammattikoulun tai opistotason tutkinnon korkeimpana koulutusasteenaan käyneitä. Ylempi korkea-asteen tutkinto tai korkeampi koulutus on neljällä osallistujalla. Yhdenkään vastaajaan korkeimpana suoritettuna koulutusasteena ei ole kansakoulu tai peruskoulu. Kyselytutkimukseen osallistuneiden taustatietoja on esitelty taulukossa 2.

TAULUKKO 2 Osallistujien taustatietoja.

Ikäryhmä	Korkein suoritettu koulutusaste	Nykyinen ammattinimike	Nykyisessä työtehtävässä toimimisasiävuodet
Alle 30v. (n=1)	Kansakoulu/peruskoulu (n=0)	Yksikön johtaja (n=17)	0-4 vuotta (n=17)
31-40v. (n=7)	Lukio, ammattikoulu tai opistotason tutkinto (n=8)	Vapaa-ajan ohjaaja (n=4)	5-9 vuotta (n=4)
41-55v. (n=8)	Alempi korkea-asteen tutkinto (n=12)	Muu (n=3)	Yli 10 vuotta (n=3)
Yli 56v. (n=8)	Ylempi korkea-asteen tutkinto tai korkeampi koulutus (n=4)		

Osallistujien aiemmat työtehtävät sijoittuvat pääasiassa hoitoalan tehtäviin joko sairaanhoitajana (n=9) tai esimiehenä (n=8). Ainoastaan muutamalla (n=3) aiemmat työtehtävät ovat liittyneet kulttuurialaan. Yksi on ollut virikeohjaaja, toinen teatterialalla vapaalla kentällä ja laitosteatterissa sekä kolmas on työskennellyt musiikkileikkikoulun opettajana, järjestänyt musiikkituokioita kehitysvammaisille ja laulanut vanhus-ten musiikkituokioissa.

3.5 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksessani noudatetaan hyvän tieteellisen käytännön periaatteita sekä eettisiä periaatteita, jotka pätevät ihmiseen kohdistuvaan tutkimukseen (ks. TENK 2019, 7). Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti tutkimuksessani hyödynnetään eettisesti kestäviä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä, jotka kuuluvat tiedeyhteisön tunnustamiin toimintatapoihin (Vilkkä 2015, 41). Tämä ilmeneekin muun muassa tutkimukseni huolellisesta suunnittelusta, toteutuksesta ja raportoinnista.

Laadittuani kyselytutkimuksen kokeilin kolmen harjoitusvastaajan kanssa kyselyni toimivuutta luotettavuuden lisäämiseksi. Pyysinkin vastaajia kiinnittämään erityistä huomiota siihen, kokevatko he joitakin kysymyksiä tai monivalintakysymysten valmiita vastausvaihtoehtoja epäselviksi tai puutteellisiksi. Tällä pyrin varmistamaan, että olin huomionnut vastausvaihtoehtoissa tärkeät seikat ja ettei kysymyksiin ylipäättään jäänyt mahdollisuutta väärinymmärtämiseen.

Tutkimuksen eettisyyden näkökulmasta sekä tietosuojailmoitus että tiedote tutkimuksesta tutkittaville (ks. Liitteet 2 & 3) ovat keskeisiä, sillä ne kertovat tutkimukseen osallistuville muun muassa heidän tietojensa käsittelystä ja hävittämisestä sekä ylipäättään saatekirjettä (ks. Liite 1) tarkemmin tutkimusprosessista. Molemmat lomakkeet toimitettiin kyselyn yhteydessä tutkittaville. Kyselytutkimukseen vastataksseen osallistujien tuli laittaa raksi ruutuun merkiksi siitä, että he ovat lukeneet molemmat tiedostot. Vielä erikseen tuli laittaa raksi ruutuun kohtaan, jossa osallistujat antoivat suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn voidakseen jatkaa tutkimukseen. Tutkittavien suostumus on aineistonkeruun perusta (ks. TENK 2019, 8). Tutkimuseettinen ennakoarviointi ei ollut tutkimukseni kohdalla tarpeen, sillä kyselytutkimukseen osallistuneille ei koidu tutkimuksestani haittaa (ks. TENK 2019, 14).

Henkilötiedoilla tarkoitetaan tietoja, jotka liittyvät tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön (TENK 2019, 11). Osallistujilta kerättiin henkilötietoja vain sen verran kuin se oli tutkimuksen kannalta välttämätöntä. Tutkittavilta kysyttiin kyselytutkimuksen taustatietoina epäsuoria tunnisteita, kuten koulutusta, ikäryhmää ja ammattinimikettä. Tiedotteessa tutkimuksesta tutkittaville (ks. Liite 2) on kerrottu, että tutkittava itse saattaa tunnistaa itsensä tai tutkittavan työyhteisö voi tunnistaa palvelutalon, vaikka julkaisusta ei ilmene vastanneiden henkilöllisyyttä.

Luotettavuuden osoittamiseksi kyselylomakkeen vastauksia on nostettu esimerkinomaisesti tuloslukuun lukijan näkyville, jotta analyysiprosessiin kuuluva vastaus-ten luokittelu olisi mahdollisimman läpinäkyvää sekä myös lukijan tarkistettavissa. Tutkijana olenkin pyrkinyt raportoinnissani tarjoamaan lukijalle välineet tutkittavasta ilmiöstä muodostuneen käsitykseni arviointiin, johon päästäkseni olen tavoitellut johdonmukaisuutta perusteluissa tulkinnoilleni (ks. Kiviniemi 2015, 86–87). Kuitenkin samalle aineistolle voitaisiin löytää myös toisenlainen luokitusperusta toisen tutkijan toimesta ja korostaa joitakin muita aineiston ulottuvuuksia, jotka ilmentäisivät aineiston erilaisia tulkintavaihtoehtoja (Kiviniemi 2015, 86). Tutkija onkin tutkimusasetelman luoja ja tulkitsija, jonka kohdalla laadullisessa tutkimuksessa myönnetään täysin

puolueettoman toiminnan haastavuus, sillä tutkijan oman kehyksen, kuten iän ja sukupuolen, nähdään vaikuttavan väistämättä tutkijan pyrkimykseen ymmärtää tiedonantajiaan (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 234).

Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2006) muistuttavat, että uuden tiedon tuottamisen lisäksi puolueettomuus ja riippumattomuus ovat tieteen yleisiä arvolähtökohtia. Kuitenkin ajattelu, tutkija tai tiedonlähteet ohjaavat tutkimuksessa käytettyjä menetelmiä ja niillä saatuja tuloksia, joten niitä ei voida pitää toisistaan riippumattomina (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 244). Kylmän, Vehviläinen-Julkusen ja Lähdevirran (2003) mukaan Green ja Britten (1998) sekä Rawnsley (1998) ovat todenneet, että todellisuutta ei nähdäkään laadullisessa tutkimuksessa tutkijasta ja tutkimukseen osallistuvista riippumattomana tai erillisenä, vaan tulkintojen oletetaan vaikuttavan ihmisten subjektiiviseen todellisuuteen.

Kyselytutkimuksen vastaanottaneista henkilöistä (n=70) tutkimukseen osallistui ainoastaan noin kolmasosa (n=24). On mahdollista, että tutkimus tavoitti vielä useampiakin henkilöitä, sillä tutkimuksen yhteydessä lähetetyssä saatekirjeessä kehoitettiin johtajia välittämään sähköpostiviesti myös kulttuuritoiminnasta vastaavalle henkilölle, jos heidän yksikössään sellainen työskentelee.

Tutkimus saavutti riittävän laajan ja erilaisen joukon kohderyhmää. Se ei kuitenkaan välttämättä tavoittanut heitä, joita ei kiinnosta musiikki- ja kulttuuritoiminta. Tutkimusaineisto voidaan mahdollisesti yleistää kaupunkimaisten kuntien yksityisiin palvelutaloihin ja hoivakoteihin laajemminkin Suomessa. Kyselytutkimuksen vastaanottikin 58 kaupunkimaisten kuntien yksikköä Uudenmaan alueella. Sen sijaan tutkimus ei liene yleistettävissä taajaan asuttujen kuntien yksityisiin yksiköihin, sillä niistä vain 10 yksikköä vastaanotti kyselyn tai maaseutumaisten kuntien yksiköihin, koska tämä kysely lähetettiin ainoastaan kahteen vastaavaan kuntaan. Ylipäätään maaseutumaisten kuntien resurssit eivät välttämättä ole vastaavat kuin muissa kunnissa ja myös musiikki- ja kulttuuritoiminnan toteuttajia voi olla huomattavasti vähemmän.

4 TULOKSET

Tuloksissa esitellään palvelutalojen ja hoivakotien musiikkitoimintaa sekä sen yhteyttä johtajien ja kulttuuritoiminnasta vastaavien henkilöiden omaan harrastuneisuuteen. Tuloksissa käsitellään myös yksiköiden muuta taide- ja kulttuuritoimintaa sekä sen yhteyttä johtajien ja kulttuuritoiminnasta vastaavien henkilöiden omaan taide- ja kulttuuriharrastuneisuuteen. Sekä musiikkitoiminnan että taide- ja kulttuuritoiminnan osalta tarkastellaan toiminnan säännöllisyyttä. Lopuksi tarkastellaan musiikkitoiminnan ja muun taide- ja kulttuuritoiminnan rahoitusta ja kummankin toiminnan järjestämisen yhteyttä rahoitukseen.

Tuloksissa "n" kertoo määrällisestä esiintyvyydestä aineistossa. Yksittäiset vastaajat on nimetty aakkosten mukaan kirjaimin C-Z. Tuloksissa on sitaateissa suoria lainauksia vastaajien lomakevastauksista ja tämän vuoksi niissä saattaa esiintyä kirjoitusvirheitä. Samankaltaiset vastaukset niputetaan yhteen. Taulukoita ja pylväsdiagrammeja hyödynnetään tutkimustulosten havainnollistamisessa.

4.1 Palvelutalojen ja hoivakotien musiikkitoiminta

Kuten taulukosta 3 ilmenee, valtaosassa yksiköistä musiikkitoimintaa toteuttavia tahoja ovat palkatut muusikot, esimerkiksi orkesterimuusikot tai hoivamuusikot (n=20) ja vapaaehtoiset musiikkitoimijat (n=19). Lisäksi musiikkioppilaitokset tai kansalaisopistot (n=7), päiväkodit tai koululaisryhmät ala- tai yläkouluista (n=7) ja toisen asteen koulutus, kuten konservatoriot ja musiikkilukiot (n=2) järjestävät musiikkitoimintaa yksiköissä. Avoimessa vastauskentässä vastaajat kertovat myös seurakunnan (n=4) ja henkilökunnan (n=7) järjestävän musiikkitoimintaa. Korkeakoulujen musiikinopiskelijat eivät käy lainkaan yksiköissä. Jokaisessa yksikössä musiikkitoimintaa toteuttaa jokin taulukossa 3 kerrotuista tahoista, sillä kukaan vastaajista ei ole valinnut vastausvaihtoehtoa "ei mikään taho".

TAULUKKO 3 Musiikkitoimintaa toteuttavat tahot ja musiikkitoiminnan määrä yksiköissä.

Musiikkitoimintaa toteuttavat tahot	Musiikkitoiminnan määrä yksiköissä
Palkatut muusikot, esim. orkesterimuusikot tai hoivamuusikot (n=20)	Paljon musiikkitoimintaa (n=9)
Vapaaehtoiset musiikkitoimijat (n=19)	Kohtalaisesti musiikkitoimintaa (n=11)
Musiikkioppilaitokset tai kansalaisopistot (n=7)	Vähäisesti musiikkitoimintaa (n=4)
Päiväkodit tai koululaisryhmät ala- tai yläkouluista (n=7)	
Toisen asteen koulutus, kuten konservatoriot ja musiikkilukiot (n=2)	
Korkeakoulut, esim. yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen musiikinopiskelijat (n=0)	
Jokin muu, mikä? (n=11)	
Ei mikään taho (n=0)	

Taloista 20:ssä järjestetään musiikkitoimintaa säännöllisesti, ja neljässä musiikkitoimintaa on satunnaisesti. Taulukosta 3 havaitaan, että hieman yli kolmanneksessa taloista järjestetään paljon musiikkitoimintaa (n=9). Tämän lisäksi säännöllisesti, mutta määrältään kohtalaisesti (n=11) musiikkitoimintaa järjestetään lähes puolissa osallistuneista yksiköistä. Kuudesosassa yksiköitä (n=4) musiikkitoiminta on vähäistä ja toiminta ei ole säännöllistä.

Kyselytutkimuksesta nousi mielenkiintoisena seikkana esiin, että yhdessäkään tutkimukseen osallistuneista yksiköistä (n=24) ei järjestetä musiikkiterapiaa.

4.1.1 Johtajien ja kulttuurivastaavien musiikkiharrastuneisuuden yhteys yksiköissä järjestettävään musiikkitoimintaan

Musiikin käytöstään vapaa-ajalla kaikki vastaajat (n=24) kertovat kuuntelevansa musiikkia esimerkiksi soittolistoilta tai radiosta. Melkein yhtä suuri joukko (n=22) kertoo käyvänsä keikoilla, konserteissa, musiikkitapahtumissa, baletissa tai musiikkiteatterissa. Kaksi vastaajaa käy tansseissa tai harrastaa tanssia. Yksi vastaajista tekee omaa musiikkia.

Yksiköiden johtajista ja kulttuurivastaavista 67 % (n=16) on käynyt soitto- tai laulutunneilla. Kuorossa tai lauluyhtyeessä on laulanut heistä 54,2 % (n=13). Yhtä suuri joukko vastaajista eli 37,5 % (n=9) kertoi yhteislaulutilaisuuksissa käymisestä kuin lapsen kanssa muskarissa tai soittotunneilla käymisestä. Enemmistö vastaajista eli 54,1 % (n=13) ei harrasta soittamista tai laulamista edelleen tai harrastaminen on epäsäännöllistä 41,7:llä prosentilla (n=10). Yksi vastaaja kertoo harrastavansa musiikkia edelleen säännöllisesti.

Vastaajien harrastuneisuutta kuvaamaan muodostin viisi yläluokkaa: **korkea harrastuneisuus** (n=8), **keskivertoharrastuneisuus** (n=6), **vähäinen harrastuneisuus** (n=5), **harrastamattomuus** (n=3) ja **epäselvät** (n=2). Korkean harrastuneisuuden ryhmään kuuluvilla vastaajilla on taustalla noin 10 vuoden musiikkiharrastuneisuus.

Keskivertoharrastuneisuuden ryhmään puolestaan kuuluvat esimerkiksi musiikkiluokan käyneet sekä yläaste- ja lukioaikana harrastaneet. Vähäisen harrastuneisuuden ryhmässä ovat alle neljä vuotta harrastaneet henkilöt. Vastaajien R ja X kohdalla epäselvillä vastauksilla tarkoitetaan sitä, että molemmat vastaajat ovat kertoneet käyneensä soitto- tai laulutunneilla, mutta R ei ole ottanut lainkaan kantaa harrastuksen säännöllisyyteen tai siihen minkä ikäisenä ja kuinka kauan hän harrasti. X on vastannut "7 - 12", josta voin tutkijana ainoastaan tulkita tämän mahdollisesti tarkoittaneen ikävuosia. Vastausten epäselvyyden vuoksi kyseisten vastaajien sijoittaminen harrastuneisuuden mukaisiin yläluokkiin ei ollut mahdollista. Kuitenkin kummassakin yksikössä on säännöllisesti musiikkia. X toteaa palkattujen muusikkojen ja seurakunnan käynneistä, että: "*Vähintään kerran kuukaudessa eri musiikki esiintyjä. Joulun alla seurakunnankanttorit.*" Kun taas R:n yksikössä vapaaehtoinen musiikkitoimija "*musiikin opettaja käy soittamassa kerran viikossa.*"

Kuten taulukosta 3 ilmenee, luokittelin järjestettävän musiikkitoiminnan määrän mukaan yksiköt kolmeen ryhmään: **paljon musiikkitoimintaa** (n=9), **kohtalaisesti musiikkitoimintaa** (n=11) ja **vähäisesti musiikkitoimintaa** (n=4). Yksiköissä, joissa musiikkitoimintaa on paljon tai kohtalaisesti, toiminta on myös säännöllistä. Puolestaan toiminta ei ole säännöllistä neljässä vähäisen musiikkitoiminnan yksikössä. Yksiköissä joissa on paljon musiikkitoimintaa, joko virikeohjaaja järjestää musiikkituokioita päivittäin tai yksikössä on musiikkitoimintaa viikoittain. Kuitenkin nämäkin yksiköt eroavat toiminnan toteuttajien määrässä. Esimerkiksi vastaaja W:n yksikössä käyvät "*seurakunnan vapaaehtoiset x1/kk, kansalaisopisto x1/vko seniorimuskari, maksetut esiintyjät x5/vuosi, lauluhetkiä hoitajien kanssa x2/kk, kuunnellaan päivittäin musiikkia youtubesta asukkaiden kanssa*", kun taas R:n yksikössä ainoastaan "*Musiikin opettaja käy soittamassa kerran viikossa.*" Kohtalaisesti musiikkitoimintaa järjestävissä taloissa toimintaa toteutetaan akselilla joka toinen viikko - kerran kuukaudessa. Esimerkiksi vastaaja X toteaa: "*Vähintään kerran kuukaudessa eri musiikki esiintyjä. Joulun alla seurakunnankanttorit.*" Vähäisen musiikkitoiminnan ryhmään kuuluvien yksiköissä on toimintaa puolestaan harvemmin kuin kerran kuussa. Vastaaja S toteaa: "*Harvakseltaan vapaaehtoiset käyvät. Noin 1-4krt/v.*"

Johtajalla tai kulttuurivastaavalla on **korkea musiikkiharrastuneisuus** kuudessa kahdeksasta yksiköstä ja niissä järjestetään säännöllistä musiikkitoimintaa. Esimerkiksi vastaaja M on käynyt soitto- tai laulutunneilla, opetellut jotakin soitinta käymättä laulu- tai soitto-tunneilla, laulanut kuorossa tai lauluyhtyeessä, harrastanut yhteissoittoa (esim. orkesterissa tai bändissä), käynyt yhteislaulutilaisuuksissa ja lapsen kanssa muskareissa tai soitto-tunneilla. Hän kertoo harrastuksensa alkaneen 9-vuotiaana, "*siitä eteenpäin 10 vuotta säännöllisesti.*" Hänen yksikössään käy "*säännöllinen muusikko joka toinen viikko. Toimen muusikko 4krt vuosi, vapaaehtoiset 1xkk, henkilökunta viikottain 1-3krt.*"

Kaksi muuta vastaajaa G ja I, joiden harrastuneisuus on korkeaa, kertovat yksiköissään käyvän palkatut muusikot 1-2 kertaa kuukaudessa. Lisäksi G:n yksikössä musiikkitoimintaa toteuttaa "*oma henkilökunta 1/vko*" ja I:n yksikössä

"vapaaehtoiset musiikkitoimijat muutaman kerran vuodessa ja musiikkoppilaitokset/kansalaisopistot 1x vuodessa." Vastaja H puolestaan toteaa, että: *"Joka kolmas viikko yksi palkattu muusikko Kerran kuukaudessa käy pappi Päiväkodit käy pääsiäisenä ja jouluna Vapaaehtoiset käy aina silloin tällöin."*

Puolestaan P:n yksikössä *"Hoivakodin palkattu virikeohjaaja (vastaja minä) on ammatiltaan musiikkipedagogi ja järjestää päivittäin musiikkipainotteisia viriketuokioita (5 kertaa viikossa). Palkatut muusikot käyvät esiintymässä 5 kertaa vuodessa pitämässä konsertteja"* ja vastaja U:n yksikössä virikeohjaaja ja ohjaajat järjestävät päivittäin musiikkitoimintaa ja palkatut muusikot käyvät satunnaisesti. Toisin sanoen korkean harrastuneisuuden omaavien vastaajien yksiköistä niissä, joissa on omasta takaa palkattu virikeohjaaja, käy vähemmän ulkopuolisia palkattuja muusikkoja, mutta ylipäätään musiikkitoiminta on säännöllistä.

Kahden yksikön kohdalla ei järjestetä säännöllistä musiikkitoimintaa johtajan korkeasta musiikkiharrastuneisuudesta huolimatta. Toinen heistä eli vastaja D kertookin, että: *"Soitin pianoa 12v säännöllisesti, yksinlaulua harrastin 3v ja kuorolaulua 9 vuotta."* Kuitenkin hänen yksikössään käyvät esiintymässä vain *"noin kuusi kertaa vuodessa"* palkatut muusikot ja vapaaehtoiset musiikkitoimijat. (Ks. Kuvio 1.)

Keskivertoharrastuneisuuden (n=6) kohdalla musiikkitoiminnan toteuttajat ja säännöllisyys vaihtelevat. Kolmessa tapauksessa (vastaajat E, N & S) harrastuneisuudella ei vaikuta olevan yhteyttä yksikön musiikkitoiminnan säännöllisyyteen. Vastaja E on käynyt yhteislaulutilaisuuksissa 30-54-vuotiaana ja lapsen kanssa muskarissa. Hänen yksikössään on töissä virikeohjaaja, joka järjestää viikoittain musiikkihetkiä. Lisäksi kerran kuussa käy ulkopuolinen esiintyjä, joka voi olla palkattu muusikko, vapaaehtoinen musiikkitoimija tai päiväkoti- tai koululaisryhmä ala- tai yläkouluista. Yksikön johtajan keskivertoharrastuneisuuteen nähden yksikössä järjestetäänkin paljon musiikkitoimintaa. Puolestaan N on käynyt yläaste ja lukioaikana soitto- tai laulutunneilla, laulanut tai opetellut jotakin soitinta käymättä tunneilla, harrastanut yhteissoittoa esim. orkesterissa tai bändissä ja käynyt yhteislaulutilaisuuksissa. Silti yksikössä käyvät ainoastaan vapaaehtoiset musiikkitoimijat *"muutamia kertoja vuodessa."* Vastaja S on ollut *"7 vuotta musiikkiluokalla, johon kuului musiikinopetusta normaalia enemmän, mutta yksikössä harvakseltaan vapaaehtoiset käyvät, noin 1-4krt/vuodessa."*

Puolestaan vastaja K:n kohdalla näyttäisi olevan yhteys keskivertoharrastuneisuuden ja yksikössä kohtalaisesti järjestettävän musiikkitoiminnan välillä. Hänen yksikössään käyvätkin *"palkatut muusikot n. 1 x kk, vapaaehtoiset n. 4-5 x v, päiväkodit ja koulut n 2 x v."* K on peruskoulussa käynyt soitto- tai laulutunneilla sekä laulanut kuorossa tai lauluyhtyeessä. Lisäksi hän on käynyt lapsen kanssa muskarissa tai soitto- tai laulutunneilla. Myös vastaajat Z ja T kuuluvat keskivertoharrastuneisuuden ryhmään ja heidän taloissaan järjestetään kohtalaisesti musiikkitoimintaa, mutta toiminnasta vastaavien tahojen käyntien säännöllisyyden erittely jää epäselväksi. Vastaja T on laulanut kuorossa kouluikäisenä ja käy edelleen yhteislauluissa sekä karaoksessa. Hän on käynyt myös lapsen kanssa muskarissa tai soitto- tai laulutunneilla. Yksikössä järjestetäänkin musiikkitoimintaa kohtalaisesti 1-3 kertaa

kuukaudessa, jonka toteuttavat palkatut muusikot, vapaaehtoiset musiikkitoimijat, musiikkioppilaitokset/kansalaisopistot tai toisen asteen koulutus, kuten konservatoriot ja musiikkilukiot. Vastaaja Z on noin 10 vuotta opetellut säännöllisesti laulamista tai jotakin soitinta käymättä soittotunneilla sekä käynyt lapsen kanssa muskareissa. Hän toteaa yksikkönsä musiikkitoiminnasta, että: *"Seurakunta kerran kuussa. Vapaaehtoiset tällä hetkellä n. joka toinen kk, Muut jonkun kerran kuussa. Olemme palaamassa koronan jälkeiseen aikaan, jolloin musiikkiohjelmaa oli viikoittain, välillä useammankin kerran viikossa."* (Ks. Kuvio 1.)

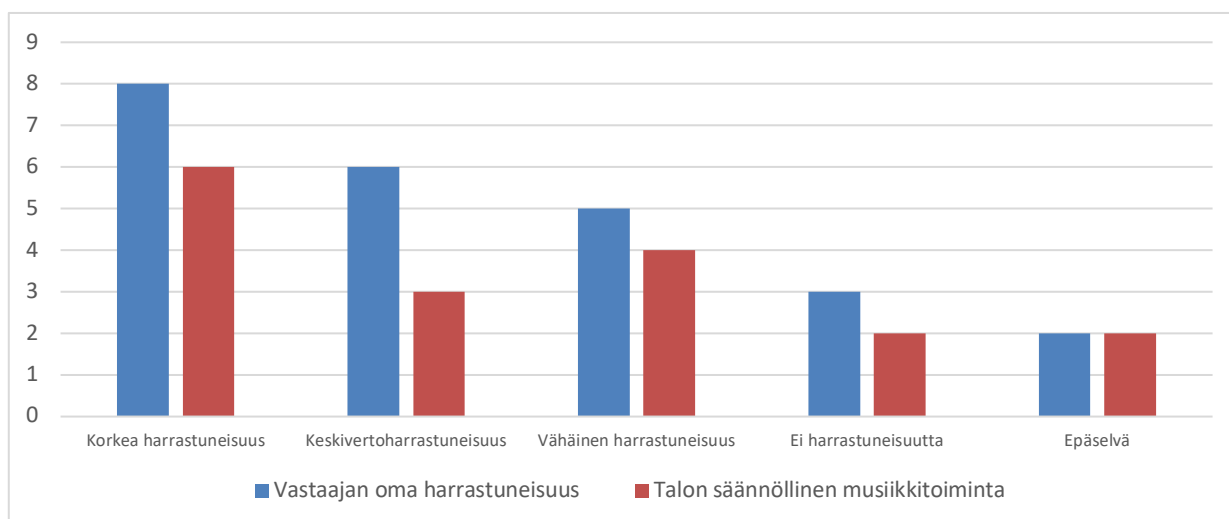
Vähäisellä harrastuneisuudella (n=5) on ainoastaan yhdessä tapauksessa selkeä yhteys siihen, että yksikössä toteutetaan vähän musiikkitoimintaa, kun taas neljän vastaajan kohdalla ilmiötä ei ole havaittavissa. Vastaaja Y:n yksikössä yhteys ilmenee, sillä hän on laulanut ainoastaan yhden lukukauden kuorossa tai lauluyhtyeessä yläasteella ja hän on kertonut ainoastaan seurakunnan toteuttavan yksikössä musiikkitoimintaa kerran kuukaudessa.

Sen sijaan vastaaja W on käynyt soitto- tai laulutunneilla *"ala-asteella 4 vuoden ajan, lasten kanssa muskarissa 4vuoden ajan."* Kuitenkin vähäisestä harrastuneisuudesta huolimatta yksikössä on paljon musiikkitoimintaa: *"5x/vuosi palkatut muusikot, 1x/vko kansalaisopiston seniorimuskari, 1x/kk seurakunnan vapaaehtoiset, 2x/kk lauluhetket hoitajien kanssa ja päivittäinen musiikin kuuntelu."* Vastaaja Q:lla on puolestaan negatiivisia kokemuksia soittoharrastuksesta: *"Pianohaitarin soittoa harrastin lapsena, mutta ei oikein lähtenyt lentoon se harrastus. Myös pianoa ole yrittänyt opetella huonolla menestyksellä."* Siitä huolimatta palkatut muusikot on merkitty toimintaa toteuttavaksi tahoksi: *"Vähintään kerran viikossa käy joku konsertoimassa."* Avoin vastaus viittaisi siihen, että johtajalla ei välttämättä ole kuitenkaan ollut varmuutta toimintaa toteuttavasta tahosta. Sama ilmiö esiintyy vastaaja L:n kohdalla, sillä hänen yksikössään käy kerran viikossa ulkopuolinen esiintyjä, joka voi olla palkattu muusikko, vapaaehtoinen musiikkitoimija, musiikkioppilaitos, kansalaisopisto, päiväkotitai koululaisryhmä. Eniten käy kuitenkin palkattuja ammattilaisia. Hän on itse käynyt vuoden ajan 15-vuotiaana soitto- tai laulutunneilla ja kuorossa tai lauluyhtyeessä vuoden 30-vuotiaana. Yhteyttä vähäisen harrastuneisuuden ja palvelutalon vähäisen musiikkitoiminnan välillä ei ole havaittavissa vastaaja C:nkään kohdalla, sillä hän on käynyt ala-asteella pianotunneilla 3 vuotta ja lapsen kanssa muskarissa 6kk, mutta siitä huolimatta yksikössä *"kerran kuussa käy muusikko, vapaaehtoisia (pianon soitto yms) muutaman kerran kuussa."* (Ks. Kuvio 1.)

Harrastamattomien (n=3) ryhmästä vastaaja F kertoo, että: *"ulkopuolinen esiintyjä yritetään saada 1x/kk"* palkatuista muusikoista tai vapaaehtoisista musiikkitoimijoista. Toisen musiikkia harrastamattoman vastaajan O yksikössä käyvät ainoastaan palkatut muusikot ja hän kertoo, että *"yksityiset esiintyjät tarjoavat aktiivisesti esiintymistään, esiintyminen sovitaan vaihdellen esiintyjää kerran kuukaudessa, musiikki suurelta osalta iskelmämusiikkia ja esiintyjän itsensä valitsemia kappaleita."* Edellä esiteltyjen vastaajien F ja O kohdalla harrastamattomuus ei näyttäyty toiminnan puuttumisena tai vähäisyytenä, sillä heidän yksiköissään käy palkattuja muusikoita jopa kerran kuukaudessa. Kolmas musiikkia harrastamaton vastaaja J toteaa, että

heillä käyvät ”palkatut muusikot kerran vuodessa, vapaaehtoiset 1-3 kertaa vuodessa.” J:n yksikössä harrastamattomuus onkin suhteessa yksikön musiikkitoiminnan vähäisyyteen. (Ks. Kuvio 1.)

Kuviosta 1 ilmenee vastaajan oma harrastuneisuus järjestyksessä korkeasta harrastuneisuudesta epäselvään sekä rinnakkain esitettynä talon säännöllinen musiikkitoiminta. Eniten vastaajia kuuluu korkean harrastuneisuuden ryhmään (n=8) ja heidän yksiköistään kuudessa toteutetaan säännöllisesti musiikkitoimintaa. Yllättäen vähäisen harrastuneisuuden ryhmään kuuluvien taloissa säännöllistä musiikkitoimintaa toteutetaan suhteessa vastaajien määrään enemmän kuin korkean harrastuneisuuden tai keskivertoharrastuneisuuden ryhmään kuuluvien yksiköissä, joista jälkimmäisestä vain puolet järjestää musiikkitoimintaa säännöllisesti. Myös harrastamattomien taloissa toteutetaan toimintaa suhteessa vastaajien määrään yhtä paljon kuin vähäisesti harrastaneiden talossa. Epäselvien vastausten ryhmään kuuluvien taloissa toteutetaan säännöllistä musiikkitoimintaa vain hieman vähemmän kuin keskivertoharrastuneisuuden ryhmään kuuluvien yksiköissä. Toisin sanoen harrastuneisuuden ja säännöllisen toiminnan välillä ei voida todeta suoraa yhteyttä.

KUVIO 1 Yksikön johtajan tai kulttuurivastaavan oma musiikkiharrastuneisuus suhteessa talossa järjestettävään säännölliseen musiikkitoimintaan.

Palkatut muusikot käyvät kaikissa niissä yksiköissä, joiden johtajalla tai kulttuuritoiminnasta vastaavalla henkilöllä on korkea musiikkiharrastuneisuus (n=8). Näistä seitsemässä käy myös vapaaehtoisia musiikkitoimijoita. Mielenkiintoisena seikkana tuloksista nousee kuitenkin se, että myös kaikissa musiikkia harrastamattomien vastaajien yksiköissä käy palkattuja muusikkoja. Keskivertoharrastuneista vastaajista neljä kuudesta ja vähäisesti harrastuneista vastaajista neljä viidestä raportoi palkattujen muusikoiden käynneistä yksiköissään. Lähes kaikissa yksiköissä käykin palkattuja muusikoita, mutta säännöllisyydessä on huomattavaa vaihtelua.

Valtaosa vastaajista (n=17) on toiminut nykyisessä työtehtävässään 0–4 vuotta. Lyhyestä ajasta nykyisessä työssä huolimatta musiikkitoimintaa toteuttavien tahojen käyntien säännöllisyydestä oltiin perillä, eivätkä vastaukset eronneet huomattavasti 5-9 vuotta työtehtävässään toimineiden (n=4) tai kolmen yli 10 vuotta nykyisessä työtehtävässään toimineen vastauksista. Sen sijaan koulutustausta vaikuttaa vastaustapaan ja tämä ilmenee niiden yksikköjen kohdalla, joiden johtajilla tai kulttuurivastavilla on alempi tai ylempi korkea-asteen tutkinto tai korkeampi koulutus siten, että he kuvaavat yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta selkeästi eritellen esimerkiksi eri musiikkitoimijoiden käyntien säännöllisyyden. Sen sijaan muutamat lukion, ammatikoulun tai opistotason tutkinnon suorittaneiden henkilöiden vastauksista ovat puutteellisia, jolloin analysointi hankaloituu.

Vastaajan koulutustaustan ja yksikössä toteutettavan musiikkitoiminnan ei havaittu olevan suhteessa toisiinsa. Musiikkitoiminta erosikin toiminnan toteuttajien ja säännöllisyyden osalta myös niissä yksiköissä toisistaan, joiden vastaajien korkein suoritettu koulutusaste oli sama.

Tarkasteltaessa vastaajien ikäryhmää suhteessa yksiköiden aktiivisuuteen musiikkitoiminnan järjestämisessä voidaan todeta, että toiminnan järjestäminen jakaantuu melko tasaisesti yksiköiden kesken riippumatta johtajan tai kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön sijoittumisesta tiettyyn ikäryhmään. Esimerkiksi yli 56-vuotiaiden vastaajien (n=8) yksiköistä paljon musiikkitoimintaa järjestetään neljässä ja keskiverrosti neljässä yksikössä. Ikäryhmän 41-55 kohdalla (n=8) paljon toimintaa on kolmessa yksikössä, keskiverrosti neljässä ja vähäisesti yhdessä. Puolestaan edelliseen ryhmään verrattaessa 31-40-vuotiaiden ryhmä (n=7) eroaa ainoastaan siten, että paljon toimintaa on kolmen sijaan kahdessa ja vähäisesti toimintaa on yhden sijaan kahdessa. Ainoan alle 30-vuotiaan vastaajan yksikössä on vähäisesti toimintaa. Toisin sanoen erot ikäryhmien välillä ovat yksittäisiä.

4.2 Palvelutalojen ja hoivakotien muu taide- ja kulttuuritoiminta

Alkuperäisten ilmausten pelkistämisen jälkeen muodostui viisi yläluokkaa. Musiikkitoiminnan lisäksi palvelutaloissa ja hoivakodeissa järjestetäänkin muuna taide- ja kulttuuritoimintana teatteria (n=9), tanssia (n=8) ja kuvataidetta (n=8), joka kattaa maalauksen ja piirtämisen. Myös askartelua tai käsitöitä (n=5) ja sirkusta (n=2) järjestetään. Lisäksi yksittäisissä vastauksissa mainittiin kirjallisuuteen tai runouteen tutustuminen ja välillä itse tehdyt esitykset.

Muu taide- ja kulttuuritoiminta on säännöllistä yhdeksässä palvelutalossa tai hoivakodissa. Kymmenen yksikön kohdalla kuitenkin ilmenee, että toiminta on satunnaista. Poikkeuksena vastaaja U:n yksikkö, jossa teatteria on satunnaisesti, mutta kuvataidetta viikoittain. Kyseinen yksikkö onkin laskettu mukaan sekä satunnaisen että säännöllisen toiminnan ryhmiin. Toimintaa ei järjestetä lainkaan muutamassa

yksikössä (n=3) ja toiminnan säännöllisyys ei selviä kolmen palvelutalon tai hoivakodin kohdalla.

Teatteritoimintaa on kolmessa yksikössä säännöllisesti, viidessä satunnaisesti ja yhden yksikön osalta toiminnan säännöllisyys ei käy ilmi. Vastaaja Q toteaa, että yksikössä järjestetään *"teatteria, tanssia jne. toiminta on säännöllistä"*, kun taas esimerkiksi satunnaisesta toiminnasta M kertoo, että *"teatteria tms. esitys muutaman kerran vuodessa."*

Tanssin kohdalla vastauksissa kerrotaan sekä ikäihmisille järjestettävistä päivätansseista että tanssijoista esiintyvänä taiteilijoina. Vastauksissa esiintyy myös pelkätään esimerkiksi *"säännöllisesti tanssia"*, jolloin ei ilmene kumpaan edellä mainituista viitataan. C kertoo, että *"päivätanssit järjestetään kerran kuussa hoitokodilla"* ja N, että *"järjestämme itse tansseja asukkaille eri juhlapyhien aikaan."* Puolestaan T kertoo, että *"heillä käy esiintyviä taiteilijoita tanssijoita/sirkus yms. 1-4 kertaa vuodessa."* Edellisen esimerkin tavoin monissa vastauksissa käytetään kauttaviivaa toiminnan toteuttajien kohdalla, jolloin aineiston perusteella voidaan arvioida eri taiteilijoiden käyntien määrää ainoastaan suuntaa antavasti.

Myös kuvataiteen ja askartelun kohdalla toiminnan säännöllisyys vaihtelee monta kertaa viikossa tapahtuvasta toiminnasta satunnaisesti toteutettavaan. Vastaaja V toteaa, että *"viikko-ohjelmassa x1/askartelua, piirtämistä x3/oko"*, kun taas vastaaja H:n yksikössä maalaaminen ja askartelu on satunnaista, sillä *"dementoituneiden ikäihmistien kanssa on vähän haasteellista järjestää, mutta maalataan ja askarrellaan heidän kanssa aina kun on mahdollista."*

Neljä vastaajaa kertoi, että *"elokuvia katsellaan yhdessä tv:stä"*, mutta nämä vastaukset rajaavat analyysin ulkopuolelle, sillä tv:n katselu ei ole järjestettyä toimintaa. Yksittäisissä vastauksissa on kerrottu myös luontohetkestä, liikunnasta, leipomisesta ja aivojumbasta. Myös nämä vastaukset rajaavat analyysin ulkopuolelle, sillä ne eivät edusta taide- ja kulttuuritoimintaa.

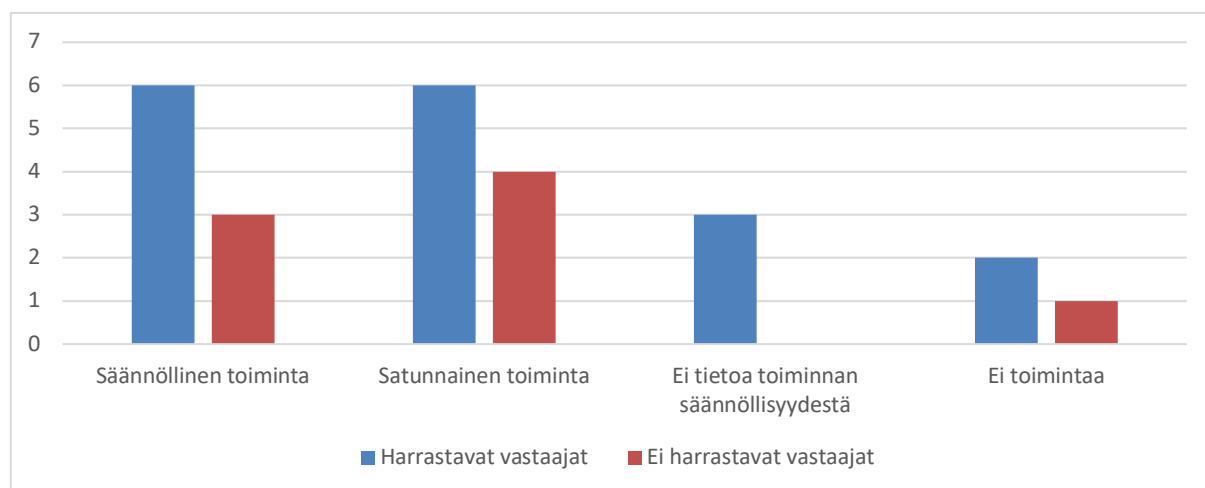
4.2.1 Johtajien ja kulttuurivastaavien muun taide- ja kulttuuriharrastuneisuuden yhteys yksiköissä järjestettävään taide- ja kulttuuritoimintaan

Palvelutalojen johtajien ja kulttuuritoiminnasta vastaavien henkilöiden keskuudessa taidetta ja kulttuuria harrastetaan eniten käymällä teatterissa (n=10) tai taidenäyttelyissä (n=8). Myös elokuvat (n=5), museot (n=3) ja kirjallisuus (n=2) nousivat esiin. Kahdeksan vastaajaa totesi, että he eivät harrasta muuta taidetta ja kulttuuria.

Muun taide- ja kulttuuriharrastuneisuuden kohdalla vastaukset on luokiteltu kahteen kategoriaan: harrastuneet ja harrastamattomat. Yksiköissä, joiden johtajat tai kulttuuritoiminnasta vastaavat henkilöt harrastavat taidetta ja kulttuuria (n=17), on säännöllistä toimintaa kuudessa ja satunnaista toimintaa kuudessa yksikössä, kuten kuvio 2 ilmenee. Kolmella vastaajalla on harrastuneisuutta, mutta heidän vastauksistaan ei ilmene yksikössä järjestettävän toiminnan säännöllisyys. Kaksi vastaajaa

harrastaa taide- ja kulttuuritoimintaa käymällä esimerkiksi teatterissa tai stand up -esityksissä, mutta heidän yksikössään ei järjestetä toimintaa.

Niistä yksiköistä, joiden johtajat tai kulttuuritoiminnasta vastaavat henkilöt eivät harrasta taidetta ja kulttuuria (n=8), järjestetään puolessa (n=4) satunnaista toimintaa. Johtajan tai kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön harrastuneisuuden puutteesta huolimatta säännöllistä toimintaa on kolmessa yksikössä. Ainoastaan yhdessä yksikössä toimintaa ei ole lainkaan. (Ks. Kuvio 2.)

KUVIO 2 Yksikön johtajan tai kulttuurivastaavan oman taide- ja kulttuuriharrastuneisuuden yhteys talossa järjestettävään taide- ja kulttuuritoimintaan.

Johtajan tai kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön oma taide- ja kulttuuriharrastus näyttäytyy yksikössä järjestettävän toiminnan kohdalla kahdeksalla vastaajalla. Esimerkiksi yksikön johtaja V käy teatterissa ja hänen yksikössään järjestetään ”esim. teatteriesityksiä”. Päivä- ja työtoiminnan ohjaaja Y käy joskus taidenäyttelyissä ja yksikössä on ”viikottain maalaus yms. kädentaitoryhmiä.” Saattaa kuitenkin olla niin, että osa vastaajista on tullut kyselyyn vastatessaan miettineeksi taide- ja kulttuuritoimintaa ainoastaan juuri oman harrastuneisuutensa kautta, jolloin vastauksissa ei ole välttämättä muistettu kertoa perusteellisesti kaikesta taide- ja kulttuuritoiminnasta yksikössä. Taide- ja kulttuuritoiminnan käsite voidaan kokea myös vieraana, jolloin sen moninaisuuden huomioiminen vastauksissa on voinut olla haastavaa.

Vapaa-ajan ohjaajien vastaukset erottuvat perusteellisuudessaan johtajien vastauksista. Johtajilla ei välttämättä ole tietoa kaikesta yksikössä arkisin tapahtuvasta taide- ja kulttuuritoiminnasta. Esimerkiksi virikeohjaaja P kertookin käyvänsä aktiivisesti teatterissa ja taidenäyttelyissä. Hän tutustuukin viikoittain taidekirjoihin, kuvakirjoihin ja runouteen ikäihmisten kanssa. Hän jatkaakin kertoen, että: ”Maalataan myös yhdessä viikottain asukkaiden kanssa vapaata maalausta ja ohjattua maalausta.” Vapaa-ajan ohjaajien oma harrastuneisuus ja ammatillinen osaaminen näkyvätkin siinä, millaista viriketoimintaa he painottavat työssään. Esimerkiksi vapaa-ajan ohjaaja L on aiemmin työskennellyt teatterialalla. Hän kertoo käyvänsä katsomassa paljon erilaisia taidekentän tapahtumia, teatteriesityksiä ja esityksiä ylipäätään. Hänen

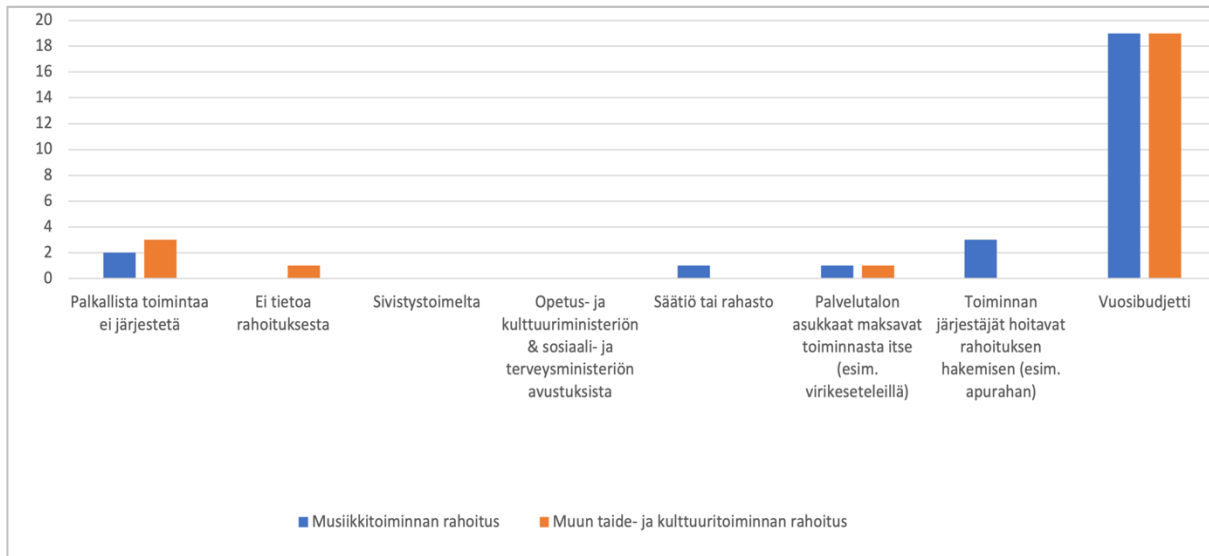
työpaikassaan onkin ”säännöllisesti (ei välttämättä viikottain, mutta vähintään 1/kk) tanssia, draamaa ja teatteria.”

Tarkasteltaessa vastaajien ikäryhmää suhteessa yksiköiden aktiivisuuteen taide- ja kulttuuritoiminnan järjestämisessä voidaan todeta, että toiminnan järjestäminen jakaantuu melko tasaisesti yksiköiden kesken riippumatta johtajan tai kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön sijoittumisesta tiettyyn ikäryhmään. Yli 56-vuotiaiden vastaajien ryhmän yksiköistä kahdessa on säännöllisesti toimintaa, neljässä satunnaisesti ja kahden kohdalla ei ole tietoa toiminnan säännöllisyydestä. 41–55-vuotiaiden vastaajien yksiköissä järjestetään täysin vastaavasti toimintaa muuten, paitsi toimintaa ei ole sen sijaan, ettei sen säännöllisyydestä olisi tietoa. Vastaukset 31–40-vuotiaiden kohdalla eroavat edellisestä ryhmästä ainoastaan siten, että satunnaisesti toimintaa on neljän sijaan kolmessa yksikössä ja ei toimintaa kahden sijaan yhdessä yksikössä sekä yhden vastaajan kohdalla ei ole tietoa toiminnan säännöllisyydestä. Ainoan alle 30-vuotiaan vastaajan yksikössä on säännöllisesti taide- ja kulttuuritoimintaa. Toisin sanoen erot eri ikäryhmien välillä eivät ole merkittäviä. Kuten musiikkitoiminnan kohdalla edellä todettua (luku 4.1.1), myöskään koulutustaustalla tai työtehtävissä toimimisvuosilla ei havaittu olevan yhteyttä yksiköiden muun taide- ja kulttuuritoiminnan säännöllisyyteen.

4.3 Rahoitus

Suurin osa yksiköistä (n=19) rahoittaa musiikkitoiminnan järjestämisen vuosibudjetistaan, mutta toimintaa järjestetään myös muulla rahoituksella. Vastaaja I:n yksikössä palvelutalon asukkaat maksavat toiminnasta itse (esimerkiksi virikeseteleillä). Kolmessa yksikössä (P, T, W) toiminnan järjestäjät hoitavat rahoituksen hakemisen (esim. apurahan), mutta tämän lisäksi T:n ja W:n yksiköissä on vuosibudjetti. H:n yksikössä musiikkitoiminnan rahoitus tulee säätiöiltä tai rahastoista, mutta muu taide- ja kulttuuritoiminta rahoitetaan vuosibudjetista. Yksityiset palvelutalot ja hoivakodit eivät saa rahoitusta sivistystoimelta tai opetus- ja kulttuuriministeriön tai sosiaali- ja terveystoiministeriön avustuksista. (Ks. Kuvio 3.)

Taide- ja kulttuuritoimintaa rahoitetaankin musiikkitoiminnan tavoin yksiköissä (n=19) pääsääntöisesti vuosibudjetista. Vastaaja S toteaaakin: ”ei ulkopuolisia rahoittajia.” Sen sijaan vastaaja I kertoo taide- ja kulttuuritoiminnan rahoituksesta yksikössään: ”Palvelutalomme tarjoaa itsenäistä vuokra-asumista ja asiakkaat maksavat vuokran lisäksi kuukausittaista perusmaksua. Perusmaksutulolla järjestämme asiakastapahtumia ja ohjelmaa.” Puolestaan vastaajien D, J ja Z yksiköissä ei järjestetä palkallista taide- ja kulttuuritoimintaa. J toteaaakin, että rahoitus saataisiin ”vuosibudjetista jos järjestäisimme joltain palkallista.” Vastaaja N ei tiedä taide- ja kulttuuritoiminnan rahoituksesta. (Ks. Kuvio 3.)

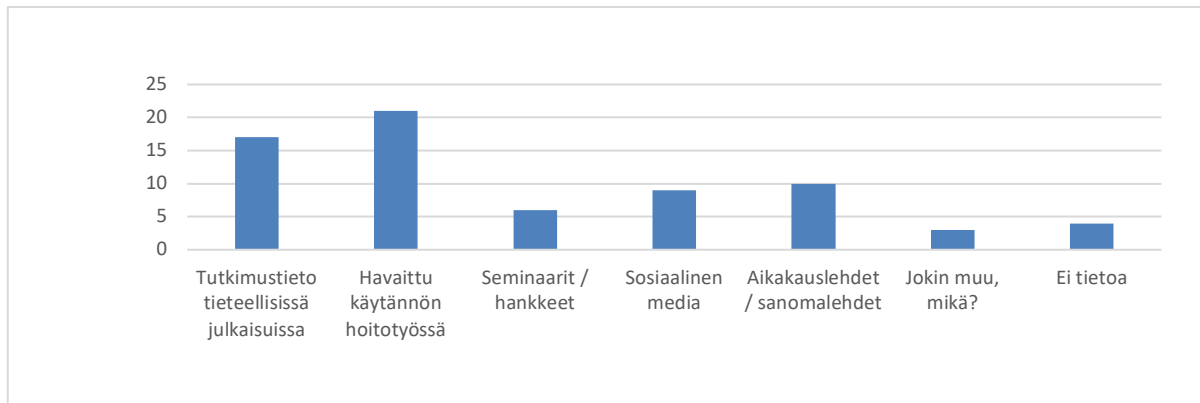

KUVIO 3 Musiikitoiminnan ja muun taide- ja kulttuuritoiminnan rahoitus.

Vastaajien *N* ja *Z* yksiköissä ei ole lainkaan rahoitusta musiikitoiminnan järjestämiseen. Siitä huolimatta vastaaja *N* on saanut tietoa musiikin positiivista vaikutuksista ikääntyneisiin neljästä lähteestä¹ ja vastaaja *Z* on havainnut asian käytännön hoitotyössä sekä lukenut tutkimustietoa tieteellisistä julkaisuista. Puolestaan vastaajat *K*, *Q* ja *X* eivät ole tietoisia musiikin positiivista vaikutuksista ikääntyneisiin, mutta silti palkatut muusikot käyvät heidän yksikössään. Nämä viisi vastausta osoittavat, että rahoituksella ja tietämyksellä musiikin positiivista vaikutuksista ikääntyneisiin ei ole tässä tapauksessa yhteyttä. Aineistosta kuitenkin ilmenee, että suurimmassa osassa yksiköitä ($n=19$) ollaan tietoisia musiikin positiivisista vaikutuksista ikääntyneisiin ja niissä on myös rahoitus musiikitoiminnan järjestämiseen.

Tieto musiikin positiivista vaikutuksista ikääntyneisiin on tavoittanut enemmistön vastaajista ($n=20$), kuten kuvioista 4 havaitaan. Vähemmistöllä vastaajista ($n=4$) ei ole tietoa musiikin positiivisista vaikutuksista. Vastaaja *I* totesi, että ei ole tutustunut musiikin positiivisiin vaikutuksiin, mutta kertoi kuitenkin havainneensa niitä käytännön hoitotyössä. Huolimatta siitä, että kaikki vastaajat eivät ole tutustuneet esimerkiksi tieteellisiin tutkimuksiin aiheesta ($n=17$), musiikin positiiviset vaikutukset on kuitenkin havaittu käytännön hoitotyössä valtaosassa hoivakoteja ($n=21$). Myös aikakauslehdistä/sanomalehdistä ($n=10$), sosiaalisesta mediasta ($n=9$) ja seminaareista/hankkeista ($n=6$) on saatu tietoa musiikin positiivista vaikutuksista ikääntyneisiin. Avoimessa kentässä ”jokin muu, mikä?” kerrottuja lähteitä olivat koulutus ($n=2$) ja tuttu musiikkiterapeutti ($n=1$).

¹ tutkimustieto tieteellisissä julkaisuissa, havaittu käytännön hoitotyössä, sosiaalinen media, aikakauslehdet/sanomalehdet

KUVIO 4 Tiedonlähde musiikin positiivisista vaikutuksista ikääntyneisiin.

Aineistosta nousee esiin, että vuosibudjetista saatavasta rahoituksesta huolimatta palkattuja muusikoita ei välttämättä käy yksiköissä. Esimerkiksi vastaaja R:n yksikössä rahoituksesta huolimatta toimintaa järjestää ainoastaan vapaaehtoinen musiikkitoimija, joka on kerran viikossa käyvä musiikin opettaja. Myös vastaajan S yksikössä rahoitus musiikkitoimintaan saadaan vuosibudjetista, mutta yksikössä käyvät ainoastaan vapaaehtoiset 1–4 kertaa vuodessa. Hän kertookin, että: *”Yhteistyökumppaneita ei ole paljoa. Taloudelliset resurssit myös niukat.”* Edellisten esimerkkien tavoin vastaaja Y:n yksikössä rahoitus musiikkitoimintaan saadaan vuosibudjetista. Kuitenkin eri tahojen toteuttaman musiikkitoiminnan säännöllisyydestä kysyttäessä Y on kertonut ainoastaan kerran kuussa käyvästä seurakunnasta, vaikka aiemmassa kyselylomakkeen kohdassa hän on kertonut myös palkattujen muusikkojen toteuttavan toimintaa yksikössä.

Aineistossa vastaava ilmiö esiintyy taide- ja kulttuuritoiminnan kohdalla yhdessä tapauksessa vastaaja G:n kertoessa, että toimintaa ei ole, mutta rahoitus tulee vuosibudjetista. Muun taide- ja kulttuuritoiminnan, kuten kuvataiteen ja kädentaitoryhmien, kohdalla aineistossa jää epäselväksi, kuinka montaa näistä aktiviteeteista yksiköissä ohjaavat ulkopuoliset tahot, kuten kuvaamataidon tai käsityön opettajat. On todennäköistä, että näiden taide- ja kulttuuritoiminnan muotojen ohjaaminen on pääasiassa yksiköiden henkilökunnan vastuulla. Tällöin vuosibudjetista ei makseta korvauksia taide- ja kulttuuritoiminnan ammattilaisille, vaan luultavasti lähinnä materiaalikuluja.

4.3.1 Rahoituksen rooli musiikki-, taide- ja kulttuuritoiminnan säännöllisyydessä

Tarkasteltaessa musiikkitoiminnan sekä taide- ja kulttuuritoiminnan jakaantumista yksiköihin voidaan todeta, että näistä kumpaakin on säännöllisesti kahdeksassa yksikössä eli niissä on **korkea aktiivisuus** toiminnan järjestämisessä. Esimerkiksi vastaaja *P:n* yksikössä toimintaa on paljon, sillä virikeohjaaja järjestää päivittäin sekä musiikkitoimintaa että taide- ja kulttuuritoimintaa. Kahdessa näistä yksiköistä onkin vuosibudjetin lisäksi virikeohjaaja töissä. Vastaaja *L* toteaa rahoituksen tulevan: *”Organisaation osoittamasta vuosi- ja kuukausibudjetista. Lisäksi talon palkattu ohjaaja itse on taide- ja kulttuuritoiminnan ammattilainen.”* Kahdessa muussa talossa puolestaan vuosibudjetin lisäksi myös toiminnan järjestäjät hoitavat rahoituksen hakemisen (esimerkiksi apurahan). Neljään taloista rahoitus tulee pelkästään vuosibudjetista. Näistä vastaajista *X* ja *Q* eivät ole tutustuneet musiikin positiivisiin vaikutuksiin ikääntyneisiin. Muut kuusi vastaajaa ovat tutustuneet musiikin positiivisiin vaikutuksiin ikääntyneisiin. Yhteys yksiköiden korkean aktiivisuuden ja tietämyksen musiikin positiivista vaikutuksista ikääntyneisiin välillä onkin havaittavissa.

Taloista kolmessatoista musiikkitoiminnan ja taide- ja kulttuuritoiminnan **säännöllisyyden välillä ei ole yhteyttä**. Näistä kahdeksan talon kohdalla musiikkitoimintaa järjestetään kohtalaisesti eli säännöllisesti, mutta muuta taide- ja kulttuuritoimintaa satunnaisesti. Esimerkiksi vastaaja *T:n* yksikössä musiikkitoimintaa on kohtalaisesti eli yhdestä kolmeen kertaan kuukaudessa, kun taas esimerkiksi sirkusta ja tanssia on satunnaisesti yhdestä neljään kertaan vuodessa. Näistä yksiköistä neljän toiminnan järjestämisen rahoitus tulee vuosibudjetista. Kolmessa yksikössä toiminta rahoitetaan eri tavoin: Vastaaja *H:n* yksikössä musiikkitoiminnan rahoitus tulee säätiöltä tai rahastoista ja taide- ja kulttuuritoiminnan rahoitus vuosibudjetista, vastaaja *I:n* yksikössä puolestaan palvelutalon asukkaat maksavat toiminnasta itse (esimerkiksi virikeseteleillä) ja *T:n* yksikössä vuosibudjetin lisäksi toiminnan järjestäjät hoitavat rahoituksen hakemisen esim. apurahan. Rahoitusta ei ole *Z:n* yksikössä lainkaan, mutta vapaaehtoiset järjestävät kohtalaisesti eli säännöllisesti musiikkitoimintaa ja satunnaisesti kuvataidetta ja tanssia.

Taloista, joiden toiminnan säännöllisyyden välillä ei ole yhteyttä, kolmen talon kohdalla musiikkitoimintaa järjestetään paljon, mutta muuta taide- ja kulttuuritoimintaa on satunnaisesti. Sen sijaan vastaaja *G:n* talon kohdalla on paljon säännöllistä musiikkitoimintaa, mutta ei lainkaan taide- ja kulttuuritoimintaa. Edellä mainittujen neljän yksikön rahoitus tulee vuosibudjetista. Vastaaja *N:n* yksikkö puolestaan eroaa kaikista muista ”ei yhteyttä -ryhmään” kuuluvista siten, että musiikkitoimintaa on vähäisesti, mutta muuta taide- ja kulttuuritoimintaa säännöllisesti. Musiikkitoimintaan ei ole rahoitusta ja taide- ja kulttuuritoiminnan rahoitus ei ole vastaajalla tiedossa.

Näiden talojen vastaajista, joiden musiikkitoiminnan ja taide- ja kulttuuritoiminnan säännöllisyyden välillä ei ole yhteyttä ($n=13$), 11 vastaajaa on kuitenkin tutustunut musiikin positiivisiin vaikutuksiin ikääntyneisiin. ”Ei-yhteyttä -ryhmään”

kuuluvista yksiköistä 12:sta musiikkitoimintaa järjestetäänkin säännöllisesti ja vain yhdessä vähäisesti taide- ja kulttuuritoiminnan ollessa säännöllistä.

Kumpaakaan eli musiikkitoimintaa tai taide- ja kulttuuritoimintaa ei järjestetä säännöllisesti kolmessa yksikössä eli **aktiivisuus on matalaa**. Esimerkiksi vastaaja D:n talossa musiikkitoiminta on vähäistä, sillä esiintyjä käy kuusi kertaa vuodessa ja taide- ja kulttuuritoimintaa ei ole ollenkaan. Taide- ja kulttuuritoiminnan rahoituksesta hän toteaaakin, että: *"vuosibudjetista tämä järjestyisi"* ja J komppaa *"vuosibudjetista jos järjestäisimme jotain palkallista."* Vähäinen musiikkitoiminta kuitenkin rahoitetaan vuosibudjetista ja kaikki kolme vastaajaa ovat tietoisia musiikin positiivisista vaikutuksista ikääntyneisiin.

Kaiken kaikkiaan musiikkitoimintaa sekä muuta taide- ja kulttuuritoimintaa järjestetään säännöllisesti kahdeksassa yksikössä. Sen sijaan kahdessatoista yksikössä musiikkitoimintaa järjestetään säännöllisesti, mutta taide- ja kulttuuritoimintaa satunnaisesti. Ainoastaan yhdessä yksikössä tilanne on päinvastainen, kun musiikkitoimintaa on satunnaisesti ja taide- ja kulttuuritoimintaa säännöllisesti. Kolmessa yksikössä ei järjestetä säännöllisesti musiikkitoimintaa eikä taide- ja kulttuuritoimintaa.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkielman tavoitteena oli tarjota ajankohtaista ja yhteiskunnallisestikin hyödyllistä tietoa taiteen ja kulttuurin hyödyntämisestä ikäihmisten hyvinvoinnin tukena sosi-aali- ja terveyspalveluissa, jossa taiteen ja kulttuurin hyödyntäminen hakee vielä muo-toaan. Lisäksi pyrkimyksenä oli nostaa esiin epätasa-arvo, jota ikäihmiset kohtaavat palvelutaloissa ja hoivakodeissa asuessaan musiikkitoiminnan sekä muun taide- ja kulttuuritoiminnan saavutettavuudessa. Musiikki- ja kulttuuritoiminta ei tavoita lä-heskään kaikkia palveluasumisen piiriin kuuluvia ikääntyneitä. Kyseiseen tutkimus-ongelmaan vastatakseni esitin laadullisen tutkimukseni tueksi seuraavat tutkimusky-symykset:

Millaisia käsityksiä yksityisten palvelutalojen johtajilla ja kulttuuritoiminnasta vastaavilla henkilöillä on ulkopuolisten tahojen toteuttamasta ikäihmisten musiikki- ja kulttuuritoiminnasta?

Onko yksikön johtajan tai kulttuuritoiminnasta vastaavan henkilön omalla harrastuneisuudella yhteyttä yksikössä järjestettävän toiminnan määrään ja säännöllisyyteen?

Miten musiikki- ja kulttuuritoiminnan järjestäminen yksiköissä rahoitetaan?

Dementian varhaisvaiheessa voidaan saada aikaan emotionaalisia ja kognitiivisia hyötyjä säännöllisillä jokapäiväisillä musiikkiaktiiviteeteilla, kuten musiikin kuuntelulla tai laulamisella (ks. Särkämö ym. 2014, 646). Puolestaan vähintään kerran kahdessa viikossa tapahtuvassa soittoharrastuksessa Mansens ja kollegat (2018, 975–976) toteavat ikääntyneiden hyödyntävän episodista muistia, tarkkaavaisuutta ja toiminnanohjausta, joiden toiminta samalla tehostuu. Tähän tutkimukseen osallistu-neissa yksiköissä onkin tarjolla musiikkitoimintaa säännöllisemmin kuin muuta taide- ja kulttuuritoimintaa, jota järjestetään pääasiassa satunnaisesti. Kuitenkin kolmas-osassa tutkimukseen osallistuneista yksiköistä on säännöllisesti sekä musiikkitoimin-taa että muuta taide- ja kulttuuritoimintaa. Aiemmat tutkimukset osoittavat, että tai-deohjelmissa monet ikääntyneet kykenevät ylittämään henkilökohtaiset suoritusodo-tuksensa, jolloin muun muassa sitoutuminen toimintaan kasvaa ja psyykinen

hyvinvointi lisääntyy, joka ilmenee muun muassa mielialan kohentumisena, itsetunnon paranemisena ja tyytyväisyytenä (ks. Cohen ym. 2006, 727–728; Nurmi ym. 2021, 263).

Aiemmassa tutkimuksessa on havaittu, että tärkein yksittäinen tekijä luovissa hoivakodeissa on toimintaa tukeva johto (ks. Cutler 2022, 17). Kuitenkin omassa tutkimuksessani taidetta ja kulttuuria harrastavien johtajien ja kulttuurivastaavien yksiköissä on yhtä paljon niin säännöllisesti kuin satunnaisestikin järjestettävää taide- ja kulttuuritoimintaa. Niissä yksiköissä, joissa johtaja tai kulttuurivastaava ei harrasta taidetta ja kulttuuria, toiminta on kuitenkin pääasiassa satunnaista. Suoraa yhteyttä ei voidakaan todeta johtajan tai kulttuurivastaavan harrastuneisuuden ja yksikössä järjestettävän toiminnan määrän ja säännöllisyyden välillä. Toiminnan ollessa monissa yksiköissä satunnaista, voidaankin pohtia, toteutuvatko kulttuurisessa vanhustyössä tunnustetut ikäihmisten kulttuuriset oikeudet riittävässä määrin (ks. Rosenlöf 2016, 7; Aholainen ym. 2021; Tammela ym. 2022; Cutler 2022, 5).

Taustaoletukseni oli, että johtajan tai kulttuurivastaavan oma harrastuneisuus sekä mielenkiinto taidetta ja kulttuuria kohtaan heijastuu yksikössä toteutettavaan toimintaan. Aineistosta ilmenikin, että harrastuneisuus todennäköisesti näkyy talossa sitä vastaavana toimintana. Mielenkiintoinen kysymys onkin, voisiko tämä selittyä sillä, että johtaja tai kulttuuritoiminnasta vastaava henkilö on omalla kohdallaan havainnut itselleen tärkeän harrastuksen, kuten teatterin, hyvinvointivaikutukset ja halua ikäihmisten kokevan saman? Tällöin myös rahoituksen suuntaaminen juuri kyseiseen taiteenlajiin voidaan kokea tärkeänä.

Toinen taustaoletukseni oli, että musiikkia aktiivisesti harrastaneiden johtajien ja kulttuurivastaavien yksiköissä musiikkitoiminnasta vastaavat ensisijaisesti palkatut muusikot ja ylipäätään musiikkitoimintaa on tarjolla monipuolisesti ja säännöllisesti. Aineistosta ilmenikin, että palkatut muusikot käyvät kaikissa aktiivisesti musiikkia harrastaneiden yksiköissä. Kahdeksasta korkean harrastuneisuuden ryhmään kuuluneesta vastaajasta kuuden kohdalla ilmeni musiikkitoiminnan säännöllisyys, mutta toiminnan toteuttajien määrältä nekin erosivat toisistaan. Kuitenkin vähäisen harrastuneisuuden ryhmään kuuluneiden yksiköissä toteutetaan suhteessa vastaajien määrään enemmän säännöllistä musiikkitoimintaa. Toisin sanoen vastaavasti kuin taide- ja kulttuuritoiminnankaan kohdalla tämän aineiston valossa ei voida todeta suoraa yhteyttä johtajan tai kulttuurivastaavan oman musiikkiharrastuneisuuden ja yksikössä järjestettävän toiminnan määrän ja säännöllisyyden välille. Toisaalta harrastuneisuuden lisäksi yksikössä käyviin toiminnan toteuttajiin voivat vaikuttaa myös muut asiat. Jos esimerkiksi seurakunta on yksikössä keskeinen toiminnan toteuttaja, voisiko se selittyä harrastuneisuuden sijaan johtajan tai kulttuurivastaavan omalla vakaumuksella?

Myös yksiköiden johtajien ja kulttuurivastaavien suhteilla musiikki- ja kulttuurikentän toimijoihin voinee olla vaikutusta yksikössä käyvien erilaisten toiminnan toteuttajien määriin, sillä tällöin heitä voi olla matalampi kynnyksellä lähestyä. Tähän tutkimukseen osallistuneista yksiköistä yhdessäkään ei käy korkeakoulujen musiikinopiskelijoita ja vain kahdessa käy toisen asteen koulutuksen, kuten konservatorioiden ja

musiikkilukioiden oppilaita. Näiden musiikkitoimintaa toteuttavien tahojen kanssa palvelutaloilla ja hoivakodeilla vaikuttaakin olevan vielä lähes kokonaan hyödyntämättä yhteistyömahdollisuudet esimerkiksi konserttien järjestämisessä ikääntyneille. Aiempien tutkimusten mukaan muistisairaiden kohdalla merkityksellisen musiikin kuuntelu onkin tie muistoihin (Taipale 1998, 71), apu ympäristöön orientoitumiseen ja mahdollisesti mielialan ja vireystilan kohentamiseen (Särkämö ym. 2011, 41–43) sekä keino osallistumisen lisäämiseen ja elämänlaadun paranemiseen (Cho 2018, 9). Musiikkioppilaitosten ja kansalaisopistojen todettiin käyvän seitsemässä yksikössä, joista vain yhdessä järjestetään kansalaisopiston toimesta seniorimuskareita kerran viikossa. Myös musiikkiopistojen ja kansalaisopistojen kanssa lienee olemassa vielä paljonkin hyödyntämättömiä yhteistyömahdollisuuksia. Ikääntyneiden toimintakyky huomioiden seniorimuskareiden lisäksi heille voitaisiinkin mahdollistaa esimerkiksi soitto- tai laulutunteja, kuorossa laulamista tai bändisoittoa. Aiempien tutkimusten mukaan ikäihmisten laulamisella ja soittamisella voidaan muun muassa ehkäistä kognitiivista heikkenemistä ja vaikuttaa fyysiseen hyvinvointiin psyykkisen toimintakyvyn lisäksi (ks. Mansens ym. 2018, 973–975; Nurmi ym. 2021, 263). Musiikillisia taitoja voidaan ylläpitää tai kehittää vanhuudessaakin (Reifinger 2016, 211), jolloin ikääntyneiden hyvinvointia voivat lisätä musiikin oppimisen aikana esimerkiksi sosiaalisen vuorovaikutuksen lisääntyminen sekä tyytyväisyys omasta edistyksestä (Perkins & Williamon 2014, 550), unohtamatta nautintoa ja virkistystä (Reifinger 2016, 217).

Tämän tutkimusaineiston mukaan kulttuurivastaavien harrastuneisuus ja ammatillinen osaaminen näkyvät siinä, millaista viriketoimintaa he painottavat työssään. Virikeohjaajan ollessa musiikkiorientoitunut musiikkituokioita järjestetään jopa päivittäin tai viikoittain, jolloin talossa on aktiivista toimintaa. Kuitenkin vain seitsemässä tutkimukseen osallistuneessa yksikössä työskentelee virikeohjaaja, joka voi olla taustaltaan esimerkiksi teatterialan ammattilainen tai musiikkipedagogi. Sosiaali- ja terveydenhuollon ympäristöihin kulttuuritoimijoiden palkkaaminen edellyttääkin aiemman tutkimuksen valossa eri tieteenalojen ymmärrystä hyvinvoinnista sekä taitteen ja kulttuurin vaikuttavuudesta (ks. Tammela 2023). Virikeohjaajat kuvaavat yksiköissä järjestettävää toimintaa johtajia tarkemmin ja perusteellisemmin. Todennäköisesti johtajat ovatkin keskittyneet enemmän hallintoon, jolloin yksikön arjen musiikkitoiminnasta sekä taide- ja kulttuuritoiminnasta on saatettu vieraantua.

Muistisairauksissa 90:llä prosentilla potilaista ilmenee jossakin vaiheessa käytösoireita, joiden lääkkeettöminä hoitokeinoina tehokkaita ovat musiikkiterapia ja ryhmätoiminta (ks. Käypä hoito -suositus 2021). Onkin yllättävää, että yhdessäkään tähän tutkimukseen osallistuneista yksiköistä ei järjestetä siitä huolimatta musiikkiterapiaa. Tämä selittyy sillä, että ikäihmiset jäävät Kelan järjestelmän ulkopuolelle. Lienee mahdollista, että tulevaisuudessa yleistyykin musiikkiterapeuttien ja muiden taideterapeuttien palkkaaminen palvelutaloihin ja hoivakoteihin fysioterapeuttien ja toimintaterapeuttien rinnalle. Yksi keskeisistä toimintaympäristömuutoksista onkin kulttuurin kulutustapojen sekä palveluodotusten ja -tarpeiden monipuolistuminen väestörakennemuutosten seurauksena (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 7). Väestön ikääntymisen jatkuessa eniten hyvinvoinnin parantamiseen pyrkivien taide- ja

kulttuuripalvelujen sekä -tuotteiden kysyntä lisääntyy ikääntyvien väestöryhmässä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 25–26).

Tämän tutkimuksen osallistujista noin kaksi kolmasosaa (n=17) kertoi luke-neensa tutkimustietoa musiikin positiivisista vaikutuksista ikääntyneisiin tieteellisistä julkaisuista. Tutkimustieto ei kuitenkaan ole vielä popularisoitunut riittävästi, jotta se tavoittaisi kaikki kentällä toimivat henkilöt. Sen sijaan tutkimusaineiston mukaan joh-tajat ja kulttuuritoiminnasta vastaavat henkilöt näkevät päivittäin musiikin positiivi-sia vaikutuksia ikääntyneisiin käytännön hoitotyössä. Englanninkielisiin tieteellisiin tutkimusartikkeleihin verrattuna hankkeet, kuten Oman elämäni sävelet - musiikki muistisaira-an hyvinvoinnin tukena (Kanta-Hämeen Muistiyhdistys ry 2021–2024) ja kesäkuussa 2023 musiikkikuntoutuksen oppaan julkaiseva Minun ääneni -hanke (Ar-vokas vanhuus ARVA ry 2021–2024), pyrkivät popularisoimaan tietoa, jotta se tavoit-taisi entistä paremmin erilaiset toimijat. Edellä mainitut hankkeet voivatkin vaikuttaa kuntouttavien musiikkiryhmien yleistymiseen musiikkipohjaisia työkaluja ja mene-telmiä kehittämällä sekä tarjoamalla koulutuksia ja matalan kynnyksen työpajoja esi-merkiksi vapaaehtoisille, hoivatyön ja musiikin ammattilaisille sekä muistisairaille ja heidän omaisilleen. Hankkeissa tehty työ voi näkyä myös musiikki- ja kulttuuritoi-minnan rahoituksen lisääntymisenä.

Työyhteisössä ja organisaatiossa vallitsevaan toimintakulttuuriin liittyvät kes-keisesti luovuutta koskevat arvot ja asenteet, jossa kulttuuria ja luovuutta arvostavana näkökulmana on kulttuurinen vanhustyö (ks. Huhtinen-Hildén ym. 2017, 21). Tietoi-suus musiikin positiivisista vaikutuksista ikääntyneisiin onkin tavoittanut suurim-man osan yksiköistä ja niissä on myös rahoitus musiikkitoiminnan järjestämiseen. Sekä musiikkitoimintaa että taide- ja kulttuuritoimintaa rahoitetaan pääsääntöisesti vuosibudjetista. Aineiston mukaan palkatut muusikot käyvät lähes kaikissa tutki-mukseen osallistuneista yksiköistä, mutta käyntien säännöllisyydessä ilmenee huo-mattavaa vaihtelua. Kyselytutkimuksen avoimista vastauksista kuitenkin ilmenee, että rahoituksesta huolimatta palkattuja muusikkoja ei käy muutamissa yksiköissä. Arvoitukseksi jääkin, mihin vuosibudjetti todellisuudessa käytetään, jos palkattuja muusikkoja ei rahoituksesta huolimatta hyödynnetä. Tämä viestiikin siitä, että yksi-köissä ei välttämättä nähdä ammattilaisten tärkeyttä toiminnan toteuttajina. Aiemmat tutkimukset kuitenkin osoittavat koulutettujen ammattihenkilöiden merkityksen ikäihmisten taidetoiminnan ohjaajina (ks. Cutler 2022, 24; Malmivirta 2017, 56; Tam-mela 2022, 256). Johtajat eivät välttämättä priorisoi musiikkitoiminnan toteuttamisesta ylipäätään, vaan voi olla, että siitä säästetään ja sille suunnattu budjetti suunnataan muihin asioihin. Mahdollisesti vuosibudjetista musiikille ja kulttuurille suunnattu summa voi olla myös niin pieni, että sillä katetaan lähinnä striimausmaksut, CD-levyt sekä piirustus-, maalaus- ja askarteluvälineet.

Tutkielman rajoitteena on kyselyn alhainen vastausprosentti. Kyselyyn on hel-pompi jättää vastaamatta hektisessä työelämässä kuin esimerkiksi etukäteen sovit-tuun haastatteluun, jossa tutkittava ja tutkija ovat läsnä kasvotusten samassa tilassa. Kyselytutkimuksen kohdalla tutkija jääkin tutkimukseen vastaajille etäiseksi. Osallis-tujien sähköposteihin voi tulla paljonkin viestejä, jolloin tutkimus hukkuu

viestitulvaan. Potentiaalinen vastaaja voi kokea kyselyn myös ylimääräiseksi työksi, jolloin hän ei käytä vastaamiseen aikaa.

Kysely musiikkitoiminnasta voi ohjata nimenomaan aihepiiristä kiinnostuneet vastaamaan kyselyyn. Taustatiedoista ilmenikin, että 67 % vastaajista on käynyt soitto- tai laulutunneilla. Tästä voidaankin päätellä, että monet vastaajat ovat taustaltaan musiikkiharrastuneita. Haasteena onkin saada vastaamaan kyselytutkimukseen myös ne henkilöt, jotka eivät ole kiinnostuneita kyselyn aihepiiristä. Tämä saattoi vaikuttaa myös negatiivisesti tutkimuksen luotettavuuteen, sillä tulokset voivat vääristyä, jos kielteisesti musiikkitoimintaan suhtautuvat henkilöt jättivät vastaamatta kyselyyn.

Rajoitteistaan huolimatta tutkielma onnistui tavoitteessaan tarjota ajankohtaista tietoa johtajien ja kulttuurivastaavien käsityksistä musiikki-, taide- ja kulttuuritoiminnasta sekä niiden saavutettavuudesta palvelutaloissa ja hoivakodeissa. Tutkielmasta ilmeneekin huomattava vaihtelu toimijoiden määrässä sekä toiminnan säännöllisyydessä yksiköissä. Eroja yksiköiden välillä ei voitu selittää suoraan johtajan tai kulttuurivastaavan omalla harrastuneisuudella, vaikka aiemmassa tutkimuksessa asukkaiden oikeuden kulttuuriin ja luoviin aktiviteetteihin on todettu toteutuvan pääasiassa näihin intohimoisesti suhtautuvan tai niihin liittyviä taitoja hallitsevan hoivakodin johtajan tai henkilökunnan jäsenen yksikössä (ks. Cutler 2022, 5). Toinen aiempi julkaisu selittääkin vaihtelua toiminnan säännöllisyydessä ja toteuttajien määrässä siten, että kuntien välisten erojen kasvettua kulttuuripalvelujen tasa-arvoinen saatavuus on heikentynyt sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa tarjolla olevat taide- ja kulttuurilähtöiset hyvinvointipalvelut vaihtelevat alueittain (ks. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 20).

Rosenlöf (2016, 10) paljastaa, että lisää tutkimusta tarvittaisiin siitä, mitkä ovat taide- ja kulttuuripalvelujen käyttäjien eli asumispalvelujen sekä koti- ja omaishoidon piirissä olevien omat näkemykset ja toiveet siitä, millaista taide- ja kulttuuritoiminnan tulisi heidän mielestään olla. Jatkotutkimusta tarvittaisiin myös taiteen vaikutusmekanismien ymmärtämiseksi ja positiivisten vaikutusten osoittamiseksi. Lisäksi tutkimusta tarvitaan yhä kestävämmän taidetoiminnan kehittämiseksi, johon kuuluvat sosiaalinen, eettinen ja kulttuurinen ulottuvuus. (Laitinen 2017, 44.)

Tästä tutkimuksesta ei käy ilmi, millaisia summia todellisuudessa yksiköiden vuosibudjetista ohjataan musiikki-, taide- ja kulttuuritoiminnan toteuttamiseen. Aiheesta tarvitaankin jatkotutkimusta rahoituksen läpinäkyvyyden selvittämiseksi. Jatkotutkimuksessa voitaisiinkin selvittää, mitkä tekijät määrittävät, minkä verran rahaa toimintaan suunnataan? Puolestaan taide- ja kulttuuritoiminnan osalta epäselväksi jää, käykö esimerkiksi kuvataidetta, maalausta tai kädentaitoryhmiä pitämässä tehtävään palkattu ulkopuolinen taho, kuten kuvaamataidon tai käsityön opettaja, vai nojaavatko ryhmät ainoastaan oman henkilökunnan osaamiseen. Jatkotutkimusta tarvitaankin muun taide- ja kulttuuritoiminnan piiriin kuuluvien taiteilijoiden toteuttamasta toiminnasta palvelutaloissa ja hoivakodeissa.

Tämän tutkielman myötä tutkijat voivat havaita tarpeen jatkaa tiedon popularisointia. Tutkielmani lisäsi tietoa palvelutalojen ja hoivakotien musiikki- ja

kulttuuritoiminnan nykytilanteesta, jota voidaan hyödyntää musiikki- ja kulttuuripalvelujen kehittämisessä. Tutkielma voikin hyödyttää esimerkiksi taide- ja kulttuurikentän toimijoita, jotka jo työskentelevät sosiaali- ja terveysalalla ikääntyneiden kanssa tai haluavat suunnata toimintaansa sinne. Tutkielma saattaa havahduttaa johtajat ja kulttuurivastaavat pohtimaan musiikkitoiminnan ja muun taide- ja kulttuuritoiminnan roolia yksiköissään toisten talojen käytäntöjen valossa. Tutkielma voi herättää poliittiset päättäjät tarpeeseen suunnata lisää rahoitusta hoivakotien ja palvelutalojen musiikki- ja kulttuuritoimintaan, jotta kulttuuriset oikeudet toteutuisivat kaikkien ikäihmisten kohdalla. Vuoteen 2025 kulttuuripolitiikan yhtenä tavoitealueena ja strategisena tavoitteena onkin erojen kaventuminen eri väestöryhmien osallistumisessa kulttuuriin ja ylipäätään kulttuurin liittyvän osallisuuden lisääntyminen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 7).

Tulevaisuudessa näkisin tekeväni jatkotutkimusta antoisaksi kokemastani tutkielmani aihepiiristä ja toivon, että saan työskennellä ikäihmisten musiikki- ja kulttuuritoiminnan kehittämisen parissa. Olisi hienoa myös kouluttaa esimerkiksi hoitotyöntekijöitä musiikin hyödyntämisessä osana hoitotyötä, ikääntyneiden hyvinvoinnin tukena ja heidän kohtaamisessaan.

Hoidon ja kuntoutuksen saralla jatkunee myös tulevaisuudessa siltojen luominen taide- ja kulttuurimaailmaan. Taiteen ja kulttuurin hyvinvointipalvelujen projektimaisesta toteutuksesta on siirrytty jo kohti vakiintunutta toimintaa, mutta edelleen on työtä jäljellä palvelujen saamiseksi itsestään selväksi osaksi rakenteita (ks. Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, 10). Tulevaisuudessa ideaalitilanne voisikin olla, että *"vähintään kerran viikossa käy joku konsertoimassa"* tai muulla tavalla esiintymässä mahdollisimman monessa palvelutalossa ja hoivakodissa sekä ikääntyneille olisi säännöllisesti tarjolla myös ryhmämuotoista ja yksilölähtöistä osallistavaa musiikki-, taide- ja kulttuuritoimintaa.

LÄHTEET

- Aaltola, J. (2001). Filosofia, tiede ja ymmärtäminen. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (s. 10–25). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Aholainen, M., Jäntti, S., Tammela, A., & Tanskanen, J. (2021). Miten taide vaikuttaa? Kulttuurisia näkökulmia hyvinvointiin ja terveyteen. *Lääkärilehti*, 9(76), 564–568. <https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/katsausartikkeli/miten-taide-vaikuttaa-kulttuurisia-nakokulmia-hyvinvointiin-ja-terveyteen/?public=29e7a5eeae789608f35becb2cc8ef7a4>
- Aholainen, M. (2019). Mitä ikääntyneiden kulttuuripalveluilla tarkoitetaan? Käsitteiden analyysiä. *Gerontologia*, 33(4), 171–189. <https://doi.org/10.23989/gerontologia.80012>
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0* (4. uudistettu painos). Osuuskunta Vastapaino.
- American Art Therapy Association. (2012). Art therapy: Definition. Viitattu 16.5.2023. https://www.arttherapy.org/upload/2017_DefinitionofProfession.pdf
- Arvokas vanhuus ARVA ry. (2021-2024). Minun ääneni -hanke. Viitattu 4.5.2023. <https://minunaaneni.fi/tietoa-meista/hanke-pahkinankuoressa/>
- Baird, A., Brancatisano, O., & Thompson, W. (2019). A 'Music, Mind and Movement' Program for People with Dementia Initial Evidence of Improved Cognition. *Frontiers in Psychology*, 10(1435), 1–20. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01435>
- Buchalter, S. (2011). *Art Therapy and Creative Coping Techniques for Older Adults*. Jessica Kingsley Publishers.
- Callego-Mellado, M., Garcia-Garcia, J., Gomez-Gallego, J., & Gomez-Gallego, M. (2021). Comparative Efficacy of Active Group Music Intervention versus Group Music Listening in Alzheimer's Disease. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(8067), 1–11. <https://doi.org/10.3390/ijerph18158067>
- Chang, E., Dunne, L., Garrido, S., Perz, J., & Stevens, C. (2018). Music and Dementia: Individual Differences in Response to Personalized Playlists. *Journal of Alzheimer's Disease*, 64, 933–941. DOI: [10.3233/JAD-180084](https://doi.org/10.3233/JAD-180084)
- Cho, H. (2018). The Effects of Music Therapy-singing Group on Quality of Life and Affect of Persons with Dementia: A Randomized Controlled Trial. *Frontiers in Medicine*, 5(279), 1–13. <https://doi.org/10.3389/fmed.2018.00279>
- Cohen, G. D., Perlstein, S., Chapline, J., Kelly, J., Firth, K. M., & Simmens, S. (2006). The Impact of Professionally Conducted Cultural Programs on the Physical Health, Mental Health, and Social Functioning of Older Adults. *The Gerontologist*, 46(6), 726–734. <https://doi.org/10.1093/geront/46.6.726>
- Cutler, D. (2022). *Every Care Home a Creative Home: A Systems Approach to Personalised Creativity and Culture*. The Baring Foundation. Viitattu 22.10.2022. <https://baringfoundation.org.uk/resource/every-care-home-a-creative-home/>
- Fancourt, D., & Finn, S. (2019). *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review*. Health Evidence Network synthesis

- report 67. Copenhagen: World Health Organization Europe. Viitattu 16.10.2022.
<https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289054553>
- Finn, S. & Fancourt, D. (2018). The biological impact of listening to music in clinical and nonclinical settings: A systematic review (pp. 173–200).
<https://doi.org/10.1016/bs.pbr.2018.03.007>
- Grant, M. (2005). Improving Quality of Life for Department of Veterans Affairs Nursing home Residents Through Music and Art. *The Journal of Rehabilitation Research and Development*, 42(5), 11–12.
<https://doi.org/10.1682/JRRD.2005.06.0105>
- Green, J. & Britten, N. (1998). Qualitative research and evidence based medicine. *BMJ*, 316(7139), 1230–1232. <https://doi.org/10.1136/bmj.316.7139.1230>
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita* (15., uudistettu painos). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Honkasalo, M. (2015). Taide, taidelähtöisyys ja tutkimus. *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia: Toimintaohjelman 2010–2014 loppuraportti* (s. 35–38). Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2015:17. Viitattu 5.11.2022.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3578-5>
- Huhtinen-Hildén, L., Puustelli-Pitkänen, A., Strandman, P., & Ala-Nikkola, E. (2017). *Kohti luovaa arkea: Kulttuurinen vanhustyö asiakaslähtöisyyden edistäjänä*. Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu. <https://www.metropolia.fi/fi/node/266>
- Kanta-Hämeen Muistiyhdistys ry. (2021–2024). Oman elämäni sävelet – musiikki muistisairaahan hyvinvoinnin tukena -hanke. Viitattu 4.5.2023.
<https://www.musiikkijamuisti.fi>
- Kela. (2022). Kuntoutuspsykoterapia. Viitattu 12.12.2022.
<https://www.kela.fi/kuntoutuspsykoterapia>
- Kela. (2022). Vaativa lääkinällinen kuntoutus. Viitattu 12.12.2022.
<https://www.kela.fi/vaativa-laakinnallinen-kuntoutus>
- Kiviniemi, K. (2015). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (s. 74–88). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kontos, P. (2014). Musical Embodiment, Selfhood, and Dementia. In J. Brockmeier, L. Hyden, & H. Lindemann (Eds.), *Beyond Loss: Dementia, Identity, Personhood* (pp. 107–119). Oxford University Press.
- Kylmä, J., Vehviläinen-Julkunen, K., & Lähdevirta, J. (2003). Laadullinen terveystutkimus - mitä, miten ja miksi? *Lääketieteellinen Aikakauskirja DUODECIM*, 119(7), 609–615. <https://www.duodecimlehti.fi/duo93495#top-wrapper>
- Kymsote. (2022). *Ikääntyneiden asumispalvelut*. Kymenlaakson sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä. Viitattu 20.8.2022. <https://kymenhva.fi/ikaantyneet/ikaantyneiden-asuminen/>
- Käypä hoito -suositus. (2021). Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Societas Gerontologica Fennican, Suomen Geriatri -yhdistyksen, Suomen Neurologisen Yhdistyksen, Suomen Psykogeriatrisen Yhdistyksen ja Suomen Yleislääketieteen yhdistyksen asettama työryhmä. *Muistisairaudet*. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Viitattu 10.12.2022. <http://www.kaypahoito.fi/>

- Laes, T. (2015). Empowering later adulthood music education: A case study of a rock band for third-age learners. *International Journal of Music Education*, 33(1), 51–65. <https://doi.org/10.1177/0255761413515815>
- Laine, T. (2015). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (s. 29–51). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Laitinen, L. (2017). *Vaikuttavaa? Taiteen hyvinvointivaikutusten tarkastelua*. Turun ammattikorkeakoulun tutkimuksia 46. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166166.pdf>
- Malmivirta, H. (2013). Muistin menestykseksi. K. Virjonen (toim.), *Muistin ongelmat: Toimiva palvelukokonaisuus ehkäisystä hoitoon* (s. 15–36). PS-kustannus.
- Malmivirta, H. (2017). Taide, taidetoiminta ja niiden vaikutukset ikääntyneiden hyvinvointiin. K. Lehikoinen & E. Vanhanen (toim.), *Taide Ja Hyvinvointi: Katsaus Kansainväliseen Tutkimukseen, 1/2017* (Taideyliopisto, Kokos-julkaisu-sarja), 71–82. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7218-16-7>
- Mansens, D., Deeg, D. J. H., & Comijs, H. C. (2018). The Association Between Singing and/or playing a Musical Instrument and Cognitive Functions in Older Adults. *Aging & Mental Health*, 22(8), 970–977. <https://doi.org/10.1080/13607863.2017.1328481>
- Muistiliitto ry. (2022). Käsitteistö. Viitattu 10.12.2022. <https://www.muistiliitto.fi/fi/muistisairaudet/kasitteisto>
- Noice, T., Noice, H., & Kramer, A. F. (2014). Participatory Arts for Older Adults: a Review of Benefits and Challenges. *Gerontologist*, 54(5), 741–753. <https://doi.org/10.1093/geront/gnt138>
- Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. (2021). *Ihmisen psykologinen kehitys*. PS-Kustannus.
- Odell-Miller, H. (2002). Musical Narratives in Music Therapy Treatment for Dementia. In L. Bunt, S. Hoskyns, & S. Swami (Eds.), *The Handbook of Music Therapy* (pp. 149–155). Taylor & Francis Group. <https://doi.org/10.4324/9781315812458-20>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2017). *Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025*. Viitattu 2.5.2023. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79811/okm20.pdf>
- Paolantonio, P., Cavalli, S., Biasutti, M., Pedrazzani, C., & Williamon, A. (2020). Art for Ages: The Effects of Group Music Making on the Wellbeing of Nursing Home Residents. *Frontiers in Psychology*, 11(575161), 1–14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.575161>
- Perkins, R., & Williamon, A. (2014). Learning to Make Music in Older Adulthood: A Mixed-methods Exploration of Impacts on Wellbeing. *Psychology of Music*, 42(4), 550–567. <https://doi.org/10.1177/0305735613483668>
- Pikkarainen, A., Pyöriä, O., & Savikko, N. (2016). Ikääntyneiden kuntoutuminen. Teoksessa I. Autti-Rämö, M. Rajavaara, A. Salminen, A. Ylinen, A. Aalto, & O. Seppälä (toim.), *Kuntoutuminen*. Kustannus Oy Duodecim.
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020). Laadullisen aineiston analysointi. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 141–144). Gaudeamus Oy.

- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 145–156). Gaudeamus Oy.
- Rawnsley, M. M. (1998). Ontology, Epistemology, and Methodology: A Clarification. *Nursing Science Quarterly*, 11(1), 2–4.
<https://doi.org/10.1177/089431849801100102>
- Reifinger, J. L. (2016). Age-related Changes Affecting the Learning of Music Performance Skills for Older Adults. *Psychomusicology: Music, Mind, and Brain*, 26(3), 211–219. <https://doi.org/10.1037/pmu0000144>
- Rissanen, R. (2006). *Fenomenografia*. Luku 5.1. kokonaisuudesta A. Saaranen-Kauppinen & A. Puusniekka. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen Tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 26.4.2023.
https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_1.html
- Rosenlöf, A. (2016). Elämä pitkä, taide lyhyt? Ikäihmisten kulttuuripalveluiden rahoitus Helsingissä. Helsingin kulttuurikeskus. Viitattu 5.5.2022.
<https://www.hel.fi/static/liitteet/kulke/Julkaisut/IkaihmistenkulttuuripalvelujenrahoitusHelsingissa.pdf>
- Routio, P. (2006). *Tuotetiede - tuotteiden kehittämistä avustava tutkimus*. Taideteollisen korkeakoulun virtuaaliyliopisto. Viitattu 17.2.2023.
http://www.uiah.fi/virtu/materiaalit/tuotetiede/html_files/1364_empiir.html
- Saaranen-Kauppinen, A., & Puusniekka, A. (2006). *Tutkijan asema*. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen Tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 26.4.2023.
https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_2.html
- Snaedal, J., & Svansdottir, H. (2006). Music Therapy in Moderate and Severe Dementia of Alzheimer's Type: A Case-control Study. *International Psychogeriatrics*, 18(4), 613–621. <https://doi.org/10.1017/S1041610206003206>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2020). *Kuntoutuksen uudistaminen : Kuntoutuksen uudistamisen toimintasuunnitelma vuosille 2020-2022*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:39. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8443-1>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2015). *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia: Toimintaohjelman 2010-2014 loppuraportti*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2015:17. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3578-5>
- Suomen Kulttuurirahasto. (2015). *Rahan kosketus: Miten taidetta Suomessa rahoitetaan?* Suomen Kulttuurirahasto. Viitattu 21.6.2022. <https://skr.fi/serve/rahan-kosketus>
- Särkämö, T. (2022). Efficacy and Neural Mechanisms of Music in Neurological Rehabilitation: From Music Listening to Playing and Singing-based Interventions. In *NMTC - The 10th Nordic Music Therapy Conference*. 30.4.2022.
- Särkämö, T., Laitinen, S., Numminen, A., Tervaniemi, M., Kurki, M. & Rantanen, P. (2011). *Muistaakseni laulan: musiikin käyttö muistisairaiden mielialan, elämänlaadun ja kognitiivisen toimintakyvyn tukemisessa*. Miina Sillanpään Säätiön julkaisusarja A:10. Viitattu 13.4.2023. https://www.miinasillanpaa.fi/wp-content/uploads/2015/01/Muistaakseni_laulan-tutkimusraportti.pdf
- Särkämö, T., Pitkäniemi, A. & Siponkoski, S. (2022). Musiikki neurologisessa kuntoutuksessa. J. Louhivuori, S. Saarikallio, & P. Toiviainen (toim.), *Musiikkipsykologia* (2. uudistettu painos, s. 575–602). Eino Roiha -säätiö.

- Särkämö, T., Tervaniemi, M., Laitinen, S., Numminen, A., Kurki, M., Johnson, J. K., & Rantanen, P. (2014). Cognitive, Emotional, and Social Benefits of Regular Musical Activities in Early Dementia: Randomized Controlled Study. *The Gerontologist*, 54(4), 634–650. <https://doi.org/10.1093/geront/gnt100>
- Taipale, M. (1998). Musiikki dementoituvan ihmisen hoidon välineenä. S. Heimonen & P. Voutilainen (toim.), *Kuntouttava työote dementoituvien hoitotyössä* (65–84). Kirjayhtymä Oy.
- Taiteen edistämiskeskus. (2021–2022). Kulttuurihyvinvointia ikäihmisille Kaikukortilla -hanke (8/2021–12/2022). Viitattu 6.5.2023. <https://www.kulttuuriakaikille.fi/kaikukortti-hyvinvointia-kulttuurista-ikaihmisille-hanke>
- Tammela, A. (2022). *Kansakoululaisen lauluaarteisto: jälleenrakennusajalta tutut laulut ikäihmisten laulukokemuksissa ja muistoissa*. Jyväskylän yliopisto: JYU Väitöskirjat 481. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8993-4>
- Tammela, A., Lintinen, M., Kuopanportti, T., Mikkonen, K., Lämsä, E., Tienvieri, K., Pitkäniemi, A., Kurtti, H., & Keränen, T. (2022). Musiikkitahto osana kulttuurihyvinvoinnin edistämistä ja toteutumista. *Taidetutka*, 11 (Syväluotain). <https://taidetutka.fi/2022/musiikkitahto-osana-kulttuurihyvinvoinnin-edistamista-ja-toteutumista/>
- Tammela, A. (2023). Taide, kulttuuri ja hyvinvointi: kuka maksaa viulut? Teoksessa A. Tammela, P. Hämeenaho, J. Eronen, & J. Eilola (toim.), *Hyvinvointi koettuna, kuvattuna ja tulkittuna* (s. 81–97). JYU Studies. Jyväskylä.
- TENK. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 18.2.2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (2. painos). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tähti, T. (2022). *Pienet teot, suuri hurma : toimijuus kulttuurisessa vanhustyössä*. Taideyliopiston Sibelius-Akatemia: tieteellinen soveltajakoulutus. *Studia musica* 91: Väitöskirja. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-329-271-0>
- Valli, R. (2018). Aineistonkeruu kyselylomakkeella. R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (5., uudistettu painos, s. 92–116). PS-kustannus.
- Valli, R. & Perkkilä, P. (2018). Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (5., uudistettu painos, s. 117–128). PS-kustannus.
- Vilka, H. (2015). *Tutki ja kehitä* (4. uudistettu painos). PS-kustannus.

LIITTEET

LIITE 1: Saatekirje

Hei,

Kutsun sinut vastaamaan kyselytutkimukseen Palvelutalojen musiikkitoiminnasta. Kyselytutkimus toteutetaan osana Jyväskylän yliopiston musiikkitieteen maisteriohjelman opiskelijan Juulia Ahosen maisterintutkielmaa.

Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa palvelutalojen johtajien ja kulttuuritoiminnasta vastaavien henkilöiden suhtautumista palvelutalojen musiikkitoimintaan. Kartoituksella pyritään myös yhteiskunnalliseen hyötyyn, sillä sen avulla voidaan kehittää kulttuuri- ja musiikkipalveluja.

Taide ja kulttuuri ylläpitävät ja edistävät ikääntyneiden terveyttä, hyvinvointia ja toimintakykyä. Taidetta ja musiikkia voidaan hyödyntää niin kuntoutuksessa kuin ikääntyneiden osallistumisen tukemisessakin. Musiikin avulla voidaan esimerkiksi saada kontakti dementoituneisiin henkilöihin, joiden keskustelutaidot ovat jo kadonneet.

Tutkimus suunnataan ensisijaisesti Uudenmaan alueen kaupunkimaisiin kuntiin (13 kpl) ja tarvittaessa myös muihin Uudenmaan kuntiin (15 kpl). Osallistujien arvioitu lukumäärä on 40. Kerätty aineisto käsitellään ja säilytetään anonymisti. Yksittäisten kyselyn vastaajien henkilöllisyys ei ilmene julkaisusta.

Jos yksikössänne työskentelee myös kulttuuritoiminnasta vastaava henkilö, välittäisittekö viestin ystävällisesti myös hänelle? Kyselyyn vastaaminen kestää noin 15 minuuttia. Kysely on auki kaksi viikkoa ja sulkeutuu ti 22.11.

Linkki kyselyyn:

<https://link.webropolsurveys.com/S/81FF17F0F474D714>

Lämmin kiitos vastauksistanne jo etukäteen!

Ystävällisin terveisin,

Juulia Ahonen

Musiikkitieteen maisteriohjelman opiskelija

Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos | Department of Music, Art and Culture Studies

Jyväskylän yliopisto | University of Jyväskylä

juulia.j.ahonen@student.jyu.fi

Tämä sähköpostiviesti voi sisältää lain tai sopimuksen nojalla salassa pidettävää tietoa. Jos et ole oikea vastaanottaja, ole hyvä ja ilmoita siitä lähettäjälle välittömästi ja poista viesti mahdollisine liitteineen järjestelmästäsi. Älä käytä viestin tietoja mihinkään tarkoitukseen tai paljasta niitä kenellekään. Kiitos yhteistyöstä.

This email may contain information which is confidential due to law or contract. If you have received it in error, please notify the sender immediately and delete it together with any attachments from your system without using or disclosing its contents for any purposes or to any other person. Thank you for your co-operation.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

LIITE 2: Tiedote tutkimuksesta

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

MUSIIKIN, TAITEEN JA
KULTTUURIN
TUTKIMUKSEN LAITOS

Pvm 1.10.2022

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

1. Osallistumispyyntö Palvelutalojen musiikkitoimintaa käsittelevään tutkimukseen

Sinua pyydetään mukaan **Palvelutalojen musiikkitoiminta -kyselytutkimukseen**, joka toteutetaan osana Jyväskylän yliopiston musiikkitieteen maisteriohjelman opiskelijan Juulia Ahosen maisterintutkielmaa. Tutkimuksessa selvitetään palvelutalojen johtajien ja kulttuuritoiminnasta vastaavien henkilöiden suhtautumista musiikkitoimintaan ja musiikkitoiminnan hyödyntämistä palvelutaloissa ikäihmisten hyvinvoinnin tukena. Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa ja kehittää palvelutalojen kulttuuri- ja musiikkitoimintaa.

Sinua pyydetään tutkimukseen, koska kuulut tutkimuksen kohderyhmään eli palvelutalojen johtajiin tai kulttuuritoiminnasta vastaaviin henkilöihin.

Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja siihen osallistumista. Liitteessä on kerrottu henkilötietojesi käsittelystä.

Tutkimukseen osallistuminen ei edellytä, että yksikössä järjestetään musiikkitoimintaa tai ylipäätään kokemusta musiikkitoiminnasta.

Tutkimukseen osallistuu satunnaisesti valittuja yksityisten palvelutalojen johtajia ja kulttuuritoiminnasta vastaavia henkilöitä. Tutkimus suunnataan ensisijaisesti Uudenmaan alueen kaupunkimaisiin kuntiin (13 kpl) ja tarvittaessa myös muihin Uudenmaan kuntiin (15 kpl). Tutkittavien arvioitu lukumäärä on 40. Tutkittavat ovat täysi-ikäisiä.

Tämä on yksittäinen tutkimus, eikä sinuun oteta myöhemmin uudestaan yhteyttä.

2. Vapaaehtoisuus

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voit kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen, keskeyttää osallistumisen tai peruuttaa jo antamasi suostumuksen syytä ilmoittamatta milloin tahansa tutkimuksen aikana. Tästä ei aiheudu sinulle kielteisiä seurauksia.

Keskeyttäessäsi tutkimukseen osallistumisesi tai peruuttaessasi antamasi suostumuksen, sinusta siihen mennessä kerättyjä henkilötietoja ja muita tietoja käytetään osana tutkimusaineistoa, kun se on välttämätöntä tutkimustulosten varmistamiseksi.

3. Tutkimuksen kulku

Kyselytutkimukseen vastaaminen vie noin 15 minuuttia. Aineistoa käsitellään ja säilytetään anonyymisti tietosuojasetuksen mukaisesti suojattuna. Aineistomateriaalia käsitellään vain tätä tutkimusta varten. Maisterintutkielma työotsikoltaan ”Palvelutalojen musiikkitoiminta” valmistuu vuoden 2023 loppuun mennessä. Tutkimuksen päätyttyä aineisto hävitetään.

4. Tutkimuksesta mahdollisesti aiheutuvat hyödyt

Aiheesta ei ole aiemmin tehty vastaavaa kartoitusta, joten aihe on yhteiskunnallisestikin hyödyllinen ja mahdollistaa palvelutalojen kulttuuri- ja musiikkitoiminnan kehittämisen. Tutkimuksesta ei ole suoraa hyötyä tutkittavalle itselleen, mutta tutkimus voi auttaa kehittämään oman palvelutalon kulttuuri- ja musiikkitoimintaa. Tutkimuksen tulokset voi lukea valmiista maisterintutkielmasta.

5. Tutkimuksesta mahdollisesti aiheutuvat riskit, haitat ja epämukavuudet sekä niihin varautuminen

Tutkimukseen vastaaminen tapahtuu anonyymisti. Tutkimukseen osallistumisesta ei odoteta aiheutuvan riskejä, haittoja tai epämukavuuksia tutkittaville.

6. Tutkimuksen kustannukset ja korvaukset tutkittavalle sekä tutkimuksen rahoitus

Tutkimus toteutetaan ilman rahoitusta. Tutkimukseen osallistumisesta ei makseta palkkiota.

7. Tutkimustuloksista tiedottaminen ja tutkimustulokset

Lopullinen maisterintutkielma julkaistaan JYX-julkaisuarkistossa, josta se on luettavissa. Tutkittaville ei anneta erikseen tietoa heidän omista tuloksistaan tai tutkimustuloksista yleensä. Yksittäisten kyselyyn vastanneiden henkilöllisyys ei ilmene julkaisusta, mutta on mahdollista että tutkittava tunnistaa itsensä tai tutkittavan työyhteisö tunnistaa palvelutalon.

8. Tutkittavien vakuutusturva

Kyselytutkimukseen ei liity Jyväskylän yliopiston tarjoamaa vakuutusturvaa.

9. Lisätietojen antajan yhteystiedot

Tutkimuksen toteuttaja,
Juulia Ahonen, juulia.j.ahonen@student.jyu.fi
Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Seminaarinkatu 15
40014 Jyväskylä

LIITE 3: Tietosuojailmoitus

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

MUSIIKIN, TAITEEN JA
KULTTUURIN TUTKIMUKSEN
LAITOS

Pvm 1.10.2022

TIETOSUOJAILMOITUS

Olet osallistumassa tieteelliseen tutkimukseen. Tässä tietosuojailmoituksessa sinulle kerrotaan henkilötietojesi käsittelystä osana tutkimusta. Sinulla on lain mukaan oikeus saada nämä tiedot.

1. Rekisterinpitäjä

Rekisterinpitäjä ja tutkimuksen toteuttaja Juulia Ahonen, juulia.j.ahonen@student.jyu.fi

Työnohjaaja Annika Tammela, Yliopistonopettaja FT Jyväskylän yliopisto, annika.s.tammela@jyu.fi

2. Henkilötietojen käsittelijä(t)

Henkilötietoja käsittelee ainoastaan rekisterinpitäjä ja tutkimuksen toteuttaja sekä tarvittaessa nimetty työnohjaaja.

3. Henkilötietojen muu luovuttaminen tutkimuksen aikana

Tietojasi käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta sivullisille.

4. Tutkimuksessa [työnimeltään Palvelutalojen musiikkitoiminta] käsiteltävät henkilötiedot

Henkilötietojasi käsitellään tiedotteessa kuvattua tutkimustarkoitusta varten.

Tutkimuksessa Sinusta kerätään seuraavia henkilötietoja: ikäryhmä, korkein koulutusaste, aiemmat työtehtävät, ammattinimike, työskentelyvuodet ja kyselyvastaukset. Tietojen kerääminen perustuu tutkimussuunnitelmaan.

Tutkimuksessa ei käsitellä erityisiä henkilötietoryhmiä.

Tämä tietosuojailmoitus on julkaistu kyselytutkimuslomakkeen yhteydessä ja tutkittavalle on annettu suora linkki sähköisellä kyselylomakkeella näihin tietoihin.

Kaikki tutkittavat ovat täysi-ikäisiä.

5. Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste tieteellisessä tutkimuksessa

Yleisen edun mukainen tieteellinen tutkimus (tietosuoja-asetuksen artikla 6.1.e, erityiset henkilötietoryhmät 9.2.j)

6. Henkilötietojen siirto EU/ETA ulkopuolelle

Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA -alueen ulkopuolelle.

7. Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuuhenkilö. Tutkimuksen rekisteriin tallennetaan vain tutkimuksen tarkoituksen kannalta välttämättömiä tietoja.

Tunnistettavuuden poistaminen

- Suoria tunnistetietoja ei kerätä, rekisteröity voi olla aineistosta ainoastaan välillisesti tunnistettavissa eli jos aineistoa yhdistettäisiin muualta saataviin tietoihin ja niiden avulla pyrittäisiin tunnistamaan rekisteröity.

Tutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot suojataan

- käyttäjätunnuksella salasanalla käytön rekisteröinnillä kulunvalvonnalla (fyysinen tila)
 muulla tavoin, miten:

Tutkimuksessa ei käsitellä erityisiä henkilötietoryhmiä ja täten vaikutustenarviointi ei ole pakollista.

8. HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY TUTKIMUKSEN PÄÄTTYMISEN JÄLKEEN

- Tutkimusrekisteri hävitetään tutkimuksen päätyttyä vuoden 2023 loppuun mennessä

9. Rekisteröidyn oikeudet

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa. Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin rekisterinpitäjä ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää oikeutesi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Oikeuksista voidaan poiketa myös jos rekisteröityä ei pystytä tai ei enää pystytä tunnistamaan.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Tutkimuksessa henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon. Tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena ei ole henkilökohtaisten ominaisuuksiesi arviointi, ts. profilointi vaan henkilötietojasi ja ominaisuuksia arvioidaan laajemman tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta.

Rekisteröidyn oikeuksien toteuttaminen

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista, voit olla yhteydessä tutkija Juulia Ahoseen. Kaikki oikeuksien toteuttamista koskevat pyynnöt toimitetaan Juulia Ahoselle. E-mail: juulia.j.ahonen@student.jyu.fi

Tietoturvaloukkauksesta tai sen epäilystä ilmoittaminen Jyväskylän yliopistolle

<https://www.jyu.fi/fi/yliopisto/tietosuojailmoitus/ilmoita-tietoturvaloukkauksesta>

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

Tietosuojavaltuutetun toimiston ajantasaiset yhteystiedot: <https://tietosuoja.fi/etusivu>

LIITE 4: Kysely palvelutalojen musiikkitoiminnasta

Kysely palvelutalojen musiikkitoiminnasta

 Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Lämpimästi tervetuloa vastaamaan kyselytutkimukseen palvelutalojen musiikkitoiminnasta! Vastaathan kyselyyn kerralla. Vastaaminen vie noin 15 minuuttia.

Tietosuojailmoitus ja tiedote kyselystä tutkittaville: [Klikkaa tästä avataksesi tiedostot](#)

1. Olen lukenut tiedostot "Tietosuojailmoitus ja Tiedote kyselystä tutkittaville." *

Kyllä

2. Jatkamalla tutkimukseen annan suostumuksen henkilötietojen käsittelyyn. *

Kyllä

Taustatiedot

3. Mihin seuraavista ikäryhmistä kuulutte? *

Alle 30v.

31-40v.

41-55v.

Yli 56v.

4. Mikä on korkein suorittamanne koulutusaste? *

Kansakoulu/peruskoulu

Lukio, ammattikoulu tai opistotason tutkinto

- Alempi korkea-asteen tutkinto
- Ylempi korkea-asteen tutkinto tai korkeampi koulutus

5. Millaisissa työtehtävissä olette aiemmin toimineet? *

---

6. Mikä on nykyinen ammattinimikkeenne (ei tutkintonimike)? *

7. Kuinka kauan olette toimineet nykyisessä työtehtävässänne? *

- 0-4 vuotta
- 5-9 vuotta
- yli 10 vuotta

8. Oletteko joskus harrastaneet soittamista tai laulamista? Voitte valita useamman vaihtoehdon. *

1. Olen käynyt soitto- tai laulutunneilla
2. Olen laulanut tai opetellut jotakin soitinta käymättä laulu- tai soittotunneilla
3. Olen laulanut kuorossa tai lauluyhtyeessä
4. Olen harrastanut yhteissoittoa (esim. orkesterissa tai bändissä)
5. Olen käynyt yhteislaulutilaisuuksissa
6. Olen käynyt lapseni kanssa muskarissa tai soittotunneilla
7. Olen harrastanut jotenkin muuten, miten? _____
8. En ole harrastanut

9. Jos valitsitte yhden tai useamman edellisistä vaihtoehdoista 1-7, niin minkä ikäisenä ja kuinka kauan harrastitte? Oliko harrastuksenne säännöllinen?

---

10. Harrastatteko soittamista tai laulamista edelleen? *

- Harrastan säännöllisesti
- Harrastan epäsäännöllisesti
- En harrasta

11. Miten muuten käytätte musiikkia vapaa-ajallanne? Voitte valita useamman vaihtoehdon *

1. Käyn keikoilla/konserteissa/musiikkitapahtumissa, baletissa tai musiikkiteatterissa
2. Kuuntelen musiikkia (esim. soittolistoilta tai radiosta)
3. Teen omaa musiikkia
4. Käyn tansseissa/harrastan tanssia
5. Jotenkin muuten, miten? _____

12. Harrastatteko taidetta ja kulttuuria jotenkin muuten, miten? *

Kysymyksiä työstänne

13. Mitkä tahot järjestävät musiikkitoimintaa yksikössänne? Voitte valita useamman vaihtoehdon. *

1. Palkatut muusikot (esim. orkesterimuusikot tai hoivamuusikot)
2. Vapaaehtoiset musiikkitoimijat
3. Musiikkioppilaitokset tai kansalaisopistot
4. Päiväkodit tai koululaisryhmät ala- tai yläkouluista
5. Toisen asteen koulutus, kuten konservatoriot ja musiikkilukiot
6. Korkeakoulut (esim. yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen musiikinopiskelijat)
7. Jokin muu, mikä? _____

8. Ei mikään taho

14. Mikäli valitsitte edellisessä kysymyksessä vaihtoehdon 1-7, kertokaa eritellen, kuinka usein mikäkin taho käy yksikössänne?

---

15. Jos yksikössänne ei järjestetä musiikkitoimintaa, mikä on taustalla? (Esim. rahoituksen puute, henkilökuntavaje, yhteistyökumppaneiden puuttuminen, ei koeta tärkeäksi...)

---

16. Mistä saatte rahoituksen musiikkitoiminnan järjestämiseen yksikössänne? Voitte valita useamman vaihtoehdon. *

1. Vuosibudjetista
2. Säätiöiltä tai rahastoista
3. Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön avustuksista
4. Sivistystoimelta
5. Palvelutalon asukkaat maksavat toiminnasta itse (esim. virikeseteleillä)
6. Toiminnan järjestäjät hoitavat rahoituksen hakemisen (esim. apurahan)
7. Muu rahoitus, mikä? _____
8. Ei rahoitusta

17. Millaista muuta taide- ja kulttuuritoimintaa yksikössänne järjestetään (esim. kuvataiteet, tanssi, draama ja teatteri...)? Kuinka säännöllistä toiminta on?*

---

18. Mistä saatte rahoituksen taide- ja kulttuuritoiminnan järjestämiseen yksikössänne? *

---

19. Käykö yksikössänne musiikkiterapeutti? *

- Kyllä
- Ei

20. Jos vastasitte edelliseen kysymykseen kyllä, tekeekö musiikkiterapeutti kuntoutustyötä

1. yksilöasiakkaiden kanssa
2. ryhmämuotoisena musiikkiterapiana. Kuvaillkaa ryhmien kokoa. _____

21. Oletteko tutustuneet ikääntyneitä koskeviin musiikin positiivisiin vaikutuksiin? *

- Kyllä
- En

22. Jos vastasitte edelliseen kysymykseen kyllä, mikä on ollut tiedonlähteenne? Voitte valita useamman vaihtoehdon.

1. Tutkimustieto tieteellisissä julkaisuissa
2. Havaittu käytännön hoitotyössä
3. Seminaarit / hankkeet
4. Sosiaalinen media
5. Aikakauslehdet / sanomalehdet
6. Jokin muu, mikä? _____

LIITE 5: Esimerkki kyselytutkimuksen vastausten analysoinnista

KYSYMYKSI 17. Millaista muuta taide- ja kulttuuritoimintaa yksikössäsi järjestetään? (esim. kuvataiteet, tanssi, draama ja teatteri...)? Kuinka säännöllistä toimintaa on?										KYSYMYKSI 11. Harrastatteko taide- ja kulttuurisia jokin muuten, miten?
Alkuperäinen ilmaus	Peikotetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä tekijä: Yhdistin muu taide- ja kulttuuritoiminta sekä toiminnan säännöllisyys	Ikäryhmä	Työtehtävissä toimimisvuodet	Korkein suoritettu koulutusaste	Nykyinen ammattinimike	Alkuperäinen ilmaus	
C: Meillä oma virkeohjaaja talossa ma-pe, eli lähes päivittäin. Hän suunnittelee virikkeet asukastoiveet huomioiden, on kuvataiteita, askartelua, leppomista, liikuntaa, aivojumppaa jne. "Päivätanssit" järjestetään kerran kuussa hoitokodilla. Muutama kertoja käynyt hoitokodilla teatterista väkeä, mutta ne koettu pettymyksi.	Arkipäivisin paikalla virkeohjaaja joka suunnittelee virikkeet asukastoiveiden mukaan: kuvataidetta, askartelua, leppomista, liikuntaa, aivojumppaa jne. Päivätanssit 1x/kk. Teatterivien käynnit pettymys.	Virkeohjaajan päivittäisen toiminnan merkitys asukastoiveiden toteuttajana	Virkeohjaaja arkipäivisin: kuvataide, askartelu, leppominen, liikunta, aivojumppa jne. Päivätanssit 1x/kk		31-40v.	0-4 vuotta	Ylempi korkeasteen tukiinta	Hoitokodin johtaja	En	
D: ei järjestetä, olen yrittänyt olla yhteydessä harrastajateattereihin, mutta he eivät tule palvelutaloihin.	Harrastajateattereista kysytty, mutta yhteistyö ei ole sopinut.	Toive harrastajateatteriden käynnistä	Ei toimintaa		31-40v.	0-4 vuotta	Ylempi korkeasteen tukiinta tai korkeampi koulutus	Hoitokodin johtaja	en erityisemmin, nautin kyllä oopperasta ja baletista ja konserteista.	
E: Teatteri esityksiä silloin tällöin	Satunnaiset teatteriesitykset	Teatteriesitykset	Satunnaisesti teatteriesitykset		41-55v.	5-9 vuotta	Lukio, ammattikoulu tai opisto-tasoinen tukiinta	Yksikön johtaja	Käyn teatterissa, näyttelyissä, museoissa	